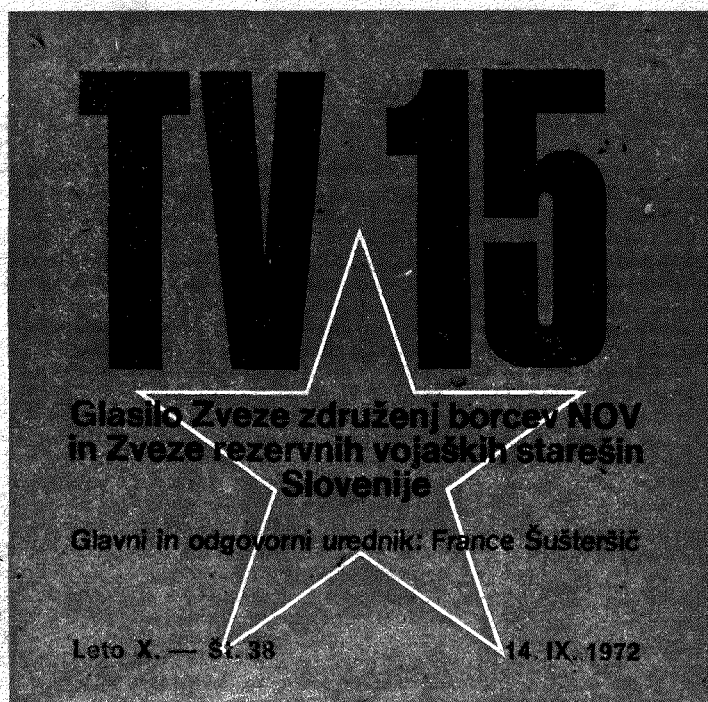

Pogled na del udeležencev srečanja nekdanjih internirancev na Ljubelju. Poročilo na 3. strani. (foto. S. Teršek)

Odločne Titove besede

IZ GOVORA V PRIJEDORU PO ODKRITJU SPOMENIKA NA KOZARI

Na začetku svojega govora je tovariš Tito govoril o osvobodilni vojni v Bosanski krajini in o dogodkih med veliko okupatorsko ofenzivo proti osvobodjenemu ozemlju na Kozari. Ta ofenziva je divjala približno ob istem času kot pri nas roška. Po velikem številu okupatorskega in kvilinskega vojaštva na eni strani ter po udeležbi partizanskih enot in trpljenju civilnega prebivalstva je bitka na Kozari prekosila vse dotakratne boje v Jugoslaviji. Zato je bilo tudi število žrtev razmeroma zelo veliko, posebno med civilnim prebivalstvom, ki so ga množično odganjali v ustaško taborišče Jasenovac. Osvobodilna vojna v Bosanski krajini, kjer živi več narodov, pa je bila prežeta z duhom bratstva in enotnosti.

V nadaljevanju je tovariš Tito ocenil

nacionalizem kot krinko razrednega sovražnika, ki skuša z nacionalističnimi gesli prikriti, da se mu dejansko gre za boj proti našemu samoupravnemu socializmu. Nikakor pa ne smemo enačiti nacionalizma z bojem za narodnostne pravice. Pri nas smo te pravice določili že prej, z ustavnimi dopolnili v zadnjem času pa jih bomo še bolj natančno.

Nadalje je poudaril vlogo komunistov v boju za napredek. Komunisti nismo v tem boju največjo odgovornost, zato bi morali biti enotni in složni. Za tiste, ki so proti slogi in enotnosti, ni prostora v Zvezi komunistov. Posebno pa ne za tiste, ki so na odgovornih položajih, pa s svojimi dejanji omogočajo razrednemu sovražniku delovanje. Zato rej bo potrebno s prstom pokazati na

vse tiste, ki so za socializem samo na zunanji politiki, zlasti o naši politiki neuvrčenosti in podpore osvobodilnim težnjam narodom. Omenil je dogodke, ki predstavljajo veliko nevarnost za svetovni mir. To so bombardiranja nezaščitenih naselij v Vietnamu in deželah Bližnjega vzhoda, ki pomenijo najhujše zločine.

Sledile so Titove misli o nalogah mladih v sedanjem času. Motijo se ti-

SLAVJE V UDEM BORŠTU

Ob 30-letnici tragičnega boja v Udem borštu in ob krajevnem prazniku Naklega se bodo v nedeljo, 17. septembra 1972 ob 14. uri, pri spomeniku v Strahinju pri Naklem zbrali borci Koprškega in Gorenjskega odreda ter drugih gorenjskih partizanskih enot ter aktivisti, mladinci in drugi občani. Na spominski slovesnosti ob spomeniku padlim 14. in 15. septembra 1942 v Udem borštu bo spregovoril Stane Vrhovec-Robin, v kulturnem programu pa bodo sodelovali godbe na pihala, moški pevski zbor iz Naklega, recitatorji in vojak. Vabljeni!

PRED OSREDNJO PROSLAVO V CERKNEM

Cerkno je pripravljeno za sprejem številnih udeležencev proslave ob 25. obletnici priključitve Slovenskega Primorja k maticni domovini Jugoslaviji, ki bo 17. septembra letos. Pričakujejo, da se bo proslave v Cerknem udeležilo okrog 25.000 ljudi iz raznih krajev Slovenije, sosednjih republik in zamejstva. Organizatorji so predvideli parkirne prostore in preskrbo za množico, ki bo ta dan prišla v Cerkno.

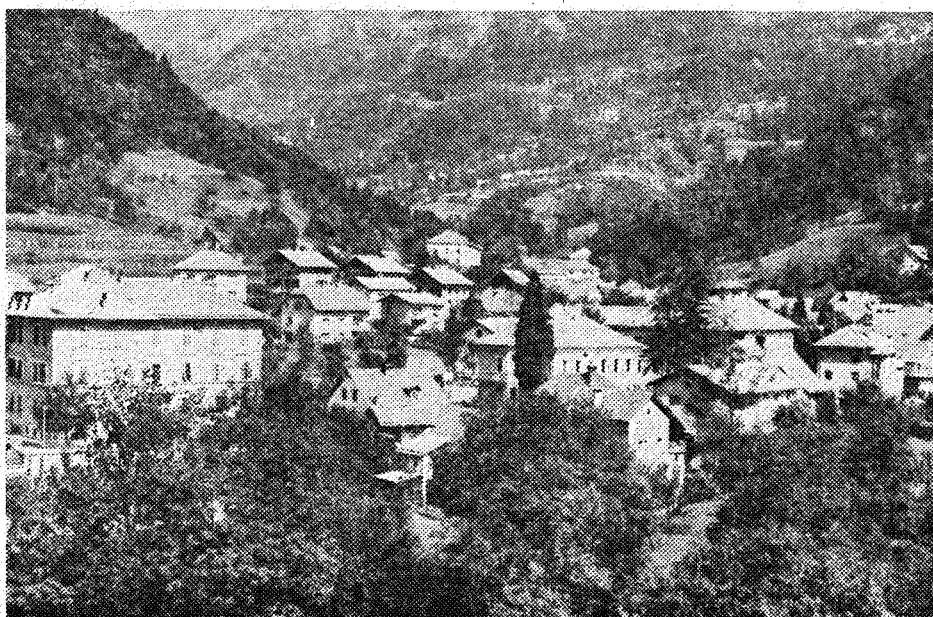
Vzrok, da bo osrednja proslava v Cerknem, je seveda otvoritev nove osnovne šole — spomenika NOB. Ta šola je verjetno prva, ki je zgrajena s pomočjo vse slovenske skupnosti in prispevkov iz zamejstva.

Udeleženci proslave bodo ta dan lahko obiskali tudi bolnico Franjo. V Idriji pa bosta odprta tudi muzej in galerija.

Ves potek proslave bo prenašala tudi RTV Ljubljana.

Vsekakor pa bodo najvažnejša srečanja nekdanjih borcev, ki so se borili v teh krajih, z domačini, s katerimi so delili vse tegobe v teh najhujših časih, ki danes že prihajajo v zgodovino.

JANEZ JERAM

Pogled na Cerkno danes — nekdanjo partizansko metropolo na Primorskem. Cerkno je po vojni doživelo velik gospodarski razvoj, pri katerem prednjači tovarna termoelektričnih aparatov ETA, kjer so dobili delo mnogi borci s Cerkljanskega.

sti, ki mislijo, da mladina nima kaj več narediti, da smo vse opravili med revolucijo. Mladina mora biti nosilec nadaljnega revolucionarnega gibanja v naši družbi.

Zanimive so tudi Titove besede o Zvezi združenj borcev, ki jo smatra poleg ZK in SZDL za našo najbolj pomembno organizacijo. Tovariš Tito je dejal, da nekatera vprašanja borcev še niso rešena, da pa jih je moč zelo hitro zadovoljivo urediti. ZZB pa je bila vedno trden stebel naše družbe in nanjo gleda kot na mobilni odred naše socialistične skupnosti. Res pa mnogi odhajajo, čas teče, bil bi pa zelo nesrečen, če bi posamezniki iz vrst borcev povzročali težave. Borci lahko mnogo naredijo pri uvedbi discipline v ZK, toda v svojih vrstah tudi ne bi smeli trpeti ljudi, ki so kaj zagrešili proti načelom socialistične družbe.

Tovariš Tito se je dotaknil tudi vzgoje in izobraževanja mladih. Poudaril je, kako nezadovoljivo je glede pouka marksizma na naših šolah, celo na univerzi. Dejansko smo iz naših šol pregnali marksizem. Po drugi strani pa nekateri profesorji razširjajo socializmu tuje nazore.

besede in dejanja

MILIJONSKE IZGUBE

Trije veliki turistični objekti v Crnogorskem primorju to poletje niso gostili gostov, čeprav bi jih lahko sprejeli že lani. Zato pa so imeli za več milijonov dolarjev izgube.

Takšen hotel je »Modra obzorja« v Priznem pri Tivtu. Investitor je beogradska agencija Globus. Denar pa so dali tudi češkoslovaški sindikati. Hotel je gradilo trebinsko podjetje, vendar pa je bilo ves čas v zamudi z gradnjo, medtem so se povečali stroški zato je nastal spor pred sodiščem. Globus je goste razmestil po drugih hotelih, zato pa ima po 1200 dolarjev dnevne izgube.

Dnevnik — 5. IX. 1972

NERAZUMLJIVO

Nerazumljivo je, komu je prišlo na misel, da bi uvažali sir. saj se v Makedoniji kar dušimo v njem, se pritožuje direktor kmetijskega posestva »1. maj« Stipu Sali Emurlan. V republiki je 12 hladilnic, v katerih hranijo 200 do 300 ton vseh vrst sirov. Če bo dovoljen uvoz sira, grozi domači proizvodnji propad. Prisiljeni bomo sir nekemu podariti, kot se je zgodilo pred kratkim, ko smo eni od držav darovali precejšnje količine, ki jih ni bilo mogoče prodati doma, poroča Nova Makedonija.

Delo — 4. IX. 1972

V GRADBENI DEJAVNOSTI

Po najnovejših podatkih zveznega zavoda za statistiko je stala gradbena dejavnost v letošnjem juniju 3 milijarde

dinarjev nasproti 2,7 milijarde v juniju 1971. Najbolj so se povečala dela v Crni gori — 44%, v glavnem zaradi HE »Mratinje« in barske proge. Pravtako se je znatno dvignila vrednost gradbenih del na Kosovu in v Vojvodini, medtem ko je Slovenija s povečanjem vsega le za 11% bila najstabilnejša v tej dejavnosti.

NIN — 3. IX. 1972

919.000 IZGUBLJENIH

V Bosni in Hercegovini je vse več poškodb pri delu. Po podatkih republiške skupnosti zdravstvenega zavarovanja so zaradi teh poškodb na primer samo lani izgubili 919 tisoč delovnih dni. Seveda so pri tem največ utrpeli delovne organizacije... Nekam lahko so spregledali, da se je samo v zadnjih desetih letih zvišalo število delovnih invalidov od 35

tisoč na 67 tisoč in da se specializirana panoga medicinske, ki naj bi na sodobni način zagotavljala zdravstveno varstvo zdravcev, ni izpopolnjevala hkrati z industrijo in njenimi potrebami.

Politika ekspres — 7. IX. 1972

Veriga maščevanja

Petero olimpijskih krogov, ki simbolično predstavljajo peterno bratstvo petih človeških ras tega planeta, je na črni peti september okrvavila kri težke tragedije, ki je pretresla ves svet. Osem teroristov iz palestinske ekstremistične organizacije »Črni september« je zarana zjutraj vdrla v olimpijsko vas v Münchnu in napadlo izraelsko športno ekipo: dva izmed enajstih prisotnih športnikov sta bila takoj ubita, ker sta nudila odpor, drugih devet pa so Palestinci prišli kot talce in v zameno za njihovo osvoboditev zahtevali, da izraelske oblasti izpuste iz zaporov 200 zaprtih palestinskih komandosov.

Sledila so celodnevna pogajanja, v katerih so poleg zahodnonemških in olimpijskih funkcionarjev sodelovali tudi nekateri člani arabskih športnih ekip in tunizijski veleposlanik v Bonnu. Ker pa je izraelska vlada zavrnila izpustitev 200 zaprtih Palestincev, se je zahodnonemška vlada — ob očitnem soglasju izraelske (visoki izraelski funkcionarji so že kmalu prišli na kraj dogajanja) — odločila izvesti nasilno akcijo. Z zvijačo je spravila teroriste in njihove izraelske talce na letališče Fürstenfeldbruck nedaleč od Münchna, koder so čakali v zasedi ostrostriki, ki so odprli ogenj na teroriste in s tem povzročili pravi pokol: ubitih je bilo ne le pet teroristov, ampak tudi vseh devet talcev ter en policist in pilot helikopterja (ki je pripeljal talce in teroriste iz olimpijske vasi na letališče). Tako se je dvema že prej ubitima športnikoma pridružilo še šestnajst žrtev.

Krvava Münchenska drama je močno pretresla vso tisto svetovno javnost, pred katere očmi se je odvijala: dogajanja na Münchenskih športnih stezah je spremljalo na sto tisoče ljudi na kraju samem in približno milijarda pred televizijskimi sprejemniki. Strela na olimpijskem prizorišču so globoko zasedli v plemenito olimpijsko idejo. Olimpiada je namreč mirovno srečanje mladine vsega sveta in hkrati prizadevanje človeštva, da prek športnih tekmovanj dokaže zmoglost mirnega sožitja in tovarištva narodov z različnih koncev našega planeta. V starogrških časih so med potekom olimpiade prekinili vse vojne spopade in zaradi prve ter druge svetovne vojne sta odpadli dve olimpiadi. Res da je v času Münchenske olimpiade doživel svet na različnih koncih vojne spopade in izbruhe nasilja, vendar pa je človeštvo videlo v tej vrhunski športni predstavi tudi droben žarek upanja za boljšo in mirnejšo prihodnost.

Olimpijske igre so zaradi te krvave tragedije za 24 ur prekinili, nato pa so se nemoteno nadaljevale. Olimpijska ideja je torej zmaga. Toda sama tragedija s tem še ni bila zaključena, začelo se je njeno drugo, še dosti bolj žalostno in težko poglavje.

Najprej so seveda sledile obtožbe: na rovaš zahodnonemške policije, ki se je spustila v tako nepremišljeno akcijo; na rovaš izraelske vlade, ki je to tragedijo dopustila oziroma jo odobrila; na rovaš palestinskega gibanja, ki se zateka k takim brezumnim terorističnim akcijam; na rovaš arabskih držav, ki dajejo teroristom zaščito.

Z nasilnimi, terorističnimi metodami političnega boja se ne moremo strinjati. Ničesar nimajo opraviti s pravi-

mi revolucionarnimi cilji, s pravičnim bojem brezpravnega in brezdomnega palestinskega naroda za svojo svobodo. S takšnimi atentati na nedolžne ljudi, kakršen je bil 31. maja pokol na telavivskem letališču Lodu (ko so trije Japonci, po nalogu palestinskih ekstremistov, pobili 28 ljudi, med njimi zvečine portoriških romarjev) in kakršen je bil pokol na letališču Fürstenfeldbruck škodujejo teroristični obupanci iz skupine »Črni september« v prvi vrsti ravno palestinski stvari sami, pa tudi nasploh arabskim prizadevanjem za rešitev bližnjevzhodne krize. Po Münchenskem pokolu je bilo marsikje v zahodnih reakcionarnih krogih opaziti, da se je ves srd in ves plaz obtožb sesul na palestinsko gibanje in na arabski svet. Tako prvo kot drugi pa sta bila ta čas v zelo kočljivem položaju: palestinsko gibanje je doživljalo hude notranje pretese (potem ko je v Jordaniji krvavo obračunal z njim kralj Husein, ko so v Siriji uvedli nad njim popolno kontrolo in ko so mu naposled omejili delovanje tudi v Libanonu), arabski svet pa si je po odhodu sovjetskih strokovnjakov iz Egipta ravno prizadeval, da samostojne poiske izhod iz petletne bližnjevzhodne slepe ulice.

Teroristični napad so obsodili vsi, tudi naša država. Hkrati pa so mnogi opozarjali, da nasilju ne sme slediti novo nasilje, nedolžnim žrtvam nove nedolžne žrtve. In vendar se je zgodilo prav to. Veriga nasilja se nadaljuje — zaradi kratkovidne in trmaste izraelske politike »oko za oko«, »zob za zob«. Ze takoj po Münchenski tragediji so visoki izraelski funkcionarji zagrozili, da bodo svoje mrtve športnike neusmiljeno maščevali. Predsednica vlade Golda Meir, ki je poprej opozarjala Sadata, da »vojna pot vodi samo k smrti«, je zdaj izjavila, da je stopil mir v ozadje, da je pomembnejše maščevanje.

In potem se je zgodilo najhuše. Izraelska letala so v velikih rojih z napalm bombami bombardirala ozemlje Libanona in Sirije ter pri tem povzročila krvavi pokol med nedolžnim civilnim prebivalstvom in tamkajšnjih palestinskih begunskih taboriščih, kjer že tako ljudje živijo na skromne miloščne svetovne skupnosti: zažigalne bombe so pobile na desetine otrok, žensk, starcev, na desetine so jih odpeljali v bolnišnice. Med palestinskimi komandosi, ki se tudi zadržujejo v teh krajih, je bilo le malo žrtev: to pomeni, da je izraelce gnalo slepo sovraštvo do vsega palestinskega naroda in da se niso lotili le vojaških ciljev, kot so prej grozili (poveljnik izraelskega glavnega štaba je namreč prej rekel, da bodo »preganjali do smrti in zdrobili vse komandose«).

Gre za grob zločin, za teptanje osnovnih mednarodnih zakonov, ki prepovedujejo — celo v vojnem času — napad na civilno prebivalstvo in na nevojne cilje. Sicer pa je Izrael to že ničkolikokrat storil. Praktično vsa njegova 25-letna zgodovina je sestavljena iz nenehnih aktov nasilja in terorja proti arabskim sosedom, ki jim hoče na ta način dokazati svojo nacionalno premoč, in pa proti palestinskemu narodu, kateremu je odedeljal vsakršno pravico za nacionalni obstoj, s tem, da ga je najprej izgnal iz palestinske domovine, mu nato prepovedal vrnitev in celo zavrnil možnost, da bi jim poplačal odškodnino za izgubljeno zemljo in imetje.

To je znana izraelska politika bližnjevzhodnega žandarja: Izrael je z zaporednimi agresijami proti arabskim državam nenehno širil svoje ozemlje, vsiljeval Arabcem svoje pogoje in bil ves čas gluha na resolucije in sklepe svetovne organizacije. Gre za tako grobo, tako arogantno in v marsičem že skorajda rasistično, večvrednostno stališče do arabskega sveta, da se marsikdo ob Münchenski tragediji že sprašuje, če morda ni bila inscenirana ravno zato, da bi lahko služila kot povod za zločinski izraelski napad na nedolžno palestinsko prebivalstvo, za njihovo zavračanje mirne rešitve bližnjevzhodne spora, za rušenje arabskih prizadevanj v tej smeri (vse večji del sveta je namreč začel dajati Arabcem prav), za uveljavljanje svoje volje in svojih zahtev. To je omenil na velikem zborovanju na Kozari tudi predsednik Tito. Pri tem pa je treba še poudariti, da veriga nasilja, ki se je iz Münchna podaljšala na Bliznji vzhod, nevarno ogroža tudi nas, ki sodimo v sredozemski prostor. In zato nas ne sme pustiti nepripradeti, zdravit nas mora, da bomo znali zavzeti svoje mesto na pravični strani.

KOMENTATOR

14. septembra 1972

skih držav so ocenili dogodke v Münchnu kot posledico sionističnega tlacenja palestinskega ljudstva.

Izraelska predsednica vlade Golda Meir je potrdila, da Izrael vztraja pri velikih ozemeljskih spremembah v škodo arabskih držav: »Ne samo, da se ne bomo umaknili na meje izpred junijske vojne, temveč bomo zahtevali precejšnje ozemeljske spremembe«.

Član politbiroja in sekretar CK KP Sovjetske zveze Andrej Pavlovič Kirilenko je bil gost na kosilu, ki mu ga je priredil Marko Nikezić, predsednik CK ZK Srbije. Kirilenko se je pred tem mudil tudi v Sloveniji.

Svetnik predsednika Nixona za vprašanje nacionalne varnosti Henry Kissinger je prispel v Moskvo na posvetovanje z najvišjimi sovjetskimi voditelji. V Moskvo je prišel iz Münchna, kjer se je pogovarjal z zahodnonemškim kanclerjem Brandtom. Aktualna tema njunega razgovora so bila vprašanja popuščanja napetosti med vzhodom in zahodom.

Zaključilo se je zasedanje ženevske konference o razorožitvi, ki je trajalo brez vidnejših uspehov sedem mesecev. Na konferenci so obravnavali predvsem tri vprašanja: prepoved kemijskega orožja, prekinitev atomskih poskusov in organizacijo prihodnje konference o razorožitvi, glede katere so številne države predlagale, da naj na njej sodelujejo vse države, ki razpolagajo z atomskim orožjem in torej tudi Francija in LR Kitajska.

Na osemndnevni prijateljski obisk je dopotoval v Jugoslavijo predsednik romunske vlade Ion George Maurer. Povabil ga je predsednik ZIS Džemal Bijedić. Razen Beograda bo Maurer s člani spremstva obiskal tudi Skopje, Mostar, Sarajevo in Ljubljano. Predsednika vlad obeh držav bosta razpravljala o aktualnem mednarodnem položaju, pretežni del pogovorov pa bo sta posvetila razširitvi dvostranskih stikov.

Po podatkih o naši zunanjetrgovinski menjavi, ki jih je povedal direktor zveznega zavoda za statistiko Ibrahim Latifić, je bila vrednost jugoslovanskega izvoza v letošnjih osmih mesecih 24,26 milijarde dinarjev (21 odstotkov več kot lani), vrednost uvoza pa 33,89 milijarde dinarjev (15 odstotkov manj kot lani). Tako je bil primanjkljaj v naši menjavi za 10 milijard dinarjev oziroma za 51 odstotkov manjši kot lani v osmih mesecih.

Osrednja proslava ob tridesetletnici vojne mornarice je bila v Podgori, ko je odposlanec predsednika republike Miloš Šumona predal admiralu bokeljske mornarice Vladislavu Brajkoviću red bratstva in enotnosti z zlatim vencem. Prvi komandant mornariškega odreda vojne mornarice Niko Srđić je izročil bojno zastavo komandantu biokovskega mladinskega odreda. Zatem so podelili podporočniške čine gojencem akademije.

V Rovtahn nad Selško dolino so se bili zbrali mnogi nekdanji gorenjski partizani in aktivisti, katerim so se na slovesnosti ob odkritju spomenika škofjeloškemu odredu pridružili pripadniki teritorialnih enot in drugi prebivalci. Nekdanji komisar škofjeloškega odreda Tone Volčič, je v svojem govoru obudil spomin na dogodke med zadnjo vojno v teh krajih. Razvili so tudi zastavo teritorialne enote »Škofjeloški odred« in jo tako simbolično povezali z nekdanjim partizanskim odredom, ki je v teh krajih bil hude boje z okupatorjem.

gorenje

JE NAŠLO POT DO LJUDI,
LJUDJE SO NAŠLI SREČO.

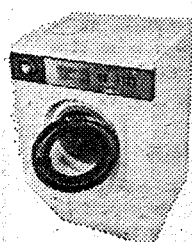
Iz velikih proizvodnih hal Gorenja prihajajo vedno novi stroji, čedalje bolj izpopolnjeni. Tehnika gre tudi na tem področju svojo pot.

Pri vseh gospodarskih aparatih Gorenja velja skupno pravilo: lepota, kvaliteta, ekonomičnost...

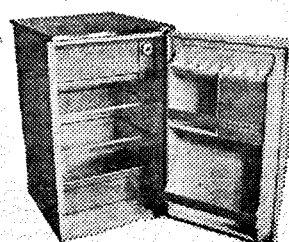
Delo s stroji Gorenja je pesem. To je lepa in prikupna pesem, ki osvaja čedalje več src, čedalje več gospodinjstev pri nas in v tujini.

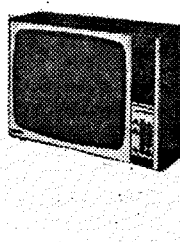
Strednjak GORENJE tip EP 546
Cena 1287 din

Pralni stroj GORENJE tip 664 BIO - S
Cena 3341 din

Hladilnik GORENJE tip H 715, 135 lit
Cena 1276 din

TV - Gorenje avtomatič 900
Cena 3780 din

LEPOTA • KVALITETA • EKONOMIČNOST • ZADOVOLJSTVO

ZGLEDNO SODELOVANJE

V Tržiču ZRVS že nekaj let redno sodeluje z mladinskimi organizacijami. Letos pa so pri tem dosegli zlasti lepe uspehe.

Pozimi in zgodaj spomladi so taborniki skupno s komisijo za strokovno izpopolnjevanje pripravili predavanja »taborniki v vseljudski obrambi«. Maja so taborniki pomagali pri pripravi dveh orientacijskih tekmovanj za rezervne vojaške starešine v tržički občini. Obsežen program za sodelovanje je zajel tudi več predavanj o obrambni vzgoji mladine, dalje nočne signalizacijske in kurirske akcije. Streljanje z zračno in vojaško puško pa so pripravili za jesen. Zlasti pomembno je sodelovanje kadrovske komisije z vodstvi obeh tržičskih taborniških odredov. Komisija je poravnala stroške za šolanje taborniških vodnikov v letošnji gozdni šoli TZS v Bohinju. Tabornikom so obljubili podporo tudi pri vodniškem tečaju, ki bo oktobra v Tržiču. Najpomembnejši uspeh sodelovanja je nedvomno, da je iz taborniških vrst v zadnjih letih izšla lepa vrsta mladih starešin. Nekateri že uspešno opravljajo dolžnosti v domači partizanski enoti.

Dejavnost tržičke organizacije ZRVS je lep zgled, ki vsekakor zasluži vse priznanje in posnemanje. K.

S srečanja borcev v Metliki

Preteklo nedeljo, med kratkim presledkom zgodnjega jesenskega deževja, je Metlika, z njo pa vsa Bela krajina slavila redno vsakoletno srečanje nekdanjih partizanov. Kot je znano, se je to srečanje razvilo iz proslav ob desetletnicah ustanovitve 15. brigade. Zamišljeno je bilo bolj kot srečanje in manj kot proslava, toda nazadnje je slavje prevladalo nad preprostim srečanjem.

Metliška občina, ki sicer slavi svoj občinski praznik 26. novembra v spomin na uničenje belogardistične postojanke leta 1942 na Suhorju, je prenesla del proslav na začetek septembra, ko so vremenske razmere za shajanje ljudi na prostem vse-kakor boljše kot konec novembra.

Tako so se pretekli teden v Metliki in okolici zvrstile številne prireditve. Začnemo naj s proslavo na Hrastu, mali vasi na robu Žumberka, ob cesti, ki pelje iz Novega mesta v Metliko. V tej vasi so partizani leta 1942 napadli italijansko postojanko. To se je zgodilo v noči med 22. in 23. julijem. Po italijanskih poročilih so imeli vojaki 2 mrtva in 5 ranjenih, 2 pa sta izginila. Kasneje ni bilo v vasi več postojanke, pač pa so Italijani požgali hiše in gospodarska poslopja. Na proslavi v tej vasi je v soboto 9. septembra govoril Niko Belopavlovič.

V nedeljo, 10. septembra, se je začela kolesarska dirka, peta po vrsti. Udeležilo se je 90 tekmovalcev iz Italije, Avstrije, Češkoslovaške in Jugoslavije. Proga je potekala iz Metlike prek Črnomlja do Vinice, nato pa nazaj do Novega mesta in od tam spet nazaj do Metlike. Kdor pozna te kraje, bo zlahka ugotovil, da je terjalo tekmovalce velike napore, posebno čez Gorjance. Zmagal je Stane Božičnik, ki je dobil za nagrado motorno kolo, prispevek podjetja Slovenija-avto.

Startu tekmovalcev je sledila kratka slovesnost na Trgu svobode, pred spomenikom padlih borcev. Govoril je Vinko Ke-

pic, nekdanji komisar v 15. brigadi. V kratkem nagovoru je pozdravil udeležence srečanja in jih spomnil na dogodke med osvobodilno vojno, zlasti na gostoljubnost Belokranjcev, pa tudi na naloge vse naše družbe in zlasti borcev v sedanosti. Za njim je govoril Svobodan Udovičič. Srečanja se je namreč udeležila tudi mladinska 15. brigada. Ta brigada je letos 3. julija odšla na pohod po poteh partizanske brigade. Na kraju, odkoder je odšla na pohod, to je v Metliki, so odkrili spominsko ploščo. Delegacije borcev in mladine pa so odnesle vence k spomeniku na kraju, kjer je bila ustanovljena 28. septembra 1943 petnajsta brigada, to je k Vranešiču, pa tudi na več drugih pomembnih krajeh, označenih s spomeniki ali ploščami.

Po tej kratki prošlavi se je začelo pravo srečanje pred novim gasilskim domom, blizu vinske kleti. Moške in žene, ki so se nekdanj skupaj bojevali, pretežno v vrstah 15. brigade ali obeh Belokranjskih odredov, so se zbrali, da bi se sprosteno pogovorili o svojih težavah in vsem drugem, kar jih teži ali veseli. Navsezadnje pa tudi, da bi se spet videli, saj se mnogi ne udeležujejo srečanj vsako leto in tako se dogaja, da se nekateri ne vidijo po več let, da ne govorimo o srečanjih, ko se spet najdejo vojni tovariši kljub skoraj trem desetletjem prvič po vojni. Seveda so na srečanju govorili zelo veliko o dogodkih med vojno, kar je razumljivo. Vse preveč so se nam vojni časi vsem vrezali v spomin.

Občinski odbor ZZB NOV Metlika in odbor 15. brigade prosita vse nekdanje borce 15. brigade, ki še niso prejeli knjigo o 15. brigadi, naj sporoče pisмено svoje podatke in naslove. Precej knjig imajo namreč pri občinskem odboru ZZB NOV v Metliki, ki jih ne morejo razdeliti, ker ne vedo za naslove upravičencev.

M. P.

Na kraju, kjer je bilo nekoč taborišče Podljubelj, so odkrili spominsko urejen prostor z 31 ploščami iz taborišč, kjer so skupaj s pripadniki drugih narodov trpeli, se borili in umirali slovenski ljudje. Spomin na umrle tovariše so nekdanji taboriščniki počastili s častno stražo v progastih jetniških oblekah.

Foto: S. Teršek

Naj se ne ponovi gorje!

OB SREČANJU INTERNIRANCEV IN ZAPORNIKOV NA LJUBELJU

V nedeljo, 10. decembra, se je na Ljubelju, blizu spomenika zbralo več kot 5000 nekdanjih internirancev in deportirancev, borcevskih organizacij naših republik, predstavniki mednarodnega komiteja Mauthausena, delegacija iz Sainte Marie aux Mines, številni ugledni kulturno-politični delavci, med njimi Sergej Kraigher, Mitja Ribičič, Lidija Sentjurc, Miha Marinko, Andrej Marinc in drugi. Ob tej priložnosti je bilo odkritje spomeniško urejenega prostora — nekdanjega koncentracijskega taborišča, podružnice Mauthausena. Svečano vzdušje je bilo prisotno ves čas. Začelo se je pravzaprav v trenutku, ko se je petju internacionala, ki jo je zapel mešan pevski zbor »France Prešeren« iz Kranja, pridružila večstoglavna množica ljudi. Da še živijo mnogi med nami, ki so doživeli najhujšo sužnost v zgodovini človeštva, tisti, ki znajo odgovoriti, kaj je hujše od smrti, so potrjevale blede številke na obledelih progastih koščkih blaga, ki so si jih nekdanji interniranci pripeli na prsi.

Po pódzdravnih besedah predstavnika skupščine občine Tržič, je spregovoril Bogdan Osolnik, podpredsednik republiškega odbora Zveze združenj borcev

NOB in nekdanji sekretar pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko.

»Naj teh 31 spominskih plošč ob mednarodni cesti spominja popotnika iz katerekoli dežele, da je utrjevanje miru, solidarnosti in prijateljstva med narodi edina pot, da se ne ponovi v vojni prestano človeško gorje...«, je poudaril tovariš Bogdan Osolnik. »Spomenike postavljamo v opomin živim!«

Po končani kulturni prireditvi, ki se je začela s polaganjem vencev k spomeniku in znamenjem, so udeleženci nedeljskega slavlja na Ljubelju, z mimohodom ob 31. spominskih obeležjih, počastili spomin na žrtve koncentracijskih taborišč.

S končano kulturno prireditvijo pa srečanje nekdanjih internirancev in zapornikov Slovenije še zdaleč ni bilo končano. Spomini na pot skozi pekel zaporov, mučilnic in taborišč mnoge preživele utrudijo. Toda ob srečanjih, kot je bilo v nedeljo na Ljubelju, staro tovarštvo oživi strašne sence nepopisnih muk. Trpljenje nekdanjih internirancev in zapornikov je postalo naš ponos, naše nacionalno bogastvo, ki ga je treba ohranjati. Odkritje spominskih obeležj, kakršno je spomeniško urejeni prostor na Ljubelju, ima pri tem pomembno vlogo.

S. T.

Mladi in planinci v Završnici

Pod Stolom, Begunjsko in Zelenico ob Završniškem jezeru se je v nedeljo zbralo več kot 2000 pionirjev, mladincev, planincev, tabornikov in nekdanjih borcev ter se poklonilo spomenu Dragoljuba Milovanovića, ki se je smrtno ponesrečil 14. septembra 1922 pod Stolom, ko se je vračal s konference komunistične partije Jugoslavije, ki je bila takrat na Dunaju.

Nekaj pred 10. uro so blizu čebelarške plemenilne postaje na koncu doline Završnice pod Zelenico odkrili spominsko obeležje blizu kraja, kjer se je Milovanović smrtno ponesrečil. Ob tej priložnosti je govoril Stane Boštjančič, sekretar Zveze mladine Slovenije, mladinci iz Beograda pa so k obeležju položili venec. Slovesnosti so se udeležili še dr. Marijan Breclj, dr. Miha Potočnik, Boris Zihnerl, Viktor Stopar, Branko Nikolič ter približno 200 mladih planincev, ki so prišli v Završnico čez hribe iz Ljubelja in Drage.

Ob 11. uri so člani gorske reševalne službe iz Jesenic prikazali reševanje ponesrečencev v gorah. V tem času so mladi planinci izvedli orientacijski pohod. Nekaj po 12. uri se je ob Završniškem jezeru pričela osrednja slovesnost. Zbrane je v imenu prireditelja pozdravil predsednik jeseniške občinske skupščine France Žvan. Nato pa je spregovoril dr. Miha Potočnik, predsednik Planinske zveze Slovenije.

»Vzporni v gorah so na slovenskem že tradicija. Tako, kot ste pred dobro uro lahko gledali vajo najdrzejših in najpožrtvovalnejših med planinci — gorskih reševalcev, tako neustrašeni in domovino ljubeči bi bili prav gotovo vsi člani Planinske zveze, če bi bilo potrebno postaviti se v bran okupatorju. Cilj naše zveze, ki vključuje več kot 70.000 prebivalcev naše domovine, od tega 30.000 mlajših od 24 let, je krepiti fizično in delovno sposobnost naših delovnih ljudi in jim omogočiti, da prežive prosti čas v naravi.« V nadaljevanju je dr. Miha Potočnik nastopil proti spreminjanju narave in se zavzel za ohranitev prvobitnega naravnega okolja, ki nam v primeru vojne lahko nudi zavetje, hrano in vodo.

»Velik odstotek mladih v planinski organizaciji je porok za še tesnejše stike z mladinsko organizacijo in bogatejša sadova medsebojnega sodelovanja... Delo v planinski organizaciji ne krepile le človekove mišice, ampak plemeniti tudi njegovo srce. Uči ga odlik, ki so jih gojili borci partizanskih enot: tovarštva, zvestobe, solidarnosti, poštenosti, nesebičnosti, pomoči tovarišem v stiski in podobno. To pa so plemenita načela, koristna za vso našo skupnost.«

Ob koncu svojega govora je dr. Miha Potočnik orisal sedanji zunanji in

notranjopolitični položaj ter posvaril vse, ki imajo zoper našo domovino kakršnekoli nečiste namene, naj ne vti-kajo rok v žerjavico, zakaj ob vsakem trenutku smo pripravljeni prijeti za orožje.

Sledil je kratek kulturni spored, v katerem je nastopil znani gledališki igralec Aleksander Valič-Muki, ki se je na tem področju bojeval kot borec Cankarjevega bataljona. Prisrčno in prijateljsko vzdušje so s svojim nastopom ustvarili pevski zbor Blaž Arnič z gimnazije na Jesenicah, jeseniška godba na pihala ter napovedovalec Jože Logar.

Na srečanju ob Završniškem jezeru sta govorila še dr. Marijan Breclj in Stane Boštjančič. Dr. Breclj je izrazil zadovoljstvo, da pohodi ljudi po gorskih vrhovih od Triglava do Titovega vrha krepijo bratske vezi med jugoslovanskimi narodi in jih vzpodbujajo k še večjim uspehom pri gradnji naše socialistične in samoupravne Jugoslavije. Posebno pa je važno, da na pohodih po gozdovih in gorah obujamo spomine na slavne dni narodnoosvobodilnega boja in pri tem ustvarjamo trajna prijateljstva. Stane Boštjančič pa je govoril predvsem o Dragoljubu Milovanoviću, rekoč, da so bili Milovanović in njegovi tovariši pionirji mladinskega revolucionarnega gibanja pri nas in da je bila njihova vera v ideale svobode in pravičnosti tako močna, da so bili pripravljeni zanj žrtvovati tudi svoja življenja.

Srečanje planincev in mladine v Završnici je bilo za vse veliko doživetje.

STANE JESENOVEC

V Završnici so odkrili spominsko obeležje sekretarja SKOJ Dragoljuba Milovanovića. Beograjski mladinci so k obeležju položili venec.

BAZOVIČA

PROSLAVA SMRTI BAZOVIŠKIH ŽRTEV

V Bazovici pri Trstu je bila 3. septembra proslava v počastitev spomina bazoviških žrtev, ki so jih 6. septembra 1930 fašisti postrelili v tem kraju. Na tej proslavi je govoril Miroslav Košuta.

V svojem govoru, ki ga je začel z obujanjem spomina na tragične dogodke leta 1930, je naglasil, da so se zbrali kot vsako leto ob spomeniku žrtev, da se oddolžijo spominu njih, ki so s svojo krvjo povzdignili kraško zemljo v simbol življenja in vir neprenehoma se obnavljajočih moči.

Iz nadaljnjega govora Miroslava Košute posnemamo teh nekaj pomembnih misli in ugotovitev:

— S temi streli so v naših srcih odmevale tudi strupene besede fašističnega glasila, besede, ki so se ponavljale že dobra tri leta: »Slovenec je treba iztrebiti, ker nimajo jezika, ampak lajajo kakor psi...«

— Nasilje rodi nasilje, upornike zatira le... Iz tega spoznanja se je potem rodila tajna organizacija, ki je z ognjem in peklenskimi stroji opozorila svet na fašistično divjanje nad slovenskim in hrvaškim življenjem, na zatiranje domače besede, vržene iz uradov in prepovedane na ulici, na potujčevanje otrok v učilnicah.

— In to preklestvo bi radi znova priklicali med nas nekateri izvrženci, neotolažljivi obžokovalci časov nasilja in maličanja človeka, zaslepljeni neodgovornosti in duševni izprienci. Kolikokrat je bil poškodovan ta spomenik! Koliko drugih spominskih kamnov je bilo oskrujenih, koliko slovenskih napisov uničenih, koliko žaljivih besed in znakov po zidovih! Prav v zadnjem času smo znova priče vse intenzivnejšega porasta tega izživljanja, tega škruvanja na narodnostno mržnjo, rušenja s krvjo plačanega sožitja tu živčih narodnosti. Spet premazani napis, narisani kljukasti križi, grožnje. In čudno — oko postave ne vidi, uho postave ne sliši! Morda pa le vidi in sliši, toda ne ukrepa. Storilec, ki svoje zločinsko početje vselej podpiše s polnim naslovom se zaenkrat ni treba bati. — Vprašujemo: Kako dolgo še?

Svoj govor je končal takole:

— Vsi ne moremo živeti pod praporom svoje domovine, vsi tudi ne morejo živeti na svoji zemlji, a vsi lahko živimo kot ljudje in kot ljudje hočemo — in imamo tudi vsi pravico živeti. Zgodi pa se, da mora človek kdaj to svojo pravico braniti tudi z orožjem v roki. To so razumeli, to so izpovedali in s svojo krvjo podpisali tudi štirje bazoviški mučeniki: Bidovec, Marešič, Miloš, Valenčič. Slava jim!

KOPER

SEJA OBALNEGA ODBORA ZZB NOV

Dne 30. avgusta je bila v Kopru seja obalnega odbora ZZB NOV. Na njej so razpravljali o osnutku zakona o invalidskem in pokojninskem zavarovanju. Na sejo so poleg članov občinskih odborov, predsednikov in tajnikov združenj borcev povabili še republiške poslance z obalnega območja in zastopnike zavoda za socialno zavarovanje. Člani obalnega odbora ZZB NOV so v razpravi ugotovili, da zakonski osnutek ne vsebuje nobenih sprememb za udeležence NOV, razen da določa priznanje enakih pravic tudi grškim partizanom, ki so postali državljani SFRJ. Občinski odbori ZZB NOV, občinske skupščine in odbori prekomorskih brigad iz primorskih občin so namreč predlagali dopolnitev zakona, tako da bi priznali enake pravice vsem udeležencem tujih odporniških gibanj (v Rdeči armadi, albanski NOV, pri italijanskih in francoskih partizanih itd.). — V razpravah o zakonskem osnutku bodo obravnavali tudi nekatera druga vprašanja, npr. priznanje posebne delovne dobe nekaterim skupinam internirancev in še zlasti ureditev pravic tistih naših ljudi, ki jih je nemški okupator pošiljal na prisilno delo.

Sklenili so, da se je treba pri jesenskih proslavah pobrigati za organizirano udeležbo članov ZZB NOV. Tako bodo omogočili prevoze s posebnimi avtobusi z obalnega območja 10. t. m. na osrednjo proslavo internirancev, zapornikov in deportirancev na Ljubelju. Prav tako bodo 17. t. m. vozili posebni avtobusi iz Pirana, Izole in Kopra na proslavo v Cerkljo. — Udeleženci na proslavah, ki želijo potovati z avtobusom na Ljubelju, v Cerkljo ali Buzet (tam bo proslava 24. t. m.), se lahko prijavijo pri krajevnih konferencah SZDL, pri združenjih borcev ali pri občinskih in obalnih vodstvih SZDL in ZZB NOV. Nekateri organizacije bodo plačale del stroškov za svoje člane.

Proslave na obalnem območju ob 30-letnici vojne mornarice in pomorstva se vrstijo po programu. V ponedeljek 4. t. m. je bil v Kopru na Titovem trgu koncert umet-

niškega ansambla JLA iz Beograda. Nekatere plovne enote JVM bodo obiskale mesta ob slovenski obali itd.

ALBERT KLUN

AJDOVŠČINA

SKRB ZA BORCE NOV

Na zadnji seji obeh zborov občinske skupščine so odborniki sprejeli tudi odlok o novih merilih za uporabo sredstev stanovanjskega sklada borcev NOV. V nadalje bodo bivši borci lahko dobili do 70.000 dinarjev posojila za novogradnje, za adaptacijo pa do 30.000 dinarjev. Do zdaj je bilo za novogradnjo 50.000 dinarjev, za adaptacijo 20.000 dinarjev.

F. H.

ŠOŠTANJ

SLOVESNOST NA URŠLJI GORI

Dne 3. t. m. je bila na Uršlji gori posebna slovesnost. Na pobudo zveze borcev prostovoljcev za severno mejo 1918/19 so prenesli z opuščene pokopališča v Šoštanju spominsko ploščo dveh padlih koroških borcev in jo vzdali v spomenik na Uršlji gori. Odkritja te plošče so se udeležili številni borci in drugo prebivalstvo. Sodeloval je pevski zbor društva upokojencev iz Šoštanja.

Ob spomeniku je predsednik ZBPSM 18/19 Franjo Stanovšek iz Šoštanja v spominskem govoru povedal, da so preživeli borci iz Slovenjega Gradca in Šoštanja že pred vojno postavili na Uršlji gori spomenik vsem padlim koroškim borcem, ki ga je pa okupator leta 1941 razdejati. Po srečnem naključju se je ohranila spominska plošča nepoškodovana. Vzdana je bila v starem spomeniku. Tako so jo lahko leta 1968 vzdali v obnovljen spomenik. Naslednje leto pa so prenesli z opuščene pokopališča v Slovenjem Gradcu spominsko ploščo dveh padlih koroških borcev, Franca Ogriza in Janeza Juvana. Končno pa so zdaj prenesli še ploščo s šoštanskega pokopališča. Na nji sta imeni dveh borcev, ki sta kot ranjenca umrla v šoštanski bolnišnici, in sicer sta to bila Franc Jazbar iz Idrije in Alojz Okretič iz Kostanjevice. Na plošči je napis:

Junaka v boju za Korotan izgubila sta mlada življenja; mladina, ko uživaš svobode dan, počasti njuno trpljenje!

Govornik je dejal, da je prav, če si kdaj pa kdaj osvežimo spomin na nekdanje hude čase in boje ter če prirejamo takšna srečanja ob spomenikih padlih soborcev. Le malo je še osivelih soborcev, ki morejo obiskovati grobove in spomenike svojih tovarišev... Spomin na tiste, ki jih ni več med nami, pa dejansko pomeni, da ohranjamo njihovo nesmrtnost.

Ko so udeleženci slovesnosti počastili spomin padlih z minutnim molkom, je moški pevski zbor zapel Malgajevo himno, potem pa še nekaj borbenih in narodnih pesmi. Pretrgala se je megla in sonce je pozlatilo piramido, spomenik, ki so v nji vzdane tri spominske plošče padlih koroških borcev. Zadnje vzdano ploščo je slovesno odkril predsednik zveze iz Slovenjega Gradca S. Zlatoper.

FR. ST.

GORJE

NA ROB KRAJEVNEMU PRAZNIKU

Gorje so praznovali svoj krajevni praznik. Po slavnostni seji sveta krajevnih skupnosti in družbenopolitičnih organizacij ter po žalni svečanosti pred spomenikom žrtvam okupatorskega nasilja je sledil promenačni koncert gorjanskih godbenikov in nastopila je domača folklorna skupina. Do sem — vse prav!

Vsak praznik ima svoj pomen; tudi gorjanski. Ne gre le za to, da se spominjamo petih ubitih talcev iz leta 1941 v Sp. Gorjah, marveč za vso dejavnost Gorij med narodnoosvobodilno vojno. Spomenik, ki je v njem vklesanih kar 159 imen žrtev, menda ne stoji le zaradi lepšega. Spominja nas ne le žrtev, marveč nam je opomin vsem, ki smo preživeli vojno in tako ali drugače prispevali za to, kar dandanes imamo.

Zal pa se tega ne zavedajo vsi, vsaj tako je pokazala proslava v Gorjah 2. t. m. Če odštejem gručo otrok, ki se je obesala po ograji slavnostnega odra, bi komaj naštel petdeset odraslih udeležencev, domačinov. Gorje pa imajo 2795 prebivalcev!

Ali smo res že pozabili vse strahotno trpljenje, ječe, umiranje dan za dnem, strašno sužnost in stradanje, tiste dni, ko smo tako hrepeneli po svobodi? Zdaj imamo vse tisto, kar smo si tedaj tako želeli in česar mnogi niso dočakali — številni živijo v obilju in — pozabili so... Kako naj potemtakem pričakujemo, da se bo naše minulosti in velike cene za svobodo zavedala mladina, če ji ne dajemo zgleda?

JOŽE AMBROŽIČ

JESENICE

V SPOMIN STRAŽIŠARJU IN BOKALU

Med številnimi obletnicami letos je tudi tridesetletnica smrti komandanta gorenskega odreda Poldeta Stražišarja in političnega komisarja Prešernove čete, Staneta Bokala. Združeni borci NOV Plavž in Sava-Jesenice sta v počastitev spomina teh borcev povedli na kraja, kjer sta Stražišar in Bokal padla, nekdanje borce, internirance in aktiviste.

Zbralo se je precej udeležencev zgodaj zjutraj 2. t. m. Odpeljali so se z avtobusom na Pokljuko; do izhodišča proti Lipanci. Skupina udeležencev se je po pilih dveh urah hoje ustavila ob prvi spominski plošči, posvečeni Stanetu Bokalu; tam pa so vklesana še imena jeseniškega borca Franca Kravsca, dalje Janka Jakopiča in Alojza Knafliča. Predsednica ZB NOV Plavž, Vera Jelincič, je kratko orisala revolucionarno življenjsko pot Staneta Bokala in tragičen dogodek pod Lipanjskim vrhom. Udeleženci so položili venec, nato pa so člani ZB NOV Sava nadaljevali pot proti Jezercem. Slabo vreme jim je preprečilo dostop na Lipanjski vrh in ogled pečine ter police, od koder sta bila tragično zdrsnila v osemsto metrov globok prepad ranjeni Stane Bokal in izčrpani France Kravc. Zato so se obrnili proti dolini na čelu z Vinkom Repetom, edinim preživelim borcem izmed petih tovarišev, ki so se bili zatekli spričo mnogo močnejšega sovražnika med skalne gredi na Lipanjski planini. Repe je obudil spomine na tiste dramatične dogodke pozimi leta 1942.

Druga skupina udeležencev pohoda, v kateri sta bili tudi sestra Poldeta Stražišarja, Ančka in Malka, pa je medtem prispela do spominske plošče v spomin Stražišarju, našemu predvojnemu revolucionarju. Tam je položila venec. Med skromno svečanostjo pa je spregovorila predsednica ZB NOV Sava, Alma Varl. Nato so se napotili proti Goreljku, kjer je III. bataljon Prešernove brigade 13. decembra 1943 doletela katastrofa.

Obe skupini udeležencev pohoda sta se spet sešli pri ostankih požganega Lovčevega penziona, katerega temelji predelani v spominsko znamenje. Tovariš Milče je pripovedoval o spopadu prešernovcev z Nemci. Tedaj je izgubilo življenje 79 naših junaškin borcev. Pokopani so na grobišču,

ki je le malo oddaljeno od tam; ob njem stoji lep spomenik.

Podobne obiske na spominske kraje bi kazalo prirediti pogostejše, zlasti še, da bi se mladina seznanjala z znamenitimi dogodki našega velikega osvobodilnega boja.

VERA JELINCIČ

SLOVENSKE KONJICE

IZLET NA KOZJANSKO

Združene borci NOV Slovenske Konjice je letos pripravilo za svoje člane izlet na Kozjansko. Izleta se je udeležilo 63 članov.

Obiskali smo planinski dom na Lisci, Jurkloster, Planino in Kozje. V Kozjem je predsednik ZB NOV Kozje ob spomeniku padlim spregovoril o trpljenju, žrtvah in junaškem odporu kozjanskega prebivalstva med narodnoosvobodilno vojno. — Videl smo, da si dandanes Kozje zelo prizadeva, da bi kar najbolj napredovalo. Začeli so graditi obrat tovarne »Metka« iz Celja. Sicer pa so tu prizadevni ljudje. Tako se npr. gasilsko društvo razen svojih nalogi posveča še dejavnosti na drugih področjih — na prosvetnem in v gostinstvu.

Spotoma smo si ogledali tudi počitniško naselje v Podčetrtku. Tam so zdaj hišice, ki jih je poprej imela medobčinska kolonija odbora ZZB NOV Celje v Rovinju. Naselje je lepo urejeno, vendar se nismo mogli ogniti grenkobi ob misli, kako netovariško so nas izrinili iz Rovinja.

JULKA TAJNIKAR

MOST NA SOČI

ZBOR PRIMORSKIH UČITELJEV

Dne 15. t. m. bo v Mostu na Soči zbor starejših primorskih učiteljev, predvsem tistih, ki so pred vojno študirali v Tolminu. Zbora bi se naj udeležili tudi učitelji, ki so se bojevali za slovenske šole na Primorskem v obdobju avstrijske in italijanske oblasti.

Dne 17. t. m. pa se bomo korporativno udeležili manifestacije v Cerkljem, ko bo slovesno odprta nova osnovna šola, spomenik NOB, in bo tam osrednja proslava 25-letnice priključitve Slovenskega Primorja k Jugoslaviji. Pričakovati je veliko udeležbo in učitelji bodo nedvomno častno zastopani.

STANKO SKOČIR

imeli smo ljudi

Anton Križman

Dne 9. avgusta 1972 smo se za vedno poslovili od našega člana Antona Križmana na pokopališču v Vremah. Rodil se je leta 1908 v Famljah. Ze mlad je postal rudar. Delal je v Vremskem rudniku do upokojitve. Bil je borec I. prekomorske brigade in je sodeloval v številnih bitkah, za kar je prejel razna vojaška odlikovanja. Tudi po osvoboditvi je bil aktiven član ZB. Tov. Križman je bil zelo priljubljen med borci in sodelavci, kar se je pokazalo na njegovi zadnji poti.

Ob odprtem grobu so se od njega poslovili člani ZB in upokojenci Vrem.

Fani Kovač

Pokopali smo jo 14. julija na ljubljanskih Zalah. Fani Kovačeva je bila borka in članica ZB NOV Nove Jarše. — Vsa njena življenjska pot je bila trnova. Zgodaj je postala sirota brez matere. K parhud udarec je dožvela, ko je bil hudo tizanom je odšla s možem aprila 1942. ranjen njen mož Albert, ki je bil politkomisar Lukovega bataljona. Vztrajala je kot prava partizanka do konca vojne. Kmalu je izgubila moža in ostala je sama, večkrat bolna kot zdrava. — Položili so jo v grob k možu.

Marija Šuštar

Pokopali smo jo 29. junija na štepanjskem pokopališču v Ljubljani. Bilo ji je 63 let. — Ze od zgodnje mladosti je morala trdo delati. Bila je tovarniška delavka v ljubljanski tovarni Zmaj. Dolgoletno delo jo je izčrpalo. Bila pa je

tudi dobra mati. Med okupacijo je vestno izpolnjevala naloge v OF. Najhujši udarec jo je zadel, ko je padel mož Franc kot borec na Ilovi gori. Bolečina pa je prenašala hrabro, ne da bi tožila. Vso skrb je posvetila vzgoji sina in vneta je delala v združenju borcev. Nad petnajst let je uspešno opravljala naloge uličnega poverjenika ZVVI v Savskem naselju. Zelo smo jo spoštovali in ohranili jo bomo v trajnem spominu.

Tone Jarc-Anton

Na zadnji poti so Toneta Jarca spremljali številni njegovi soborci, prijatelji in znanci. — Tone se je rodil leta 1904 v Podpeču pri Ljubljani. Ze mlad je postal železničar in se pridružil revolucionarnemu delavskemu gibanju. Zaradi revolucionarne dejavnosti so ga leta 1929 odpustili iz službe in ga zaprli. Po izpustitvi ni mogel dobiti nobene prave službe, dokler ni dobil dela pri svojem bratu Ivanu v Podpeču. Tone je ves čas politično deloval. Ko je Franc Leskošek pred vojno kandidiral pri volitvah, je bil Jarc zastopnik njegove liste v okolici Podpeči. Leta 1940 so Jarca poslali v vojaški bataljon, ki je bil dejansko koncentracijsko taborišče. Najprej je bil v Uziški Požegi, pozneje pa v drugih srbskih krajih. Po vrnitvi je Srbije so ga v domačem kraju spet mobilizirali. Dodelili so ga na utrdbene položaje. Tam je bilo precej orožja. Ob kapitulaciji stare jugoslovanske vojske je Jarc vse to orožje shranil in ga leta 1941 izročil prvim partizanom. V osvobodilnem gibanju je sodeloval od samega začetka. Pozneje je bil v raznih enotah — kot obveščevalec, načelnik narodne zaščite, intendant železniškega bataljona in v KNOJ. Po nesreči so ga blizu Ljubljane ujeli. Italijani so ga obsodili na smrt, pozneje pa so mu kazen spremenili na 30 let ječe. Po italijanski kapitulaciji je bil spet borec. V boju z Nemci je bil ranjen. — Po vojni je bil zaposlen na železnici v Ljubljani. Ves čas je marljivo delal v družbenopolitičnih organizacijah. Prejel je več odlikovanj, med drugim tudi francosko odlikovanje za neobičajno dejavnost pri železnici. Bil je rezervni oficir.

V ZDRAVILIŠČU SEM SI
NAKOPALA BOLEZEN

Moralno in materialno odgovarjam na vsebino tega pisma ter vam zato pošiljam tudi svoj naslov. Pišem v imenu vseh nas borcev in invalidov, ki smo bili letos na zdravljenju v Rogaški Slatini.

Borci in invalidi smo se začeli zbirati v Rogaški Slatini 9. julija. Vreme je bilo deževno in hladno. Stlačili so nas v mrzle in vlažne celice v stavbi, ki se menda zaradi lepšega imenuje Strossmayerjev dom. Tam ni nobene ogrevalne naprave. Zidovje je prepojeno z vlagom in vlažna se čuti tudi posteljina. »Celice« so obrnjene proti gozdu na šenični strani, kamor nikdar ne po-
sveti sonce. Spala sem oblečena v trenirkah in volnenih nogavicah. Nekateri tovariši so dobili električne peči, a za vse bolnike peči ni bilo.

Tako sem se tam prehladila in morala sem prenehati terapijo. Nobene prošnje ni-
so nič zalegle, ba bi dobila boljše sobo. Po štirinajstih dneh, ko sem že resno zbo-
lela zaradi prehlada, sem šla že tretjič k
zdravni po odpustnico. Po posredovanju
zdravnice in po hudem boju z receptijo sem
potem dobila skromno sobico v hotelu Sty-
ria. Tam je bilo vsaj suho. Toda bilo je
že prepozno, tako da sem se v mesecu dni
lahko le enajstkrat kopala. Prehlajena sem
odšla domov. Čez nekaj dni sem zbolela za
pljučnico in vnetjem ledvice. Ponoči so me
moral reševalci prepeljati v bolnišnico na
Golnik. Rentgen je pokazal zasenčena plju-
ča...

V bolnišnici sem se zdravila mesec dni.
a še zdaj se doma slabo počutim. Ne vem,
ali bom postala povrh vsega še tuberkuloz-
na, za kar se bom lahko zahvalila »zdravlje-
nju« v zdravilišču.

Naj povem še to, kako so nas zapostav-
ljali in dajali prednost tujcem. Nekega dne
nas je čakalo v zdravniški čakalnici šest
Jugoslovancev in kakšnih dvajset tujcev. Vsi
smo imeli določene ure, kdaj moramo priti
na pregled, vendar so zdravniki dali pred-
nost vsem dvajsetim tujcem. Vprašala sem
zdravnico, zakaj tako ravnaajo z nami. Od-

govorila mi je, da imajo radi tujce, češ, do-
brodošli so nam, ker nam prinašajo de-
vize. »Kaj vam ni vseeno, če sedite tu, v
čakalnici ali pa v parku?« Odgovorila sem
ji, da mi res ni vseeno, saj bi v parku
lahko brala sredi zelenja na čistem zraku
ter občudovala naravo. Pa me je zavrnila,
češ da ne bom mogla živeti v Jugoslaviji,
če sem takšen idealist...

Pišem zato, ne le, ker sem sama zbo-
lela v zdravilišču, marveč, ker imam še zme-
ra pred očmi blede obraze bolnih tovari-
šev, ki so v gruclah postajali pred hoteli in
drug drugega opozarjali, naj bi ne govorili
preglasno pred tujci. Neka tovarišica
je bila vsa v volnene cunjice zavita, prehlaj-
ena na mehurju. Spomeničar, inva-
lid, se je zvišal od bolečin — imel je rano
na dvanaesterniku. Bil je s Hrvaškega in
zahtevali so, da v celoti plača zdravniški
pregled, ker ni imel v zdravstveni knjižici
žiga, da je invalid. Bilo je še mnogo
raznih težav. Neki tovariš, ki je dejal, da
v hrvaškem saboru opravlja neke naloge,
se je zanimal za naše težave. Svetoval nam
je, naj bi nič ne ukrepali sami, češ da bo
že on posredoval v saboru in da bo tudi
slovenske vodilne tovariše opozoril na to,
kako se godi invalidom in borcem v Roga-
ški Slatini. Povedal je, da so tudi njega
pred leti vtaknili v neko luknjo in da sam
vidi, kakšne napake se dogajajo.

Marsikaj me je bolelo in poniževalo. Med
drugim se mi zdi sramotno, da se naši
ljudje tako ponužujejo pred tujci in da vsa-
kogar kar vnaprej pcdzdravljajo in nagovar-
jajo v njegovem jeziku. Vljudnost do tujcev
bi tudi morala imeti svoje meje, da bi se ne
sprevrkla v hlapčevsko prilizovanje. Borci
ne govorimo radi o takšnih stvarih, toda ni
mogoče molčati, ko je mera že prepolna.

LJUBICA STUDEN

V LJUDEH JE ŠE
PARTIZANSKI DUH

Zvečer pred občinskim praznikom so bili
po večjih krajih šmarske občine pravi par-
tizanski mitingi. Prijetno presenetil nas je
zlasti navdušen sprejem pri vaščanih. Ti

ljudje, ki so vso vojno nesebično pomagali
našim partizanom z vsem, kar so imeli, so
se tudi zdaj izkazali. Cele noči so ženi-
ce pekile kruh, cvrle in kuhale, prav tako kot
med vojno, vse za naše jante. Marsikatera
izmed njih tudi dve noči ni zatisnila očesa.
V Polju ob Sotli so ljudje z vozovi vozili
hrano na miting, seveda pa niso za dobrote
zahtevali niti dinarja. Predvsem zato, da
bodo premočeni borci siti, veseli in močni.

Podobno je bilo tudi v Bistrici ob Sotli.
V nedeljo zgodaj zjutraj so partizanske eno-
te uprizorile napad na vas. Ko se je zdani-
lo, je bila vaja pri kraju. Mnogi obrazi, ki
jih lahko vidis vsak dan v raznih službah,
so se pojavili med hišami. Vse je bilo v
zastavah, godba je prek zvočnikov hrupno
igrala, vmes pa je bilo slišati znano parti-
zansko pesem Kozjanskega odreda. Okoli
osme pa se je vse pomirilo. V dvorani pro-
svetnega doma, ki so ga popolnoma preno-
vili, se je sestel družbenopolitični zbor
šmarske občinske skupščine k slavnostni
seji. Govoril je predsednik skupščine Beno
Božiček o boju prebivalcev zoper okupator-
je in o njihovih naporih pri povojni gra-
ditvi. Ob koncu pa je ugotovil, da je slo-
venska javnost končno le priskočila na po-
moč Kozjanski. Nato so podpisali listino o
pobratenju s srbsko občino Arilje ter podeli-
li številna priznanja tistim, ki so se izka-
zali pri delu.

Po slavnostni seji je bilo na novem šol-
skem igrišču množično zborovanje, ki so se
ga udeležili tudi odborniki in zastopniki
osmih občin celjskega okoliša. Govoril je se-
kretar medobčinskega komiteja ZK Janez
Zahrastnik. Pionirji so izvedli krajši kul-
turni program.

Okoli 13. ure so se gostje in mnogi ob-
čani preselili v bližnjo vasico Trebče, kjer so
se udeležili slovesne otvoritve muzeja »Tito
v Sloveniji« v hiši njegove tete Ane. Gra-
divo za muzej je zbral muzej revolucije v
Ljubljani.

V Bistrici pa tiste nedelje niso samo
zborovali in slavili. Ljudje so si lahko ogle-
dali razstavo sodobnih kmečkih strojev.
Zlasti kmetje so si jih z zanimanjem ogle-
dali in najbrž se je marsikdo izmed njih
odločil za nakup. V stavbi stare šole, v
katero je nekoč hodil tudi tovariš Tito, pa
sta bili kar dve razstavi. Razstavljal je Mar-
jan Prešiček s Kozjega. Naslikal je vrsto
platen o dogodkih iz vojne, pod slikami pa
so bila gesla iz himne Kozjanskega odreda.
Tudi šolski otroci so razstavljali svoja dela.

MILENKO STRASEK

POŽRTVOVALNI MOŽ

Tole je o svojih doživetjih med vojno pri-
povedoval nekdanji borec Matija Pavlič iz
Frama. Prav bi bilo, da bi se med drugimi
zaslužnimi borci — ki so prejeli priznanje
ob 30-letnici ustanovitve OF — spomnili tudi
njega.

Bilo je leta 1941. Takoj po vdoru okupa-
torja so se začele aretacije tudi v Framu.
Tako so že aprila zaprli enajst zavednih slo-
venskih domačinov. Med njimi je bil tudi
Matija Pavlič, takratni trgovec. V meljski
vojašnici pa ni bilo več prostora za zapor-
nike, zato so jih spustili, a bili so nadalje
pod nadzorstvom gestapa. Pavlič si je kljub
nevarnosti prizadeval dobiti stik s partizani.
Vneto je začel zbirati podpore za izseljence.

Leta 1942 je prišel s Pohorja v Fram par-
tizan Doň. Pršil je Pavliča za podporo par-
tizanom, ki so se tedaj že zbirali na Po-
horju. Pavlič je rade volje zbral nekaj oro-
žja, streliva in živeža.

Kmalu potem so Nemci ujeli štirinajst-
letnega partizanca, ki je po hudem muče-
nju povedal, da Pavlič podpira partizane.
Pavliča so takoj suprli, vendar jim je že
prvi dan ušel. Skril se je pri sosedu. Tam
je napisal pismo šindarmeriji, da bo ubi-
tih sedem farmskih nemčurjev, če se bo
njegov družini kar koli zgodilo. Pismo je
njegov prijatelj oddal na pošto v Zagrebu.
Gestapo je takoj izdal tiralico in razpisal
nagrado za Pavličevo glavo.

Pavlič je preletel gestapo tako, da se
je preoblekel v peka in oprtan s pekovskim
košem prispel na Smolnik k Sernečevim.
Tam je pričakal partizane ruske čete. Imel
je hude ozeblin in bil je zelo izčrpan, zato
ni ostal na Pohorju, marveč je spet pre-
oblečen v peka odšel na Smohor nad La-
škim, od tam pa v Sevnico, nakar se je
prijazil kozjanskemu odredu.

Ze istega dne po njegovem odhodu iz
Frama so zaprli njegovo ženo, otroka, de-
klci, pa odpeljali na zbirališče, od koder
so jih odvažali v taborišče. Tam je izginila
sled za Pavličevima deklcama.

S Kozjanskega je Pavlič spremljal skupi-
no ljudi na Dolenjsko, potem pa je tam
ostal. Tam je tudi napravil višji inten-
dantski tečaj. Konec vojne je pričakal na
Otoku pri Metliki (na letalski bazi).

Pavlič se je leta 1945 vrnil v Fram kot
prekaljen borec. Doma je našel razdejan
dom. Po nekaj mesecih se je vrnila iz ta-
borišča (Auschwitz) žena.

Pavlič pa tudi v osvobodjeni domovini ni
prenehal delati za skupnost. Med obnovo,
ko je še marsičesa primanjkovalo, je zbral
sam v plujskem okraju 155 vagonov oljnic.
Za nagrado je prejel kolo, ki so ga prvega
izdelali v ljubljanski trgovini Rog.

Napisala sem le nekaj drobecov iz življe-
nja in dela tega požrtvovalnega moža, ki pa
ni bil letos med nagrajenci v Framu.

A. D.

pravna posvetovalnica

UVELJAVLJANJE
DELOVNE DOBE

Z. M. Kočevje

Vprašanje: V svojem pismu opisujete
svojo medvojno usodo. Najprej ste bili leta
1941 mobilizirani k organizaciji Todt in ste
gradili cesto, potem so vas poslali na delo
v Nemčijo, nato pa v vojsko. Na ruski
fronti ste se vdali Rusom, kjer pa se vam
sprva ni godilo dobro. Bili ste tepeni tako
pri Nemcih kot pri Rusih. Več se vas je
odločilo za jugoslovansko vojsko, vendar so
Rusi s tem odlašali. Šele pozno ste pri-
speli v domovino in se kot borec NOV bo-
rili proti sovražnikom. Zdaj sprašujete, ka-
ko bi dosegli priznanje delovne dobe, ker
niste sami krivi za vse »traparije«.

Odgovor: V pokojninsko dobo se ne
štejejo obdobja med 6. 4. 1941 in 15. ma-
jem 1945 tistemu zavarovancu, ki je z oro-
žjem aktivno sodeloval v boju na strani
okupatorja. Večkrat je bilo poudarje-
no, da je s tem določilom storjena
krivica mnogim, zlasti tistim mladim ljudem
iz Stajerske, ki so bili mobilizirani v nem-
ško vojsko že leta 1941. Bila so prizade-
vanja, da se to strogo določilo zakona o
pokojninskem zavarovanju omili, vendar
brez uspeha. Vendar pa je treba vedeti, da
se kljub temu določilo šteje v pokojnin-
sko dobo tisti čas od 1941 do 1945, ki ga
je tak zavarovavec prebil kot borec NOV
ali kot aktiven sodelavec osvobodilnega
boja v smislu čl. 140 in 141 pokojninskega
zakona. Zgolj navadno sodelovanje v osvo-
bodilnem boju oz. narodnoosvobodilnem
gibanju ne zadošča za priznanje takega ob-
dobja v pokojninsko dobo.

Franjo Kastelic-
Džon

Nimamo besed, da bi povedali, kako
veliko izgubo pomeni njegova smrt za
vso našo skupnost. — Rodil se je leta
1921 kot sin rudarja v Trbovljah, a že
leta 1938, ko mu je bilo komaj sedem-
najst let, je tudi že sam prvič stopil v
jamo. Z vsemi silami in s srcem se je
posvetil delavskemu gibanju. Bil je pro-
letarec, rudar v najboljšem pomenu be-
sede. Ze pred vojno je bil v vrstah KP.
— Julija 1941 pa je stopil v revirsko
četo. Spomladi 1942 je prišel v 2. četo
II. bataljona zahodno-dolenjskega odre-
da. Kot političnega delavca so ga avgu-
sta 1942 poslali s skupino aktivistov na
Stajersko; deloval je po revirjih. Spo-
mladi 1943 pa so ga poslali kot politič-
nega aktivista na Koroško. Kmalu po
prihodu tja je bil hudo ranjen. Ko je
ozdravel sredi leta 1944, je postal sekre-
tar KP v mežiškem okraju, pozneje pa
sekretar okrožja. Konec leta 1944 je pre-
vzel novo dolžnost v OZNA. Deloval je
na Koroškem, po osvoboditvi pa v re-
publičkem sekretariatu za notranje zade-
ve do prezgodnje smrti. Bil je nosilec
spomenice 1941 in številnih drugih odli-
kovanj. Slava!

Lojze Bukovec-
Nani

Rodil se je pred osemindesetimi le-
ti v bajtarski družini v Vinici. Izučil se
je za trgovskega pomočnika. Ze v prvem
obdobju osvobodilnega gibanja leta 1941
je stopil v vrste OF v Zalogu pri Ljub-
ljani. Na zadnji poti smo ga spremili
na pokopališče v Polju s trpko bolečino
v srcu pod zastavo SNOUB Srečka Koso-

vela. Bil je član brigade Srečka Kosove-
la in se vedno čutil kosovelovca. Težko
je čakal, da bi izšla knjiga o tej brigadi,
ki smo bili z njo povezani v usodnih
dneh na življenje in smrt. Dejal je, da
mora prihodnje leto, ob tridesetletnici
brigade iziti knjiga, ki bi jo naj podarili
vsakemu borcu in njegovim svojcem. —
Leta 1942 je stopil v II. grupo odredov.
Postal ze zgleđen komunist in takšen
ostal do smrti. Kot žrtev izdajalca so
ga odgnali v internacijo, kjer je bil zgle-
den tovariš med trpin. Po italijanski
kapitulaciji se je vrnil med borce in
prevzel dolžnost politkomisarja enote in-
ternirancev. Ob ustanovitvi prvih brigad
na Primorskem pa je postal politkomisar
bataljona in pozneje politkomisar vseh
treh brigad XXX. divizije. Po vojni
je posvetil svoje najboljše sile razvoju
našega gospodarstva. Pod njegovim vo-
dstvom se je trgovsko podjetje Veletekstil
začelo razvijati v eno naših največjih
podjetij te stroke pri nas. V krajevni
skupnosti v Zalogu pa je nesebično sode-
loval pri graditvi komunalnih objektov.
Neutrudno je delal tudi po upokojitvi.
Zlasti borci se zavedamo, koliko smo
izgubili, ko nas je mnogo prezgodaj za-
pustil.

Alojz Čuček

Velika množica prijateljev in znancev
se je poslovila 15. junija na pokopališču
v Trnovski vasi pri Ptujju od tega ugle-
dnega moža. Bil je doma iz Biša. Rodil
se je leta 1905 v Bišu, kot sin kmeta in
mlinarja. Kot očetov naslednik je pre-
uredil navadni mlin v velik valjni mlin.
— Užival je ugled kot pošten in zave-
den slovenski mož. Leta 1942 ob padcu
slovenskogoriške (Lackove) čete sta bila
ustreljena dva njegova svaka, svakinja,
tasta in tašča pa je okupator odgnal
v uničevalno taborišče. Tudi njegova
družina je bila v nenehni nevarnosti,
vendar je pogumno podpiral interniran-
ce. Taborišni krematorij je pogoltnil
tudi njegovega tasta in taščo. Brž ko se
je vstaja spet razplamtela v Slovenskih

goricah, je bil njegov dom široko odprt
borcem in aktivistom. Čuček je postal
prvi predsednik terenskega odbora OF
v svojem kraju. Po osvoboditvi pa je bil
prvi predsednik KLO. S svojim zgledom
je mnogo storil za utrditve ljudske
oblasti. Naj mu bodo te skromne vrstice
v zahvalo za veliko, nesebično delo za
skupnost!

Matija Sevšek

Dne 16. avgusta smo ga spremili na
zadnji poti na domače pokopališče v Gri-
zah. — Rodil se je leta 1922 v delavski
družini v Libovjah. Ze v zgodnji mladosti
si je moral služiti kruh z dninami. Kot
zaveđen mladenec je bil že leta 1939 spre-
jet v SKOI. Leta 1941 je stopil v prvo
savinjsko četo. Potem je bil nekaj časa
na terenu naker so ga Nemci ujeli in
izgnali na Hrvaško. Tam se je jeseni 1941
spet povezal z osvobodilnim gibanjem.
Delal je na terenu in pomagal v partizan-
ski tehniki v okolici Zagreba. Junija 1943
se je uvrstil med borce na Hrvaškem. —
Po osvoboditvi je ostal kot oficir do leta
1953 v JLA. Nato je bil nekaj časa zapo-
slen pri zabukovškem premogovniku, do-
klér ga ni prislila bolezen, da je opustil
delo. — Bil je vse življenje odločen borec
za pravice delavskega razreda. V smrti
je omahnil mnogo prezgodaj. — Na zadnji
poti so se poslovili od njega borci in
množica domačinov. V slovo mu je za-
igrala zabukovska godba na pihala in
zapel domači pevski zbor.

Popravek in opavičilo

V tej rubriki nam je tiskarski škrat
v zadnjih dveh številkah kar dvakrat
zagodel. Pri objavi osmrtnice za Marijo
Tomšič v 36. številki smo pomotoma
zapisali, da je bila pokopana v Morav-
čah, pisati pa bi moralo: »Pokopali smo
jo v Velikih Laščah.« V zadnji 37. šte-
vilki pa je prišlo do zamenjave imena
pri osmrtnici za Matijo Sevška, zato
osmrtnico v celoti ponavljamo. Prizade-
tim in bralcem se najvljudneje opraviču-
jemo.

UREDNIŠTVO

Partizanček Još

Doma je iz Poljan pri Doberdobu. Vasica leži ob cesti, ki pelje iz Gorice proti Doberdobu in naprej v Trzic. To je tipično kraško naselje. Pred vojno je bilo 14 hišnih števil, sedaj se je povečalo na 20 zaradi priseljencev italijanske narodnosti.

»Da, vi ste srečni v svoji domovini«, je začel pogovor tovariš Stane Lavrenčič. »Uživajte vse tisto, za kar ste se borili in za kar je padlo toliko žrtev. Pogledajte, naša vas je bila veseskozi zelo vabljiva. Vedno smo se čutili Slovence in ko smo zvedeli za upor v ožji domovini, smo se tudi mi že leta 1942 povezali z NOB. Naša vas je dala 13 žrtev za svobodo. A kot vidite, nas je krivična »pariška meja« odrezala od matične domovine.«

Tovariš Stane, vemo, da si šel k partizanom še zelo mlad, kar je bil redek primer za te kraje. Kako... (nisem še končala z vprašanjem, že se mu je razlezel obraz v nasmeh in že je »vrel« iz njega...)

»Ha, to so bili časi, ko se je hudič »spajdašila« s fašisti. Čeprav so vedeli, da jih bo le-ta speljal tja, kamor spadajo... so vseeno pridivljali k nam pol leta 1943. (Veš, brat Ivan je bil takrat v ilegali. Pozneje je bil obveščevalec 9. korpusa, bil ujet in njegova usoda nam je neznana.) Pobrali so vse, kar se jim je zdelo vredno; mamu in starejšo sestro so odpeljali v taborišče Fraschette, očeta in mene pa v zapore v Trzic. Ker pa sem bil mladoleten, so me »nagnali« domov pazit mlajši sestri in brata.

Ko sem prišel domov in videl, da so od vsega premoženja ostale le štiri kokoši, sem jih kar pobil in »družinica« se je pošteno najedla. In potem sem to »družinico« lepo izročil starejši sorodnici, sam pa jo mahnil iskat partizane.

Na Vogrskem sem našel južnoprimorski odred. »Hej ti fantiček, bi rad postal partizan«, mi je zaklical partizan z našibkom na rokavu. »Jasno, tovariš«, sem mu odgovoril, »saj zato sem doma pustil sestri in brata, ker bom rajši partizan kot pa varušek otrok.« »Vidim, da si korajžen. Kaj pa — ali imaš partizansko ime.« me je vprašal. Ne nimam ga, ampak vem, kako mi bo ime. »Još« bom odslej. Moj dedek je služil vojsko pod cesarjem Francem Jo-

žefom. Ime mu je bilo Joško; postaven je bil. Služil je vojsko v Bosni. Ker so Bosanci težko izgovarjali ime Joško, so mu kar na kratko dejali »Još«. In ker so mi pravili, da je bil dedek Još »fejst« vojak, bom tudi jaz »fejst« partizan »Još«.

Tako sem postal partizanček-kurirček. Dodelili so me na S-karavlo v Možinah in v Vipavske Brje. Komendant S-karavljice je bil Ivan Pahor, ki je kasneje padel. Dobro se še spominjam tovariša Keka in Edvarda. Vezmo smo vzdrževali med 9. korpusom in Istrskim odredom, pa tudi z Doberdobom. Predvsem smo nosili tajno vojaško pošto. Na pot sva šla vedno po dva kurirja v razdalji 20 metrov. Tisti, ki je imel pošto, je hodil zadaj. Iz varnostnih razlogov je bilo to potrebno, kajti le tako — če si slučajno padel v sovražno zasedo — se je tovariš, ki je hodil za teboj in nosil pošto, lahko rešil.

Još je utihnil in se zamislil. Čez čas je dejal: Spomnil sem se dogodka, ki me vselej »strese«, ko pomislim nanj. Bilo je to nekako spomladi leta 1941. Ravno sva s tovarišem Kekom prišla z dolge poti, hotela sva popeverjati in se odpočiti. Kuhala nam je vaščanka — dobra tovarišica Ida iz Možin. V karavlo priteče komendant in ves razburjen pove, da so pred vasjo četniki. Kam zdaj, smo se spraševali. Tovarišica Ida nam pokaže dva metra globoko jamo. In že smo bili v njej. Po vrhu je naložila dračja in listja, da nas četniki ne bi opazili. Hodili so nad nami sem ter tja. Proti jutru so začeli z vežbami: levo, desno, leži, diži se — marš. Od strahu so nam šklepetali zobje. Bili smo pripravljeni na vse. Ampak še preden bi se pokončali mi, bi z bombo, ki sem jo držal v roki pripravljeno, pokončal tudi nekaj četnikov. No, četniki so se umaknili. Tovarišica Ida pa nam je že od daleč klicala (boječ se, da je ne bi zamenjali za četnike), da je »zrak čist«.

Još, kako pa je bilo takrat, ko si ranjen tri mesece preždel v jazbečevi jami?

»Preždel« praviš, ne, prespal sem zimo kakor medved...

To je bilo decembra 1944. S kurirjem Vrhovcem sva spremljala francoskega, angleškega in ameriškega delegata. Tam pri Volčjem v Brkinih smo

Ilustracija: Evgen Sajovic

se udarili s Švabi. Kar naenkrat me je nekaj speklo po »zadnji plati«, kot da bi me pčila osa. Isti hip sem začutil, kako mi nekaj toplega, lepljivega teče po nogah. Kaj naj bi bilo to, nisem utegnil pogledati, ker sva morala z Vrhovcem te tako pomembne delegate varno pripeljati do naše karavle v Možinah. Kasneje — v karavli smo ugotovili, da mi je izstrellek iz puške prebil zadnjo plat in izstopil v levi nogi. Vedno bolj sem pešal. Ko sem hotel pogledati, kako je s to rečjo, mi je kri že brizgala s prepolnih čevljev. Z veliko težavo so me privlekli do karavle v Vipavskih Brdih.

S-karavli v Brjih in Možinah sta bili zelo konspirativni. Zato tam nisem mogel ostati. Bolnice tudi ni bilo blizu. Četniki in Nemci pa so skoraj vsak dan »hajkali« po okoliških hribih. Na datjšo pot v bolnišnico ni bilo niti misliti, ker sem izgubil mnogo krvi.

V gozdu nad vasjo Brje je bila dokaj velika jama — 3 metre globoka in 4 metre široka. Lepo so mi jo postlali, dali »koc« in žganje za izpiranje rane in dejali: »Tu notri boš na varnem, spal boš kot polh, hrano ti bodo vaščani nosili in po vrvi spuščali, rano pa si spiraj z žganjem.«

Tako sem »zasedel« podzemsko stanovanje in začel samotarsko življenje. Prve tedne sem samo spal in spal. Dostikrat so me morali dolgo klicati, ko so mi prinesli hrano. Kuhala mi je Marija Štrancar iz yasi Brje. Njene štiri hčerke (ki so bile tudi kurirke) so mi izmenično nosile hrano. Včasih sem se zaradi vrtoglavičev in s težavo privlekel do vrvi, da bi prevzel enodnevni obrok.

Rana se mi je počasi zacelila. Tudi moč se mi je vračala, le iz jame še nisem mogel.

Nekega dne pa sem dobil obisk. Nekaj se je »podrčalo« v jamo in obstalo na zadnji nogi. Bila je lisica. Čudno sva se gledala. »No, zviforepka, si izgubila pot, ali pa si mogoče namerno prišla k meni, da mi ne bo dolgčas«, sem ji dejal. Ko je zaslišala človeški glas, jo je pošečno po strmini ucvrla iz votline. No, pa sem spet sam, mar bi bil tiho, sem se sam nase jezil, mogoče pa bi nekaj časa ostala pri meni. Naslednje dni sem prisluškoval in si vroče želel, da bi se vrnila. Še celo medveda (če bi bil v teh krajih) bi si želel za družbo, samo da ne bi bil tako sam.

In res, po nekaj dneh je spet prišla. Nekaj časa je šarila tam gori na vrhu, potem pa je lepo po kamnih pridržala v jamo. V gobcu je držala še živega majhnega zajčka. Položila ga je pred mojo »posteljo« in zadovoljno mahala s košatim repom. In kakor bi dejala: »Vidiš, tudi jaz skrbim zate, pa čeprav si človek. Pa kaj hočeš, vojna je in ti tu živiš med nami.«

Srčno sem bil hvaležen zviforepki za to darilo, kajti zajček je bil še živ. Stisnil sem ga k sebi in ga ogrel. Dal sem mu skorjico kruha. Ni še mogel jesti. Zato sem poprosil, ko so mi prinesli »obrok« naj mi prinesejo še malo mleka in korenja. Tako sem hranil in negoval edino bitje, ki je bilo z menoj v globoki jami. Zviforepka je večkrat prišla, vendar ji najbrže ni bilo prav, da nisem zajčka »požrl«. Mogoče pa so jo tudi krogle odgnale, kajti skoraj ni bilo dneva, da ne bi pokalo.

Odslej naprej mi ni bilo več tako dolgčas. Z zajčkom, ki sem ga imenoval »Srček« sva družno pospravila vse, kar so nam dobri Štrancerjevi ljudje prinesli, spala sva skupaj in se igrala. Srček je bil močno zadovoljen z mojim prijateljstvom in »toplim stanovanjem«, saj je bila jama res topla v primerjavi

z burjo, ki je divjala zunaj pomešana s snegom.

»Srček« je zrastlel, jaz pa sem se pozdravil. Nekega dne sva se odločila, da zapustiva to podzemsko kraljestvo in se napotiva v vas. Ni bilo lahko priti ven. Z eno roko sem Srčka potiskal naprej, z drugo pa se oprijemal skale in ruševja. Prišla sva na vrh — pod mlo nebo. Oči so me ščemale, saj sem dobre tri mesece preživel v jami, kamor je silila svetloba le skozi luknjo, po kateri so mi spuščali hrano. Medtem ko sem si ogledoval »sveto«, jo je zajček »popihal« po gozdu. »Hej ti Srček nemarni, vsaj zahvalil bi se mi lahko za prekrasno prezimovanje in čudovito tovarištvo«, sem zaklical za njim. Toda zajček ni več slišal mojega glasu, morda je slišal glas gozda, čutil diha pomladi. Pa srečno preživi konec vojne, sem si dejal in se napotil v vas zahvalit se dobrim ljudem za njihovo nesebično pomoč ranjenemu dečku, saj so mnokrat prinesli hrano, čeprav je bil sovražnik v vasi. Čil in zdrav sem spet postal partizanček-kurirček.

Po vojni je partizanček-kurirček Još zamenjal puško in kurirčkovo torbico za kramp in lopato. Obnavljat je šel opustošeno domovino. Bil je večkratni udarnik mladinske delovne brigade Staneta Kavčiča, ki je gradila leta 1948 progo Samac-Sarajevo. Bil je mladinski delovni brigadi, ki je gradila progo Dutovlje-Sežana-Nova Gorica in pri graditvi novega študentskega naselja v Zagrebu leta 1949-1950.

Krivična »pariška« meja je odrezala njegovo rojstno vas od matične domovine. Tega ni mogel preboleti. Večkrat je ilegalno prekorščil to krivično mejo in obiskal svoje domače. Leta 1950 pa je želel z rednim potnim dovoljenjem obiskati rodni kraj. Prijatelji so mu to odsvetovali, češ, onkraj meje te bodo zaprli. Još, ki je zrastlel v postavnega fanta, se je razhudil: »Mene ne bodo zaprli, saj sem Jugoslovan in imam jugoslovansko potno dovoljenje...«

Ko pa je Još prekorščil jugoslovansko-italijansko mejo, so mu nataknili na roke »lisice« in ga zaprli. Nič ni pomagalo, da je zatrjeval, da je Jugoslovan in da ima jugoslovanski potni list. Rekli so mu: »Rojen si v Italiji in si italijanski državljani. In ker si bil protipravno v tuji državi, boš kaznovan z dvema mesecema zapora, nato pa boš ravno pravišen, da odslužiš vojaški rok...«

In partizan Još, ki je bil sedem let Jugoslovan, ki se je boril za to, da bo svobodno korakal življenju naproti, je moral odslužiti grenki davek. In ko se je vrnil v svojo rodno vas, ni nikoli pozabil, da je predvsem Slovenec. Odrežan od matične domovine, se bori za manjšinske pravice.

KATARINA DOLTAR-ROZI

POIZVEDBA

Jakob Margetič, rojen leta 1921 v Krasnici pri Rijeki, je bil leta 1943 v 13. primorsko-goranski diviziji (hrvaški). Ko pa je konec 1943 prišla v Gorski Kotar 18. slovenska divizija z dvema brigadama, so ga dodelili ljubljanski brigadi zaradi poznavanja zemljišča. S to brigado je kasneje odšel v Slovenijo in sodeloval pri napadih na Ribnico na Dolenjskem. Pri enem izmed njih je kot mitraljezec tudi padel blizu ribniške šole.

Prosim vse preživele borce, zlasti ljubljanske brigade, naj mi točno sporoče, kdaj, kje in kako je padel Jakob Margetič in kje je pokopan. Sem namreč Jakobov brat.

Josip Margetič
Krasnica 274
51224 Krasnica

INSTANT NAPITKI

- čaj
- limonada
- kakao
- mešanica za belo kavo

DELA MARIS IZOLA

Šola v Cerknem – spomenik NOB

Cerkno — primorska partizanska metropola — bo v nedeljo 17. septembra po pričakovanju organizatorjev gostilo najmanj 20.000 ljudi iz Primorske ter drugih krajev v Sloveniji pa tudi iz zamejstva. Na slovesno proslavo v počastitev 25-letnice priključitve slovenskega Primorja k Jugoslaviji pričakujejo tudi predsednika republike Josipa Broza-Tita. Osrednji dogodek prireditve bo predaja šolskega poslopja svojemu namenu. O ideji in poslanstvu nove šole v Cerknem — spomeniku NOB smo se pogovarjali z ravnateljem šole Jožetom Štucinom.

»O novi šoli v Cerknem govorimo že deset let.« pripoveduje tovariš Štucin. »Toda ideja za šolo, kakršna se gradi sedaj, je nastala leta 1969. Staro šolsko poslopje je v resnici neuporabno. Pouk se je odvijal v štirih stavbah. Posledica tega je bila velika izguba časa in s tem v zvezi tudi slabša kvaliteta pouka. Z drugo besedo — imeli smo neustrezne pogoje za delo. Ko so se po vojni mnogi nekdanji borci iz Cerkljanskega vračali v naš kraj, se zanimali za naše težave oziroma napredek, smo načeli tudi problem šolstva. Leta 1969 smo zaupali ideji o novi šoli bivšim tečajnikom 6. partijskega tečaja, ki so nam takoj z veseljem priskočili na pomoč. Že v idejnem projektu smo imeli v mislih partizansko Cerkno, ki je prispevalo velik delež k zgodovini NOB. S tem v zvezi smo želeli imeti šolo, ki bi imela glavno nalogo — ohranjati tradicije NOB. Da pa bi šola to delo lahko opravljala, bi se morale uvesti v pouk nove, boljše metode dela pri pouku zgodovine, zlasti zgodovine NOB. Ideja je naletela na veliko odobravanje med našimi prosvetnimi delavci, prav tako pa tudi med cerkljanskim prebivalstvom in je s časom dobila republiške razsežnosti. Ustanovili se je posebni pokroviteljski odbor z dr. Jožetom Vilfanom na čelu in številne organizacijske komisije, ki so zelo živahno in aktivno delale.«

Povedati gre, da v Cerknem niso zgradili šole v celoti, pač pa samo oddelke višjih razredov z upravnimi prostori in telovadnico. Nižji razredi bodo zgrajeni pozneje. S tem v zvezi je ravnatelj Štucin, ki je tudi predsednik sklada za zbiranje sredstev v namen šolske gradnje, povedal:

»V okviru pokroviteljskega odbora in članov številnih komisij ni bilo nobene dvoma, če bo sploh mogoče realizirati načrt o novi šoli, čeprav so bili tudi taki, ki so menili, da je ideja zelo zanesena in realizacija projekta s tem v zvezi vprašljiva. Organizacijskih težav ni bilo, pač pa so nastale v zvezi z reformo in devalvacijo dinarja. Bali smo se, da bo vse skupaj postalo predrago šolsko poslopje, ki bo od 1. oktobra leto lahko sprejelo 250 učencev, je zahtevalo 850 starih milijonov, za dograditev drugega dela šole, kjer bo osem učilnic za razredni pouk, pa bi rabili še 300 milijonov. Tako bo 250 otrok še vedno hodilo v staro šolo. Koliko časa...? Prvotni načrt je obljubljal dograditev popolnega objekta v enem mahu, štrene pa so nam zmešale gospodarske razmere. Do reforme so vsak dan prihaja-

li na sklad milijoni, potem pa... Zlasti pri gospodarskih organizacijah je pomoč s sredstvi zamrla. Akcija je tekla naprej le še pri posameznikih, borcevskih organizacijah in šolah.«

Šolsko poslopje stoji na vzpetini nedaleč od glavne ceste, ki se spušča skozi Cerkno. Prvotno sta bili izbrani dve lokaciji, čeprav zaradi geografske utesnjenosti v Cerknem ni mogoče dosti izbirati.

»Po natančnih pregledih tal,« pojasnjuje tovariš Štucin, »ki jih je opravil geomehanik, so se odločili za dokončno lokacijo. Sezidana je po veljavnih merilih tudi glede oddaljenosti od glavne ceste. Pri vsem tem pa bomo ob cesti zavarovali šolo s posebno zeleno-drevesno pregrado.«

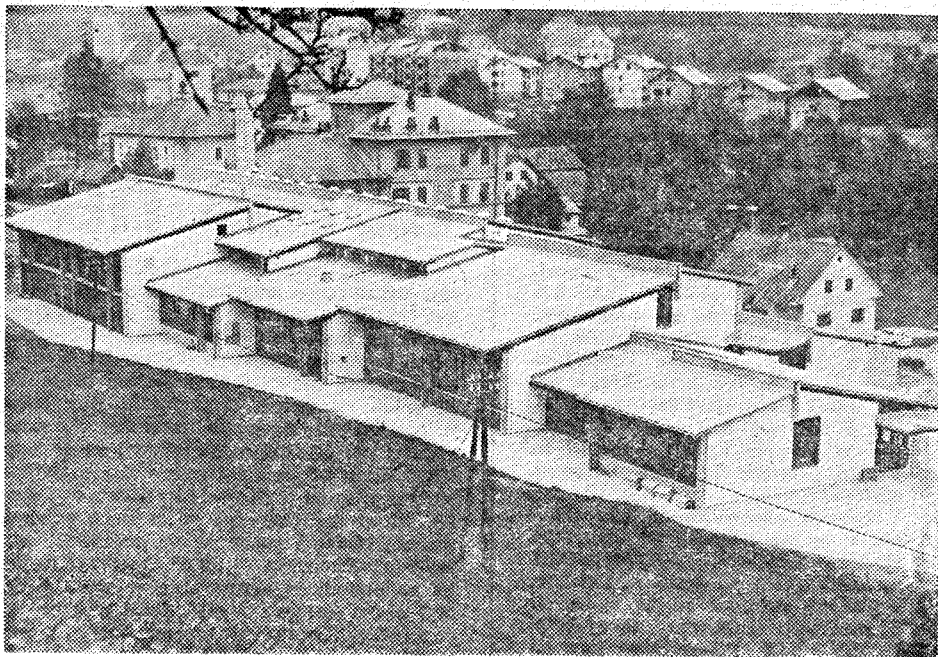
Na vprašanje, kako se je obnesla akcija »šolski dinar«, je tovariš Jože Štucin odgovoril:

»Šolski dinar je bila posebna oblika zbiranja denarja med učenci slovenskih

V kratkem bo izšla pri Zavodu »Borec« knjiga ZIDJE IN ARABCI. Napisal jo je ugledni sirjski politik dr. Sami Al Joundi. Kogar zanimajo vzroki za sovraštvo med arabskimi narodi in Izraelom, bo v tem delu našel mnogo zgornjih podatkov. Knjiga je napisana objektivno, brez sovraštva in je polna dokumentarnih pregledov. Nedvomno je to prvo delo pri nas, ki prikazuje razvoj odnosov med tamkajšnjim prebivalstvom v zadnjih sto letih.

V platno vezana knjiga stane 126,00 dinarjev.

šol. Akcija je uspela, čeprav ni prinesla posebno velikih vsot — blizu deset starih milijonov. Pomen šolskega dinarja pa je bil pred vsem v motivaciji za akcijo. Povedali smo, da bo naša šola odprta slovenski javnosti, da jo bodo lahko obiskovali vsi prosvetni delavci, zlasti zgodovinarji. Na novi šoli v Cerknem se bomo lahko pogovarjali o novih, pri nas in drugod preizkušenih metodah pri pouku zgodovine, zlasti pa bomo lahko pokazali vsem šolarjem naše zgodovinske znamenitosti iz časa NOB, posebno bolnico Franjo. V tem bo tudi osnova eksperimentalnosti naše šole. Učence bomo poskušali usposobiti, da bodo sposobni voditi svoje sovrstnike okrog naših obeležij in spomenikov iz NOB.«

Eksperimentalni pouk zgodovine na šoli v Cerknem, po pripovedovanju Jožeta Štucina, seveda še ni razčiščen. V bistvu gre predvsem za to, da bi pouk zgodovine poživili na osnovi dejstev, arhivov in živih prič, da bi tako postala tematika iz NOB za mladino privlačnejša. Seveda se pa zaradi tega učni načrt ne bo spremenil. Na šoli bodo odprli muzej — oddelke NOB iz idrijskega muzeja. Poleg tega želijo učence močno aktivirati v izvenšolskih dejavnostih s tem, da bodo v okviru zgodovinskih krožkov tudi sami raziskovali, pripravljali razgovore z bivšimi borci, partizanskimi materami in vse to skrbno shranjevali.

»Na šoli učenci izdajajo časopis »Mlada rast«, ki bo v marsičem podpiral to smer pouka. Verjetno pa bo potrebno v okviru šole ustanoviti še posebno strokovno revijo, ki bo beležila naše eksperimente in jih posredovala drugim šolam v Sloveniji pa tudi v Jugoslaviji.«

Na številnih sestankih se prosvetni delavci cerkljanske šole že tri leta pogovarjajo in napovedujejo nove obveznosti, ki jih čakajo. Pred vsem bodo močnejše obremenjeni tisti, ki se bodo ukvarjali z organizacijo pouka zgodovine. Z večjim poudarkom bo tekel eksperiment v višjih razredih pa tudi v tretjem in četrtem, kjer se v okviru spoznavanja narave in družbe poučuje domača zgodovina. Pri vsem tem pa bo šola seveda neposredno povezana z Republiškim zavodom za šolstvo in tudi drugimi institucijami.

»Kar se nam bo zdelo vredno pokazati slovenskim prosvetnim delavcem (uspeli novi metodični prijem) bomo demonstrirali v obliki hospitacij.«

Če pa bodo take hospitacije obvezne za slovenske učitelje razrednega pouka oziroma zgodovinarje, bo verjetno odločil zavod za šolstvo. Prav gotovo pa bodo zelo priporočali obisk na naši šoli zlasti mlajšim učiteljem in zgodovinarjem pa verjetno tudi študentom na akademijah,« je zaključil Jože Štucin.

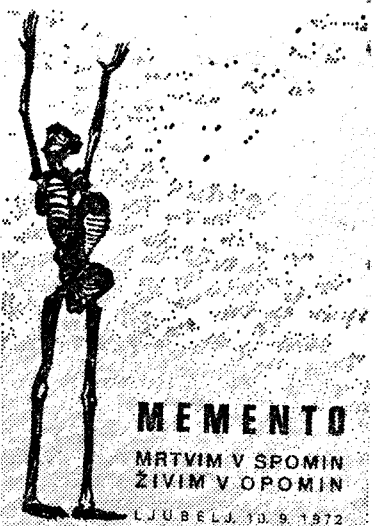
Ob vsem tem pa ostane vprašanje, kaj bo v Cerknem po velikem slavlju v nedeljo 17. septembra. Potrebno bo poiskati nove ustrezne načine, da se bo lahko gradnja šole nadaljevala. Akcijo za zbiranje denarja bo treba nadaljevati, in podpreti.

Foto in tekst: SILVO TERŠEK

beležke

PIPZ NA MADŽARSKEM

Te dni se je vrnil z obiska na Madžarskem partizanski invalidski pevski zbor. Pod vodstvom dirigenta in znanega skladatelja Radovana Gobca je nastopil v Budimpešti in bližnjih krajih. PIPZ se je tako odzval vabilu pevskega zbora Vasag iz Budimpešte, ki bo septembra z gostovanjem v Ljubljani, Kopru, Novi Gorici in Lendavi obisk že tudi vrnil.

Posnetek naslovne strani knjižice

MEMENTO — MRTVIM V SPOMIN, ŽIVIM V OPOMIN, ki jo je ob otvoritvi spomeniško urejenega taborišča pod Ljubljano izdala komisija za bивše politične zapornike, internirance in deportirane pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije. Čeprav sodi brošurica med priložnostne izdaje in obsega le šestdeset strani, predstavlja z izrednim izborom prispevkov in uspešno likovno podobo lep prispevek k boljšemu poznavanju tistega dela naše polpretekle zgodovine, ki jo vse premalo poznamo.

Brošurico MEMENTO — MRTVIM V SPOMIN, ŽIVIM V OPOMIN je uredil France Šušteršič, likovna oprema je delo arhitekta Vlasta Kopača, izšla pa je v tri tisoč izvodih.

JANE FONDA IN FILM O GVATEMALI

Znana filmska igralka Jane Fonda, ki se je posebno v zadnjih mesecih predstavila kot odločna borca proti ameriški vojni v Vietnamu, se pripravlja na snemanje filma o boju Latinske Amerike oziroma Gvatemale proti ameriške-mu imperializmu.

SREČANJE NA KOZARI

Deveto srečanje mladih pesnikov Bosne in Hercegovine bo konec septembra na Kozari; posvečeno bo pesmi Skenderja Kulenovića »Stojanka — majka Knežopoljka«, ki jo je avtor prvič prebral borcem na Kozari 21. septembra 1942.

»KAKO UMRETI« VIDELO 17.000 LJUDI

Prvi samostojni film prištinskega podjetja »Kosovo«, delo Mikija Stamenkovića »Kako umreti«, je postal rekord po številu gledalcev na področju Kosova. V prvih osmih dneh prikazovanja v Prištini je film videlo 17.000 ljudi.

POTUJOČA KNJIGARNA

bo v:

torok, 19. septembra 1972 DORNBERK — PRVACINA

sreda, 20. septembra 1972 NOVA GORICA

četrtek, 21. septembra 1972 ANHOVO — KANAL

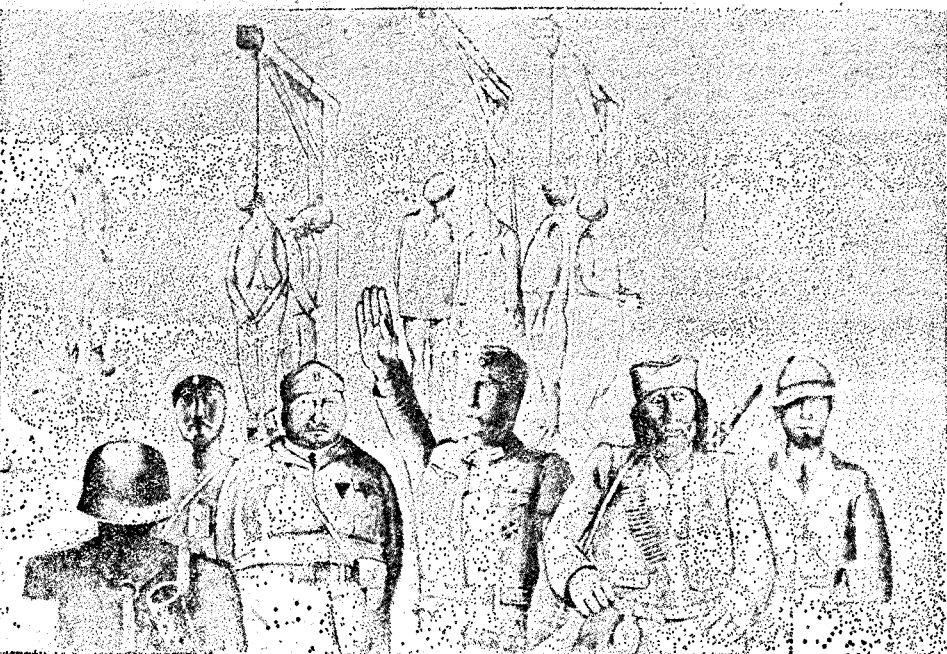
petek, 22. septembra 1972 MIREN — VRTOJBA

sobota, 23. septembra 1972 SEM-PAS

NASE GESLO: Dobra knjiga v vsako vas!

DELOVANJE »PARTIZANSKE KNJIGE«: razstave in sejmi naprednih slovenskih knjig. Ustanavljanje in oživljanje knjižničnih servisov po Sloveniji, tržna raziskava knjigotrštva, literarno-glasbene prireditve in pogovori z literati, ohranjanje revolucionarnih tradicij, distribucija naprednega mladinskega tiska, skrb za prebujanje kulturnih potreb in vzbujanje zanimanja za kulturno dejavnost.

Mednarodno leto knjige 1972 je te pa priložnost, da vsi, ki se ukvarjajo s knjigo, množično sodelujejo in s tem pripomorejo k širjenju kulture med Slovenci.

Ena izmed dvanaestih fresk Krste Hegedušića, ki krasijo notranjost »Panorame« v velikem nacionalnem parku na Tjentištu — s katerim avtor oživlja veliko zgodovinsko bitko, imenovano SUTJESKA.

Serijska proizvodnja mornariškega prestreznika F-14-1

V Združenih državah Amerike se je začela serijska proizvodnja novih lovskih letal F-14-1, s katerimi naj bi v naslednjih letih nadomestili znana lovsko-bombniška letala F-4 Phantom.

Letalo F-14-1 je prestreznik, ki je uporaben tako ponoči kot podnevi. Njegova krila so gibljiva. Tako kot F-4 je tudi to letalo lovec-bombnik, le da je v vseh ozirih boljši od njega. Letalo ima dva reaktivna motorja in je čez krila široko nekaj manj kot dvajset metrov. Da bi šlo v ladijske hangerje več letal, mu je mogoče krila prepogniti in v tem primeru je širok le osem metrov.

Njegova oborožitev je alternativna. V prvem primeru bo imel štiri rakete »zrak-zrak« SIDEWINDER in šest raket »zrak-zrak« SPARROW, v drugem primeru pa bo oborožen z raketami »zrak-zrak« SPARROW in PHOENIX. Poleg raket ima še avtomatski top kal. 20 mm, ki lahko izstrelji 6000 nabojev na minuto, in 100-, 200- ali 400-kilogramске bombe.

V ameriškem proračunu za leto 1971-72 so predvideli denarna sredstva za nabavo 48 letal te vrste.

Vaba za nasprotnikove rakete

Ameriško vojno letalstvo je objavilo, da je sklenilo tri pogodbe v skupni vrednosti 86 milijonov dolarjev. Pogodbe se nanašajo na izdelavo posebnega izstrelka, ki bi ga lahko izstrelili iz bombnika in katerega namen bi bil, da pritegne nase ogenj nasprotnikove protiletalske obrambe.

Ko bi se bombnik približal nasprotnikovi protiletalski obrambi, bi izstrelil posebno vabo, ki bi na zaslonskih nasprotnikovih radarjev imela videz bombnika. Vsak izstrelak bi imel v sebi elektronske naprave, ki bi na radarskih zaslonih puščale oblike bombnika B-52. Izstrelak, katerega domet naj bi znašal več sto milij, bi lahko uporabljal tudi kot orožje. Napravljen naj bi bil namreč tako, da bi lahko vanj vgradili tudi jedrsko bojno glavo.

zanimivosti

Priprave za zmanjšanje oboroženih sil v Evropi

V dobro obeščenih krogih v Bruslju je bilo rečeno, da bo NATO v septembru dostavil Moskvi nov predlog za vodne razgovore o vzajemnem zmanjšanju oboroženih sil v Evropi. O tem naj bi se dogovarjali v Zenevi ali pa v kakem drugem evropskem nevtralnem mestu.

Zanimivo je, da tudi v NATO ni soglasja glede tega, katere države naj bi v imenu NATO sodelovale v pogajanjih. Šprva so se že nekako dogovorili, naj bi to bile ZDA, Kanada in Britanija, ker imajo svoje enote v Evropi, kasneje pa so jim priključili še Zahodno Nemčijo in dežele Beneluksa, ker leže v centralni Evropi.

Sedaj pa so tudi predstavniki severnih in južnih dežel zahtevali, da se udeležijo pogovorov. Te dežele se namreč boje, da bi sicer v centralni Evropi prišlo do pomiritve, da pa bi se vojaška konfrontacija utegnila premakniti na sever ali jug Evrope. Zato zahtevajo, naj bodo na pogajanjih navzoči tudi predstavniki Italije in Danske.

Italijanski raketni rušilci

Italijanska vojna mornarica je pred nekaj meseci dobila dva nova raketna rušilca. To sta AUDACE in ARDITO. Oba rušilca sta istega tipa in enaka ostalim italijanskim raketnim rušilcem tipa IMPAVIDO.

Rušilci te vrste imajo po 4.300 ton. Dolgi so 140 in široki 14,5 metra. Opremljeni so s parnimi turbinami, katerih moč znaša 73.000 KM in ki omogočajo rušilec hitrost do 65 km na uro. Posadka vsakega rušilca šteje 394 mož, od katerih je 32 oficirjev.

Rušilci so oboroženi z ameriškim raketnim sistemom »ladja-zrak« in hkrati »ladja-ladja« STANDARD, poleg tega pa imajo po dva avtomatska topova kal. 127 mm OTO MELARA in štiri avtomatske protiletalske topove kal. 76 mm D-62. Rušilci pa imajo še po štiri enočne lansirne naprave s torpedi za površinske cilje ali podmornice in z dvema tricevnima lanserjema s protipodmorniškiimi torpedi. Vsak raketni rušilec bo imel tudi tri helikopterje AB-204-B ali dva helikopterja SH-3-D.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

PRED REPUBLIŠKIM TAKTIČNO-ORIENTACIJSKIM TEKMOVANJEM REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN

Letos na Igu pri Ljubljani

Letošnje republiško taktično-orientacijsko tekmovanje slovenskih rezervnih starešin bo 23. septembra na Igu pri Ljubljani in se ga bodo udeležili po ena tričlanska ekipa iz vsake slovenske občine. Da bi med sabo izbrali najboljše tekmovalce in se tudi sploh strokovno in praktično čim bolj pripravili, so slovenski rezervni starešine (oficirji do 50. leta in podoficirji do 45. leta starosti) že od pomladi sem v okviru svojih združenj imeli orientacijsko-taktične poho-de, zmagovite ekipe pa so se nato v posameznih občinah pomerile na občinskih taktično-orientacijskih tekmovanjih. Vendar pa so pohodi in tekmovanja te vrste v večini občin presegli zgolj okvire priprav na republiško tekmovanje in usposabljanje rezervnih starešin, zakaj marsikje so organizatorji posegli izven svoje organizacije ter povabili na pohode oziroma tekmovanje tudi patrulje iz vrst zveze mladine ter strelskih in drugih športnih društev. Mnogokrat je bila prav zaradi te širine konkurenca med tekmujočimi izredno močna, s tem pa je tudi tekmovanje veliko pridobilo na kakovosti.

Zdaj čaka zmagovite trojke z občinskih tekmovanj zadnja, najzahtevnejša preizkušnja, finale v obliki republiškega tekmo-

nja. Začelo se bo 23. septembra ob 7. uri pred domom obrambne vzgoje na Igu, od koder bodo ekipe, razdeljene na dve skupini, tekmovalce na dveh enakovrednih 4 do 5 km dolgih progah, krenile reševati naloge. Med drugim bodo iz ležečega položaja streljale s polavtomatsko puško v 100 m oddaljene okrogle tarče, nato pa se bodo orientirale s karto in kompasom. Člani ekip bodo med hojo na posameznih kontrolnih točkah reševali razne naloge, in sicer pet nalog s področja topografije, pet v zvezi s taktičnimi znaki, pet v zvezi s taktično-tehničnimi lastnostmi orožja ter pet s področja boja proti oklopnikom. Na zadnjem delu proge, dolgem približno poldrug kilometer, pa bodo še preizkusili svoje telesne zmogljivosti, saj bo tu treba teči, se vzpenjati — višinska razlika celotne proge je okoli 120 metrov, vzpon na nekaterih odsekih pa do 60 stopinj — in sploh čimprej priteči na cilj. Vsekakor bo za ta del potrebna predvsem mladost ali vsaj precejšnja vzdržljivost.

Tekmovalce kot posameznike in ekipno bodo komisije ocenjevale s točkami, ki jih bodo prištevale ali odštevale, tako da bo vsak lahko dosegel tudi 250 točk. Lahko pa tudi več, če bo vse naloge rešil najbolje in

tudi na posamezne kontrolne-delovne točke prihajal predčasno, zaradi česar bo lahko dobil dodatne točke. Za zamude bodo točke seveda odštevale.

Zasnova letošnjega republiškega taktično-orientacijskega tekmovanja torej kaže, da bodo morale ekipe biti izredno pripravljene. Člani bodo morali nadvse dobro poznati vsebino novega »Topografskega priročnika«, taktične in topografske znake, orientacijo s karto in kompasom, taktično tehnične lastnosti raznega orožja, ki so nenehna tema člankov revije Naša obramba, poleg tega pa so dobili še posebno dodatno gradivo o boju proti oklepni bojnim vozilom. Pomembna bo tudi telesna pripravljenost tekmovalcev in lahko že zdaj zatrdimo, da tekmovalci s prehitro in prehudo sapo najbrž ne bodo ravno med prvimi.

In tako se zdaj po vseh slovenskih občinah, — a bodimo natančni: v osemindesetih — rezervni vojaški starešine-tekmovalci mrzlično pripravljajo na tisto predzadnjo septembrsko soboto na Igu. Konkurenca bo prehuda, da bi si katerakoli občinska organizacija upala privoščiti v teh zadnjih dneh počitek za svoje tekmovalce. Nedvomno bodo vsi hoteli dokazati, da so najboljši. In prav je tako.

Dobili smo že podatke o teh pripravah iz Kopra.

Intenzivno trenira šest najboljših posameznikov z občinskega taktično-orientacijskega tekmovanja, ki so si do zdaj pod vodstvom nekaterih članov občinskega odbora vsak zase pospešeno nabirali teoretično znanje ter telesno zdržljivost, te dni pa bodo odšli s polavtomatskimi puškami na strelišče, kjer s strelivom gotovo ne bodo varčevali. Potem pa jih čaka še naporen praktičen preizkus teoretičnega znanja na terenu — v gozdu, med tekom, skratka, uprizorili bodo tekmovanje v malem, le da bo tempo ustrezal »republiškim normam«. Povsem na koncu bodo izmed teh šestih izbrali ekipo najboljših treh ter rezervnega tekmovalca. Ob tako dobrih pripravah se koprskim rezervnim starešinam najbrž ni bati letošnjega republiškega taktično-orientacijskega tekmovanja.

In, upamo, da bodo tudi drugje poskrbeli, da ne bodo zaostajali.

MIROSLAV ULČAR

OB PRAZNOVANJU 25. OBLETNICE PRIKLJUČITVE PRIMORSKE K JUGOSLAVIJI

Goriški strelci

Strelska zveza občine Nova Gorica je že pred devetimi leti uvedla v svoj program strelsko tekmovanje z MK puško za pokal priključitve Primorske k Jugoslaviji. To tekmovanje organizirajo vsako leto ob prazniku občine Nova Gorica. Na tekmovanje vabijo redno 14 ekip iz slovenskih »B« mest, kot gosta, ki tekmuje izven konkurenca pa ekipo iz Čedad — Italija. Do sedaj se je tega najbolj popularnega tekmovanja na goriškem udeležilo 83 ekip z 332 tekmovalci.

Letošnje tekmovanje pa je bilo še posebno slovesno. Skupščina občine Nova Gorica je prevzela pokroviteljstvo nad tekmovanjem in izvedbo istega tudi finančno podprla.

V nedeljo, 18. septembra, se je v Panovcu pri Novi Gorici zbralo veliko ljudi, ki so prisostvovali slavnostnemu delu pričetka tekmovanja za pokal priključitve. Na slavnostni tribuni so bili zastopniki političnih in družbenih organizacij, med njimi pa tudi predsednik SO Nova Gorica Rudi Šimac, kot pokrovitelj tekmovanja, sekretar občinske konference Zveze komunistov Dušan Sinigoj, zastopnik strelske zveze Slovenije Rudi Matko in drugi gostje.

Po pozdravnem govoru Leopolda Kotarja je tekmovalce in goste toplo pozdravil Rudi Šimac, poudaril pomen strelstva za splošni ljudski odpor, češ da je to plemeniti sport, ki ga danes gojijo predvsem delavci in preprosti ljudje.

Ob tej priložnosti je strelska družina Panovec Nova Gorica, ki letos slavi 20-letnico delovanja, razvila društveni prapor, ki mu je kumovala občinska konferenca SZDL Nova Gorica. Prapor je razvil dr. Lojze Rot, nanj pa so pripeli 12 trakov delovnih, družbenih in političnih organizacij, 112 žebličkov ter dva prstana. Podelili so tudi plakete Nove Gorice, ki so jih prejele strelske zveze občin Postojna, Jesenice, Škofja Loka, Kranj, Domžale, Trbovlje in Kamnik za plodno sodelovanje na tekmovanjih za pokal priključitve. Nato se je začelo redno tekmovanje.

Na letošnjem tekmovanju so nastopile ekipe iz Kranja, Škofje Loke, Domžal, Trbovelj, Tržica, Kamnika, Postojne, Tolmina, dve iz Nove Gorice, kot gostje pa tekmovalci iz Čedad.

Med najuspešnejšimi je bila ekipa iz

Kranja, ki je pokal »Priključitve« osvojila že 6 krat in trikrat zaporedoma in si ga tako z 976 krogi od 1200 možnih priborila v trajno last, II. mesto je z 923 krogi zasedla ekipa iz Škofje Loke, III. mesto si je z 903 krogi priborila ekipa »A« iz Nove Gorice. Od posameznikov so se najbolj izkazali Hendrik Peternej Šk. Loka 260 od 300 možnih, II. mesto Franc Naglič 214 in III. mesto Franc Peternej 250, oboje iz Kranja. Italijanski tekmovalci pa so izven konkurenca s preciznim MK orožjem nastrelili 993 krogov.

S podelitvijo pokala »Priključitve«, diplom, priznanj in nagrad je bilo zaključeno eno od največjih strelskih manifestacij v letošnjem letu na Goriškem. L. KOTAR

PREDNOSTI:

- HITRO OGREVANJE PROSTORA
- MOČNO KONVEKCIJSKO ZRAČENJE
- BREŽŠUMNO VLAŽENJE ZRAKA
- ZUNANJE PLOŠČE PEČI HLADNE
- NI IZŽAREVANJA NA OSTALE PREDMETE
- MOŽNOST NAMESTITVE: NA STENO, OB STENO ALI OB POHIŠTVO

LIBELA

LIBELA-CELJE

LIBELA - konvektor

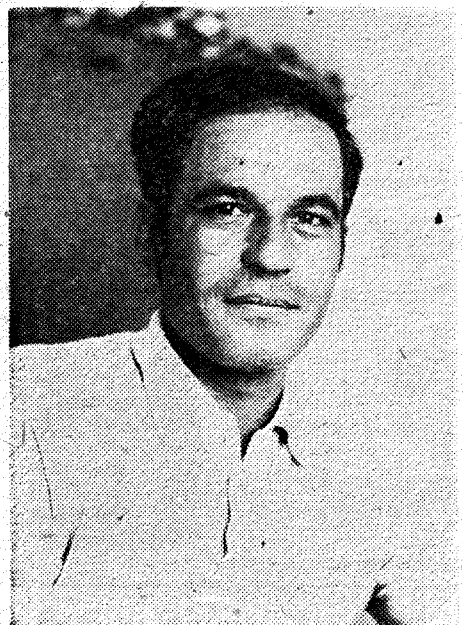
MARIBORSKA CESTA 1 a
63000 CELJE, telefon: 21 - 41

Fikret Mehadžić

Najprej sva se srečala na malem trgu, pred spomenikom, nato je odhiti na občino, potem sva spila kavo in zatem je sedel pred menoj.

Po njegovih črnih laseh, različitih nadgubamj na čelu in gladkim obrazom in nad rjavimi očmi, se že pletejo sive niti. Tako so očitne, da jih je zlahka opaziti. In tudi te sive niti, sem mislil, so del časa, ki je za njim.

Rodil se je v Kulen Vakufu pri Bihaču pred tridesetimi leti. In ko je Kulen Vakuf bil požgan, ga je vojna nosila od Bihača, prek Dervente, Cabune, Zagreba, pa še nekaj drugih mest spet v Kulen Vakuf, kjer je končal osemletko in še položil malo maturo, da bi se kot šestnajstletnik zaposlil v kombinatu lesne industrije z eno samo željo dobiti štipendijo in nadaljevati z učenjem. Pa je že po prvem polletju spoznal, da od vsega tega ne bo nič. Odgovoril se je gimnaziji in se odločil za topniško podčastniško šolo. In po šoli ga je pot zanesla v cerkniško občino: na Velikih

Blokah je služboval kot podčastnik, vodnik je bil, in je kmalu želel delati in živeti v tej občini, toda ne kot vojak, ampak kot civilist na polvojaškem položaju. Tako je tudi prišel v službo, kjer dobro opravlja vse svoje obveze.

V podčastniški sobi na Velikih Blokah sem dvakrat prebral Marxov Kapital in še veliko drugih knjig s področja psihologije in sociologije, — pravi ko začneja z risanjem novega pravokotnika. — Tako sem izkoriščal svoj prosti čas. V delovnem času pa sem delal, pošteno sem delal, saj sem bil vedno prepričan, da je tako tudi treba delati.

Potem njegova roka pusti svinčnik in papir, cigareto si prižge, trenutek pomolči!

in spet igra s svinčnikom in se v mislih vrne v konec šolanja na Vsi upravni šoli.

— Prepričan sem, da vsakdo občuti kje je zanj pravo mesto in kje zanj ni mesta, — pravi. Čelo se mu zgiba, potem pa se med rjavimi očmi, ki se stisnejo, napravi iz medočnih gub nekakšen trikotnik — In če človek čuti, da je na pravem mestu, potem mora pošteno opravljati svoje dolžnosti ali pa se umakniti.

Občutil sem, da je sam v življenju imel priložnost za to, da ostane na nekem mestu ali pa da se umakne: umaknil se je z mesta šibkega delavčka v lesnem kombinatu in to je bila poteza, ki ga je pripeljala tudi do Cerknice.

— Zato na tem mestu, na mestu načelnika oddelka za narodno obrambo, skušam narediti vse za to, da je vsak človek postavljen na tisto mesto, na katerem v najtežjih razmerah, v vojni, lahko da kar največ od sebe. Od zavesti ljudi pa je odvisno, če bodo zares dali vse, ali pa bo ostalo kaj moči še skrite v njih samih. Ljudje v cerkniški občini pa so izredno zavedni in zelo natančni, ko gre za vojaške zadeve. Predvsem, pa sem globoko prepričan, da vojne ne bomo nikdar izgubljali, če bi bili vsi naši ljudje takšni kot naši občani.

To pove z globokim občutkom in s posebno ljubeznijo do ljudi tega kraja. Saj je, kot sam pove, več časa že preživel v Cerknici, kot pa v svojem rojstnem kraju.

O rezervnih starešinah pa je povedal tole:

— Svet za narodno obrambo in oddelk za narodno obrambo občine sta prevzela pokroviteljstvo nad organizacijo rezervnih starešin in trudimo se, da naredimo vse, predvsem po materialni plati, da organizacija lahko dobro deluje. In zadnja leta zares tudi deluje dobro. Za to pa se moramo zahvaliti tudi posrečeni izvolitvi ljudi v vodstvo ZRVS.

Tako sva se spet povrnila k ljudem, ki naj, kot je on rekel delajo vestno ali pa se umaknejo. In pri ljudeh v Cerknici nasploh sva ostala, pri tistih, med katerimi se on počuti kot doma, s stanovanjem v bloku in z velikim številom prijateljev in znancev katerim včasih pomaga, ko si gradijo nove domove, s katerimi odhaja v naravo po gobe in nasploh, s katerimi preživlja svoje dni. In nisem mogel, da ga ne vprašam, kako so ga sprejeli, ko je prišel v ta kraj. Enostavno: moraj sem ga to vprašati, že zaradi sebe.

— Rekel sem že, — je dejal. — Tukaj živi veliko dobrih, zelo dobrih, pridnih in poštenih ljudi. Nikdar nisem občutil nasprotovanja, najmanj pa ko gre za nacionalizem. To občutijo verjetno samo tisti, ki so sami po malem nacionalisti in zaprti v svoj lastni svet, ki ga niti dobro ne poznajo in razen njega ne vidijo prav nič, niti sebe.

Moram priznati: osebno sem bil zelo zadovoljen, ko sem ga zapuščal.

IVO TOMINC

Naša obramba 8-9 – 1972

Dvojna številka, zaradi tega nekoliko obsežnejša, se začne z govorom načelnika generalnega štaba Viktorja Bubnja na srečanju rezervnih starešin v začetku julija letos, ki je bilo kot je znano v Ljubljani. Temu dogodku je posvečen tudi prispevek Iva Tomince »Pot bratstva in tovarištva« ter slikovna reportaža. »Nacionalizem neti sovražstvo do drugih narodov« je napisal Franc Setine. Rudolf Likar piše o odlikovanjih za vojne zasluge, ustanovljenih leta 1951. Dva prispevka (Nikola Milovanović: Vohuni in teroristi proti Jugoslaviji in »Kako onemogočiti diverzante in teroriste« polkovnika Ahmeda Hamzića) sta namenjena priobčevanju izkušenj, oziroma opisujejo zadnji ustaški poskus s pošiljanjem oborožene skupine v našo državo. Ivo Tominc je napisal tudi pogovor s predsednikom krajevnega odbora za SLO v Mirni na Dolenjskem, Ludvikom Golobom. Ivan Bačić piše o sodobni partizanski taktiki (Ko partizanska četa naskoči v sovražnikovem zaledju). Ing. Vlado Ribarič piše o vohunskih satelitih. Sledi stalna rubrika »zanimivosti iz vojaške tehnike in znanosti«. Polkovnik Kamilo Brešan piše o raketah »zemlja-zrak«, polkovnik Jože Žukovec o vietnamskih izkušnjah pri obrambi pred napadi iz zraka, kapetan fregate Branjo Petrovič pa o križarkah. Zelo zanimiv je prispevek »Skrivnost izraelskega uspeha«. O psihološki vojni piše generalmajor Aleksandar Vukotić. Iz tujega časopisa so prevedli tudi članek o novih oblikah vojskovanja, oziroma točneje rečeno o umetnem monsumu. Nikolaj Safonov je napisal prispevek o naši partizanski mornarici. V tej številki je prispevek o narodnem heroju Ljilki Jančar-Majdi (Mile Pavlin). Fotokro-

nika je posvečena septembru 1943. Iz zgodovine Gubčeve brigade, ki je pravkar izšla (napisal jo je Lado Ambrožič-Novljan) je v tej številki odlomek o Jelenovem žlebu. Iz knjige »Prelomljeno sidro«, ki je izšla pri založbi Obzorja v Mariboru, napisal pa jo je Mirkó Pleiweis, so ob dnevu mornarice ponatisnili odlomek, ki opisuje prve dni jugoslovanske mornarice leta 1918, točneje o potopitvi oklopnice »Viribus Unitis«. Iz naše revolucionarne preteklosti, oziroma iz boja proti sovražnikovem vohunstvu je prispevek Živorada Mihailovića »Vohun se lahko zmoti samo enkrat«. Sledi opis nemškega tanka PzKpfw II iz leta 1935. Iz zgodovine II. svetovne vojne je tudi prispevek o enem izmed najhujših bombardiranj mesta v zadnji vojni. Malokdo ve, da je bilo to mesto Tokio, kjer je v enem samem dnevu izgubilo življenje 200.000 ljudi. Brane Jakovljevič je prispeval članek o pohodu po poteh delegatov II. zasedanja AVNOJ, fotografiral pa je Janez Zrnec.

Zanimiv je prispevek, ki govori o pomenu čebel in medu v vojnah. Čedomir Petković je napisal nekaj o pouku obrambe in zaščite v občini Maribor. Prav tako je zelo zanimiv prispevek Braneta Jakovljevića o urjenju bodočih miličnikov v vojaških veščinah, Marjan Garbajs pa jih je pri tem fotografiral. Iz zgodovine letalstva je napisal Franci Stariha nekaj o znanem sovjetskem lovskem letalu pred zadnjo vojno in v njenem začetku, ki se je imenovalo »rata«, uradno pa I-16.

Ob koncu so pisma uredništvu in odgovori, pojasnilo Kemofarmacije glede kritike nekaterih njenih izdelkov. Zadnji dve strani pa sta nekakšna fotoreportaža o nekaterih važnejših dogodkih. MP

Dr. Teodor Tominšek:

KOČEVSKI PROCES

Nadaljevanje

Tako je izpovedala priča tovariš Splihal Pavel, da mu je pripovedoval Gregorčič Rudolf, bolničar pri komandi bele garde pod komandantom Kranjcem, da je bil Šinkar desna roka zloglasnega Kranjca, da je temu pomagal pri zasliševanju, da je bil sodnik in kurat obenem, da je bil nekaj časa tudi Kranjčev adjutant. Priča Splihal, ki je prebil že nekaj časa pri belogardistični postojanki v Brezovici kot ujetnik belih, je izpovedal, da je o usmrčitvi pri tej postojanki odločal »forum« komandant Kranjca Emil, Šinkar Anton in Jakoš Joško. Ti so bili v komandi. Pri soočenju s to pričo je Šinkar priznal, da je bil Kranjčev adjutant ter še dodal, da je bil nekaj časa tudi njegov intendant.

Po vsem tem se vidi, da je bil obtoženi Šinkar poleg Kranjca najvplivnejša oseba v tej tolpi, da se torej v tej tolpi ni moglo ničesar storiti brez njegove vednosti in pristanka. Pa še več, on se je tudi osebno udeleževal pretepanj, mučenj in moritev, kakor bo iz nadaljnjega razvidno.

Nadalje je bil obtoženi Šinkar — kakor že omenjeno — kurat pri prosiulem »štajerskem bataljonu« od 2. 5. 1942 do srede julija 1942. Tolpo pod tem nazivom sta vodila že omenjena zločinci Milan Kranjc, znani narodni izdajalec in krvnik zavednih Slovencev ter srbski kapetan Vasiljevič »Iztok«, ki je bil pozneje od partizanov zajet na Suhorju in radi svojega zločinskega izdajalskega početja likvidiran. Pozneje se je priključil tej tolpi tudi kapetan Debeljak Janko s svojim odredom iz St. Ruperta (izpovedi obtoženega Šinkarja in Tomažiča, spominski dnevnik Jakōša Jožeta). V sestavi »štajerskega bataljona« so igrali vidne vloge tudi današnji obtoženci Tomažič Drago znan pod imenom »Cigo«, Mihelič Franc »Balant« in Štepec Jože »Joco« ter že likvidirani narodni izdajalec in morilec Jakōš Joško. Zločinsko početje te tolpe je razvidno že iz tega, kar navaja obtoženi Šinkar sam v svojem zaslišanju (pretepanje, mučenje in umori partizanov, izročitev ujetih partizanov Italijanom itd.), deloma iz tega, kar je bilo uvodoma rečeno o njenem značaju in delovanju, deloma iz tega, kar je spodaj ugotovljeno glede zločinov soobtoženih Tomažiča, Miheliča in Štepeca; še nekatere nadaljnje podrobnosti pa so razvidne iz že omenjenega Jakōševnega dnevnika in iz izpovedi na razpravi zaslišanih prič tov. Pirkovića Franca, Kranjca Jelka in Medēja Jožeta.

Iz dnevnika Jakōša Jožeta so razvidne sledeče podrobnosti: V začetku je ta skupina nastopala kot ilegalna in se je izdajala za partizanski odred. Bili so pa takrat že sovražno razpoloženi proti partizanom, ker so se smatrali za del Mihajlovičeve »redne jugoslovanske vojske«. Radi tega niso nikjer nastopali proti Italijanom, pač pa že kmalu po svojem nastanku proti partizanom. Tako navaja Jakōš v svojem dnevniku pod datumom 26. 6. 1942, da so prišli k njim 4 člani narodne zaščite OF, da bi ostali pri njih, misleč, da imajo opravka s partizani. »Zvečer pa ravno ko sem jaz (Jakōš) zamenjal stražo, se je začelo grozno kričanje. Takrat so namreč naši vse pobili. Eden je bil samo ranjen in je grozno kričal. Pa tudi njega so kmalu pobili. Medtem so fantje peli, tako da se ni slišalo kričanja in streljanja«. Pod datumom 13. 7. navaja dnevnik: 13. 7. smo izvedeli, kje imajo partizani logor in smo jih hoteli napasti. Vodil jih je oboroženi Tomažič »Cigo«. Do spopada ni prišlo, ker so se partizani med tem preselili. Dnevnik pravi, da je Jakōš dne 19. 7. 1942 aretiral brez vsakega povoda tri vaše zaščitnike, od katerih sta bila dva iz Roden. V vasi St. Jurij so člani »štajerskega bataljona« istega dne pobrali kmotom 4 kante masti, češ, da so podpirali partizane. Nadalje pravi dnevnik, da je nek Radovan (očividno nek vodilnejši član tolpe), »zopet šel v Novo mesto k Italijanom zaradi prevoza ranjencev in doseget, da jih lahko pripeljejo v bolnišnico«. Z 29. junijem navaja dnevnik, da je Radovan doseget, da so jim Italijani obljubili dati orožje, oni pa so jim morali dati spisek fantov, to je pripadnikov »štajerskega bataljona«. Od Italijanov so nato dobili 30 pušk, 2 mitraljeze, šotore in municijo. Malo pozneje so imeli sestanek z marešalom iz Slatnika, pri katerem je bil Jakōš navzoč. Marešal jim je zelo »stregel«. 14. 8. so imeli velik spopad s partizani nekje ob Kirki, pri katerem so imeli precej mrtvih in ranjenih. V petek pred Velikim smarom so dobili zopet od Italijanov 3 mitraljeze, 2 zbrojevki, 1 francosko puško in 3 zaboje italijanskih bomb. Ko so prišli na St. Jošt, so poiskali zveze z Italijani v Stopičah, kamor so potem večkrat hodili in bili v gostilnah. Nekoliko pozneje so zopet ujeli dva partizana v D. M. v Polju, postrelili 4 partizane iz Poltovega vrha in

enega iz Hrušice. Nadalje pravi dnevnik, da so dobili od Italijanov še 2 mitraljeza, 2 težka mitraljeza in mnogo municije. 28. 8. so se pričeli pripravljati na ofenzivo proti partizanom. Italijani so jim dali konzerve in kruh za pot. Tudi Jakōševa četa je šla, kar je Jakōš z veseljem sprejel, češ da gre »prostovoljno v borbo za narod proti partizanom«. (Mišljena je velika letna ofenziva Italijanov proti partizanom leta 1942, katere so se torej na italijanski strani udeležili tudi pripadniki »štajerskega bataljona«.) V nedeljo, dne 29. 8., torej med ofenzivo, so odšli na Otočec, kamor so jih prepeljali čez Krko italijanski fašisti.

Priča Pirković Franc je glede štajerskega bataljona izpovedal sledeče: »Vsi smo mislili, da je »štajerski bataljon« grupa »divjih partizanov«, ki zbirajo begunce iz Stajerske«. Za napad na italijansko postojanko na Ratežu je bilo z njimi domenjeno celo sodelovanje. Med samim napadom pa so ti divji partizani zapustili položaje, se vrnili predčasno v svoj logor ter nas s tem pustili na cedilu. Sovražnost z njimi so se pričele, ko so pričeli pobijati kurirje. Tako so nam ubili tov. Pac. ka in tov. Pavla ter še več drugih. Vse to se je zgodilo v okolici St. Jošta spomladi 1942.

Priča Kranjc Jelko je potrdil Pirkovičeve izpovedi in še dodal: »Ko je šel naš tov. Cuk na položaj, so ga pripadniki »štajerskega bataljona« ujeli, uspelo pa mu je uiti. Konec junija ali začetku julija 1942 smo našli v njihovem taborišču pri St. Joštu natezalnico in dve trupli naših tovarišev. Eno je bilo po prsih prerezano. Slišal sem tudi, da je kurat Šinkar pri prehodu čez Krko kral partizane lastnoročno.«

Priča tov. Medēja Jože je izpovedal, da je »štajerski bataljon« pri skupni akciji na Ratežu streljal iz taborišča s mitraljezi na vračajoče se partizane. Razen tega so mu tovariši pravili, da so našli raznesarjene partizane na mestih, kjer se je gibala tolpa.

Ker je obtoženec Šinkar bil kurat in eden najvplivnejših udeležencev tolpe, ga tudi v tem pogledu zadene polna odgovornost za vse njeno nezaslišano izdajalsko in zločinsko početje.

To dejanje obtoženec odločno zanika ter trdi, da je bil v tistem času, ko je bil umorjen Novak Marjan v Novem mestu, kjer se je pogajal v imenu četnikov z italijanskim generalom Cerrutijem in še z nekim drugim italijanskim generalom. Ta njegov dokaz pa je povsem odveč spričo

General Jaka Avšič je na kočevskem procesu nastopil kot priča zoper izdajalske oficirje, ki so se priključili beli in plavi gardi.

jasnih dokazov njegove krivde po izpovedih prič Novaka Jožeta, Šilarja Leopolda in Piclja Feliksa.

Priča tov. Novak Jože pa je izpovedal o usodi svojega brata Novaka Marjana, znane pod partizanskim imenom »Pipec«, glede katerega je slišal, da ga je umoril kaplan Šinkar. Od nekega belogardista, ki je desertiral iz bele garde v partizane, je izvedel sledeče podrobnosti:

Ko so partizanske enote meseca julija 1942 zasledovale tolpe bele garde, se je njegov brat Marjan (star 15 let) udeležil ene take akcije, ki jo je izvedla četa Dolenjskega odreda. Šla je proti gozdiču med Češco vasjo in Zalogom, kjer je padla v belogardistično zasedo in kjer je med drugim bil ranjen in padel v ujetništvo tudi Marjan. Ko so ranjeni partizani ležali na travi, je prišel k njim kaplan Šinkar s svojo spremeljevalko (neko učiteljico, baje iz Stajerskega) in zaklical: »v imenu gospodovm zakolji ga!« Nato je sam zaklal Marjana in nekaj drugih ranjencev.

Se nadaljuje

Vojna lekarna »Planjava«

Bila je pozna jesen 1943. leta. Končana je bila nemška ofenziva, ki so ji dali ime »Wolkenbruch« (Oblak se je uirgal), in na Notranjskem imajo spet pobudo enote XIV. divizije. In takrat je bilo nekega dne videti veliko kolono ranjencev in njihovih varovalcev, ki se je iz Kočevskega pogorja napotila v smeri Snežniškega lesovja. Kmalu bodo v gozdovih blizu Babnega polja zgradili več barak, več bolniških postojank, v katerih se bodo nastanili ranjenci in osebje Snežniške partizanske bolnišnice — uradno imenovane SVPBS, pod vodstvom upravnika dr. Janeza Kanonija in politkomisarja Jožeta Oblaka-Simeta. A tiste čase pa vidimo tudi skupino ljudi blizu stoterim partizanom znanega Otrobovca, kako gradijo večjo barako in pripravljajo en večji in več manjših bunkerjev. Ali je tudi to namenjeno za ranjence? Ne. Tu se bo nastanilo nekaj ljudi, ki bodo sprejemali in vskladiščili zdravila in jih razpošiljali v enote naše vojske in partizanske bolnišnice. In tako je nastala terenska apoteka, vojna lekarna, ki so jo krstili »Planjava«.

Upravnik »Planjave« je postal 34-letni magister farmacije Boris Andrijačič Andrej, doma iz Novega mesta, in ko je ta konec 1944 odšel na novo službeno mesto ga je zamenjal magister Branko Grahek. Med strokovnim osebjem te partizanske zdravstvene ustanove pa so bili še: inženir Tatjana Serneo, dijakinja Mila Zošlir, 34-letni Miodrag Nikolič, tekstilni tehnik iz Beograda, 22-letni osmošolec Milan Troha iz bližnjega Babnega polja in morda še kdo. Vodstvo lekarne se je potrudilo, da sta kmalu začeli delovati mizarska in mehanična delavnica. »Planjava« so dodelili tudi skupino kurirjev pod poveljstvom domačina Tineta Mlakarja iz Babnega polja.

Magister Andrej je bil zelo prizadeven človek. Uspelo mu je, da je samo v petih mesecih nabavil na Primorskem, Istri, Trstu in Milanu, Reki in Ljubljani za okoli milijon lir sanitetnih potrebščin. Kapetan Tone Požar iz Istrskega odreda sporoča 22. 2. 44., da je dodelil desetino borcev odreda kot spremstvo pri transportu sanitetnega materiala v vrednosti 53.148,10 lir. A istega meseca je domobranska obveščevalna služba zasegla neko poročilo o delovanju te apoteke. Zapisali so, da je magister Andrej, ki je tudi sam apotekar, vzpostavil kanale za nabavo zdravil iz Trsta, Gorice, Postojne, Logatca in Ljubljane. Iz Trsta pošilja blago VOS »ki dela s polno parom«. V Ljubljano pa hodi po zdravila zaščitna sestra iz Starega trga. Pošiljke prihajajo

vsak teden dvakrat na naslov: Magister Andrej ali Terenska apoteka »Planjava« prek TV-18. Skoraj vsak teden pride ta po dva voza v Babno polje, včasih pa celo po 5 voz. Lekarniško osebje je nastanjeno v Kozariščah, v hiši bivšega narednika VS (Vaške straže — bele garde), Jerneja Avsca, ki so ga partizani usmrtili. Skladišče je oddaljeno od Kozarišč uro in četrt hoda. V skladišču pa imajo blizu 600 povojev, 100 litrov žganja, 4 steklenice leuplasta, 40 kilogramov žvepla in razna mazila od četrta do enega kilograma, praške, tablete, injekcije, 10 iperitskih plaščev od angleške vojne misije, 13 rjuh, 6 robcev, 2 kg vate, 2 majici, 2 namizna prta, apotekarsko tehtnico z utežmi in še drugo.

In domobranci v Ljubljani tedaj še zapišejo, da »najodločnejši nasprotniki OF zahtevajo, da napravijo na Rakeku bloke. Zelo prav bi bilo, da bi bil Rakek blokiran, ker imajo partizani in terenci zelo dobre zveze posebno s Primorskem«. (Vesti, februar 1944)

Tudi po vaseh tedanjega cerkniškega okraja so marljivo zbirali sanitetni material za »Planjavo«. Med drugim nam o tem priča tudi poročilo rajonskega odbora Grahovo — Cerknica (Zdravstveni odsek), ki so ga 22. 2. 44. naslovili »Terenski apoteki Planjava«. Iz tega dopisa je razvidno, da so poslali lekarni 102 zavojov iz domačega platna širine 8 in 4 cm, 19 rjuh, 4 namizne prte, 3 brisače in 4 rute.

Magister Andrej piše 4. 6. 44., da prihaja sanitetni material v velikih količinah po kanalih iz Istre, Brkinov, Pivke, Krasa, Gorice, Ljubljane in od drugod. V Brkinih je apotekarski pomočnik Bračič s šestimi kurirji, nadalje so zaupniki v Trstu, Milanu, Bologni, Gorici, Ilirski Bistrici, Reki in v Ljubljani, kateri redno pošiljajo zdravila. Na Primorskem je tov. Imko, ki mu pomaga Jože Verlič, sanitetni referent Istrskega odreda. V kratkem bo snežniška bolnišnica prejela zobni instrumentarij. Maja je bilo 13 večjih transportov. »Planjava« je razpolagala z dvema delavnicama — mehanično v Lipsenju in mizarsko. Obe delavnici sta vsak mesec izdelali na desetine železnih delov za postelje, nosila, opornice za noge in rolke, zabojke, Braynovne opornice, lešve, kasete za praške, lesene lončke za mazila in še in še. Mehanična delavnica pa je imela mimo drugega veliko opraviti v Starem trgu, kjer je pripravila železne dele in drugo za civilno bolnišnico, popravila motorno črpalko in uredila kopalnico. Upravnik lekarne bi rad, da bi bilo njegovo osebje dostojno oblečeno, zato prosi za

nove uniforme in pravi: »Kurirji so dobesedno raztrgani in razcapani, zato prosim, da se jim nujno pošlje vsaj nekaj obleke in obutve.« Andrijačič predlaga kurirje v čin podčastnika. Med temi sta tudi Milan Per, roj. 1925 v Sinji gorici, in 22-letni Anton Pintar iz Babnega polja. Zadnjega so ujeli Nemci v oktobru 1944, — nikoli več ga ni bilo v rodni kraj.

Sovražnik je večkrat stikal po Snežniškem pogorju. V nedeljo, 11. junija 1944 se je oddelek nemškega polka »Brandenburg« iz Ilirske Bistrice približal Leskovi dolini, kjer je bil v nekdanji italijanski vojašnici Refuggio nastanjen rekonvalescentni oddelek snežniške bolnišnice. Oddelek so pravočasno umaknili, toda vojašnico so Nemci zažgali. Pri Leskovi dolini je tiste nedelje smrtno zadet omahnil Jože Pepel-Ivan, roj. 1921 v vasi Obrh pri Šmarjeti. Ujel je pa so tri člane osebja Lojzeta Klavsa, Ludvika Kebeta in Franca Modica. Slednje so vtaknili v domobranske uniforme, vsi trije pa so kaj kmalu ušli. Spet jih srečamo v Snežniškem lesovju, 13. junija pa je nemški izvidniški oddelek že omenjenega polka vdrl v Babno polje, kjer je bila v starem dvorcu na severni strani

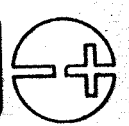
pravnost v zakonu in ne bova drug drugega v izvrševanju družbenih dolžnosti v ničemer ovirala.« Kidrič ju je torej poročil, kot poročni priči pa sta bila generalmajor Dušan Kveder-Tomaž in Julka Mihelčič.

Nikoli pa se ni izpolnila želja Jožetu Pepelu-Ivanu iz Snežniške bolnišnice. Srčno rad je imel domačinko Marijo, in tudi ona mu je ljubezen vračala. Toda mladi fant je obležal s krvjo oblit pri Leskovi dolini.

Dr. Lindsay Rogers, zdravnik iz Nove Zelandije, je zapisal:

»...Tisti večer, ko sem prišel, me je eden izmed ameriških letalcev prosil, naj obiščem njihovega tovariša, ki leži bolan v neki šupi, dvanaest kilometrov daleč. Bil je skoraj nezavesten. Videl sem, da bo umrl, če mu ne bomo hitro pomagali. Na srečo sem našel na partizanskega lekarnarja Andrijačiča, ki je imel na skrbi tajne dobave iz Trsta. Poslal je v to mesto kurirja, ki naj bi prinesel sulfaguanidina. Fantovo stanje se je sprva počasi, nato pa hitro boljalo. Nemci, ki so vedeli za letališče, so se medtem trudili, da bi se polastili Nadleska... Z Nado sva se nastanila v neki vasiči blizu gozda. Zvečer sva zahajala v star, prazen nemški grad (grad Snežnik), kjer je bil Andrijačič... Andrijačič je napolnil kozarec z rdečim vinom in prosil Rupla, naj zaigra. Veliki virtuoz je privolil in začel violinski koncert... Nada je zaprla oči. Prav gotovo je mislila na mirne predvojne dni. V Andrijačičevih očeh so se zalesketale solze, saj se je tudi on spominjal svoje žene in otrok. Nekoč

diferencirana uporabnost baterij

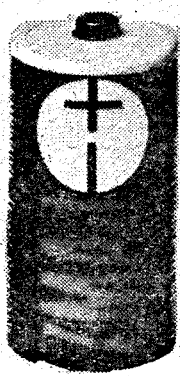
ZMAJ

vam omogoča optimalno izkoriščanje energije

super
zlata — za zahtevne aparate

extra
srebrna — za navadne aparate

normal
črna — za razsvetljavo

vasi nastanjena intendantca (ekonomat) snežniške bolnišnice. Sovražnik je gradil zažgal, komandir nemškega napadalnega oddelka je bil podporočnik Dujardin.

V slovenskem Babnem polju in hrvatskem Prezidu, ki ležita ob Vražjem vrtcu, je bilo od jeseni 1943 pa do osvoboditve sila živahno. V Prezidu, kjer je bila italijanska posadka, so razdrili barake in les uporabili za gradnjo partizanske bolnice in vojne lekarne. In oba ta kraja sta bila v tistih časih za ledje snežniške partizanske bolnice in vojne lekarne Planjava.

Čeprav je še vojna in v Babno polje vozijo ranjence in s Primorske zdravila, pa je ob »vražjem« skalnatem hribu velikokrat slišati harmoniko in parčki se veselo vrtijo... Za ljubezen tudi vojna ne more biti ovira. Tovariši pa pišejo prošnje za ženitev. Glejte, Rihard Romih-Riki, ki je kulturni referent v bolnici, želi skleniti zakonsko zvezo z 23-letno bolničarko Slavko Čebrom, doma iz Ustja pri Vipavi, 24-letni Stanislav Modec, doma z Rakeka se je zaljubil v 18-letno bolničarko Lidijo Kompare, 24-letni Jule Kutin, učitelj iz Ljubljane, ki je bil kot pripadnik Cankarjeve udarne hudo ranjen, in je sedaj med vodilnimi tovariši snežniške bolnišnice, se bo poročil z učiteljico Jelko Kožuh. Komandir kurirjev pri »Planjavi«, 29-letni Tine Mlakar, je zvest domačinki Roziki. Poročila sta se konec aprila 1945. Tedaj je prav malo manjkalo, da ženina niso ujeli pripadniki SDK (Srbskega dobrovoljskega korpusa), ki so tiste dni v tisočih drli čez Mašun v Babno polje in od tod dalje v brezupen boj proti enotam zmagovite IV. jug. armade.

Pa naj omenim še eno zakonsko zvezo. Prvoborka Anica Mohar-Smilka iz Markovca v Loški dolini je bila med nemško ofenzivo v jeseni 1943 hudo ranjena. Ze so jo imeli Nemci v rokah. Stražili so jo tri dni in tri noči, jo gledali kako se zvija v mukah in pričakovali, da bo njeno glasno stokanje privabilo partizane v past. 3. aprila 1945 pa je Smilka, podporočnik NOV, kot nevesta stala pred politkomisarjem glavnega štaba Borisom Kidričem. Njen ženin je bil Janez Hribar, roj. 1909 v Ložu, polkovnik NOV, politkomisar VII. korpusa. Oba sta tedaj podpisala zakonsko pogodbo, v kateri je med drugim zapisano: »Sklenila sva zakonsko zvezo in prevzemava vse dolžnosti, ki iz tega sledi. Spoštovala bova enako-

je bil lekarnar v Novem mestu, na njegovih oknih so cvetele rože... Njegovo ženo so odpeljali Nemci in ni vedel, kje je...«

Tiho, tiho je dandanašnji v lesovju Mrešče pri Otrobovcu, kjer je nekdanj domovalec partizanska lekarna »Planjava«. Tiho je v Zastajah, Berinčkovci dragi, Smrekovcih, Šimacovi dolini in drugod v snežniškem gozdovju, kjer so bili na zdravljenju ranjeni in bolni borci naše vojske. In kdo ve, kje je grob pripadnika »Planjave«, kurirja Antona Pintarja ali po domače »Toneta iz Zleba«, babnopoljskega rojaka, ki je oktobra 1944 še zadnjič zrl na Vražji vrtec? A tam na vaškem pokopališču pa je legel v smrtno spanje Petrov Milan, Andrijačičev pomočnik. Leta 1949 je že imel diplomu gozdarskega inženirja v rokah, in komaj je čakal, da bo spet hodil po stezah in stezicah tako dragega Snežniškega gorovja. Usoda pa mu ni bila naklonjena. Pri Zagrebu so ga zagnili valovi Save...

»Planjava« je uspešno opravila svoje poslanstvo, saj je poldrugo leto oskrbovala z zdravili takorekoč ves zahodni del Slovenije, zalagala pa je tudi apoteko »Bober« »Planjava« se je uvrstila na častno mesto v zgodovini partizanske sanitete.

JOZE JANEZ

SREČANJE INTERNIRANCEV V LAŠKEM

V Hrastniku in Laškem že vrsto let prirejajo srečanja internirancev. Lani je bilo tako srečanje v Hrastniku, letos pa v Laškem. Interniranci iz hrastniške, trboveljske, zagorske in laške občine so se zbrali v soboto, 9. septembra. Iz laške občine se je srečanja udeležilo 53, iz hrastniške 45, iz Trbovelj in Zagorja ob Savi pa po 10 tovarišev. Najprej so si ogledali pivovarno Laško, nato pa so se sestali v gostišču Hum v Laškem. O dejavnosti iz časov NOB ter velikih žrtvah je govoril Milko Vahčić, predsednik občinskega odbora SZDL, predsednik mladinske organizacije Božo Šola pa je prebral pozdravno pismo tovarišu Titu. Vse navzoče so pozdravili laški pionirji, matična organizacija pa je podarila spominski kipec tovariša Tita z vgraviranim datumom tega srečanja. Naslednje jutro, 10. septembra, pa so z Laškega odpeljali trije avtobusi na osrednjo proslavo internirancev in zapornikov na Ljubelju.

LOJZE LESNIK

fotografija z vprašajem

V 36. številki smo objavili fotografijo partizanskega šolskega razreda med poukom. S tem v zvezi se je oglasila Maruša Egart iz Ljubljane, Trg komandanta Staneta 5, ki pravi: »Ta fotografija je nastala verjetno v šolskem letu 1944/45 na Zalem logu pri Železnikih, kjer je bila takrat v starem šolskem poslopju partizanska šola. Leta 1943 je bila tu še nemška šola, po zadnji hajki tistega leta pa je ni bilo več. Na sliki je kot učitelj sedaj že pokojni Janez Kristan, krojač na Zalem logu, učenci pa so letniki 1929 do 1933: Silvo Zelj, Ciril Florjančič, Peter Kenda, Jernej Benedičič, Anton Kristan, Mirko in Janko Egart, Mihaela Mohorič, Mihaela Benedičič in še nekateri drugi. Fotografiral je verjetno neki partizan. Drugo skupino mlajših učencev (1. in 2. razred) pa je poučevala Marija Kenda, šivilja in organizistka v Zalem logu.« Tovarišici Maruši Egart se za izčrpno pojasnilo najlepše zahvaljujemo. Nadaljujemo z objavljanjem nepojasnjenih Jakčevih posnetkov. Tokrat so na sliki partizanski godbeniki, zanima pa nas, kateri godbi pripadajo ter imena in priimki tistih, ki jih boste na zelo ostri in lepi fotografiji prepoznali.

TOVARNA KOLEKTORJEV IDRIJA

VOJKOVA 10

OB OTVORITVI NOVE OSNOVNE SOLE V CERKNEM, KI HKRATI SIMBOLIZIRA HVALEŽNOST ZA NESEBICNO POMOČ CERKLJANSKEGA IN VSEGA OBMOČJA MED NOB PRISRČNO ČESTITAMO IN POZDRAVLJAMO VSE, KI BODO V NEDELJO POHITELI V PARTIZANSKO CERKNO.

EMBALAŽA-KARTONAŽA ALBREHT JOŽE CERKNO

pristrčno čestita vsem pobudnikom in organizatorjem za tako velik spomenik NOB — novi šoli, ki je najlepše darilo cerkljanskemu območju za nesebičen prispevek v narodnoosvobodilni borbi.

IZDELUJEMO KARTONAŽNO EMBLAZO IN SE ZA CENJENA NAROČILA PRIPOROČAMO.

LEKARNA V IDRIJI

ŠTANETA ROZMANA 43.

pozdravlja vse udeležence proslave 25. obletnice priključitve Primorske k Jugoslaviji in otvoritve nove šole — spomenika NOB.

ETA TOVARNA ELEKTROTERMICNIH APARATOV CERKNO

Pristrčno čestitamo ob otvoritvi nove šole — spomenika NOB vsem delovnim ljudem, predvsem pa vsem tistim, ki so kakorkoli pomagali postaviti zgradbo učenja za mladi rod.

KMETIJSKA ZADRUGA IDRIJA

ČESTITA K OTVORITVI NOVE OSNOVNE SOLE V CERKNEM, KI JE DOKAZ SOLIDARNOSTI IN SKRBI ZA MLADI ROD.

VSE UDELEŽENCE PROSLAVE PRAV PRISRČNO POZDRAVLJAMO.

SKUPŠČINA OBČINE IDRIJA

ČESTITA IN POZDRAVLJA VSE UDELEŽENCE OB OTVORITVI NOVE SOLE — SPOMENIKA NOB V CERKNEM.

POBUDNIKI IN ORGANIZATORJI ZAMISLI O IZGRADNJI SOLE ZASLUŽIJO NAŠO NEIZMERNO ZAHVALO ZA TAKO PLEMENITO ZAMISEL IN REALIZACIJO.

AVTOPROMET TOLMIN PE PROMET IDRIJA

KAP. MIHEVCA 2.

ČESTITA OB OTVORITVI NOVE SOLE V CERKNEM IN POZDRAVLJA VSE UDELEŽENCE PROSLAVE 25. OBLETNICE PRIKLJUČITVE PRIMORSKE K JUGOSLAVIJI.

OBRTNO GRADBENO PODJETJE

STANDARD IDRIJA

ŠTANETA ROZMANA 33.

ČESTITA VSEM, KI SO PRIPOMOGLI K IZGRADNJI NOVE SOLE V CERKNEM.

POZDRAV VELJA TUDI VSEM UDELEŽENCEM PROSLAVE 25. LETNICE PRIKLJUČITVE PRIMORSKE K MATIČNI DOMOVINI JUGOSLAVIJI.

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

dr. Ana Rotdajč

Rojena je bila 12. maja 1912 v Dolnjih Slavečih v Prekmurju. Promovirala je v Zagrebu, kjer je bila tudi zaposlena kot zdravnica. Tu jo je zatekla okupacija oziroma ustaška NDH. Povezala se je z narodnoosvobodilnim gibanjem. Leta 1943 je bila aretirana, odpeljali so jo v taborišče Lepoglavo, kjer so jo 1944 ubili.

Rešitev križanke št. 36

Vodoravno: Volčjak, poslovni, portal, Ank, JP, Rea, nn, torej, Aero, neo, Toledo, Kras, ca, ulomek, Aosta, rast, gama, ton, Lino, iz, moderne, Marijana, notariat, ež, narod, Kalan, enka, oža, kapa, Arion, Orr, Kan, aorta, Milčinski, era, tla, robnik, ET, riviera, ravs, Aramis, aneks, deodorant, BS, Marko, Ita, Dean, črv, nit, Enos, žara.

Nagrade prejmejo: Knjigo »Treblinka« Viktor Hrovatin, Cankarjeva 4/V — 61000 Ljubljana; knjigo »Varšavski uporniki« Nada Henigman, Dolenjske Toplice 37 — p. 68350 Dolenjske Toplice in knjigo »Zločin v Oradouru« Janez Bregar, Gallusovo nabr. 2 — p. 61310 Ribnica na Dolenjskem.

Knjige prejmejo nagrajenci po pošti.

SLOVENIJALES LESNA IN POHIŠTVENA INDUSTRIJA IDRIJA

izdeluje spalnice in kolonialno pohištvo

PRISRČEN POZDRAV IN ČESTITKE VSEM, KI BOSTE PRIHITELI V NAŠE CERKNO OB OTVORITVI NOVE SOLE.

Nagradna križanka LEK 37

[illegible]

Razpis nagradne križanke

Po enotodenskem premoru se vam ponovno predstavlja s križanko »Lek« iz Ljubljane. Za rešitev pričujoče križanke potrebujete čas do 25. septembra; ta dan homo namreč pregledovali in žrebali poslane rešitve. 40. številko TV-15, ki izide 28. septembra, pa le dobro pregledjte, če bo morda vaše ime med izžrebanci.

Tovarna barv in lakov iz Medvod nam je to pot priskočila na pomoč s petimi nagradami v skupni vrednosti 1.250 dinarjev. Nagrajencem bo tovarna »Color« iz Medvod pripravljene nagrade tudi sama razposlala po pošti.

Uredništvo in uprava

Bila sem sužnja pri Streicherju

dobro je, če veste

Med vojno so imeli partizani tudi v naši vasi, Hrastniku pri Moravčah, svoje sodelavce. Vrstili so se številni dobro organizirani sestanki. Vse je bilo seveda skrito. Vendar so esesovci nekako zavohali, da sodelujemo z osvobodilnim gibanjem.

Dne 20. julija 1942 ponoči, od nedelje na ponedeljek, so Nemci obkolili našo vasico. Na nesrečo so bili tedaj vsi moški doma, ker je bila deževna noč. Poprej so spali že več tednov zunaj. Nihče ni mogel pobegniti. Vse moške so zvezane segnali na Vrbanov hlev, kjer je bilo največ sena. Ženske in otroke so izgnali iz hiš. Prav tako so izgnali mojo mamo, sestro, svakinjo z otrokom in mene. In vse so nas odgnali v sosedov kozolec. Živo se še spominjam obupnih krikov žensk in otrok, mukanja živine in surovega krohota Nemcev.

Pozneje smo zvedeli, da so moške v hlevu polili z bencinom in nato — zvezane — žive sežgali. Med devetimi nesrečniki sta bila tudi moja brata Adolf in Franc (Požar).

Odgнали so nas v Zgornje Koseze. Tam so nas naložili na avtobuse (vozila so že čakala, pripravljena) in nas odpeljali v Šentvid nad Ljubljano. Tam, v zbirališču za izgnance, smo ostali štirinajst dni. Avgusta 1942 so nas stlačili v živalske vagonne in nas poslali v Ratsberg. Med dvodnevno vožnjo smo trpeli lakoto in žejo, da ni mogoče povedati.

V taborišču so nas porazdelili po tesnih prostorih, kjer so bili pogradi v nadstropjih in polno stenice. Že naslednji dan so nam na zboru zagrozili, da bo ustreljen, kdor se ne bo pokoraval nemškimi oblastem.

Cez nekaj dni so me dodelili na kmečko delo nekemu graščaku. Oktobra pa so nas poslali v Elangen na težko delo v tovarni. Tam sem delala tri mesece ob zelo slabi hrani. Na delo sem hodila daleč peš. Potem so me poslali na kmetijo v Marlofstein. Tam sem bila prava sužnja. Čeprav sem delala na kmetiji, sem trpela lakoto. Ko smo pobirali sadje, nisem smela pojesti niti enega samega sadu. Nekega dne mi je prinesla gospodinjinja mati tri slive in mi jih skrivaj stisnila v roko. Namignila mi je, naj sadje hitro snem. Bila sem lačna in s tistim sadjem bi se skoraj zadavila. Gospodinja je že prihitela in naju nahrulila. Gospodinja je bila žena višjega esesovskega oficirja. Zvedela sem, da je ta kmetica z nečloveškim ravnanjem tri jetnike poglala v smrt. Celotni Nemci, sosedje, so se zgrajali nad njenim početjem.

Maja 1943 me je vodja taborišča dodelil Juliusu Streicherju, razvpitemu esesovskemu zločincu. Pome je prišla Streicherjeva priateljica, ko me je zanj izbral Streicher. Prišla sem v drugo ječo. Postala sem snazilka v Streicherjevem dvorcu, na veliki graščini pri Nürnbergu. Streicher je imel celo vrsto služinčadi. Tam sem imela vsaj primernejšo hrano. Streicher me je prepustil tajnici, da bi me po svoje izučila. Morala sem se zato tudi učiti kuhati pri dveh kuharicah. Sicer pa sem bila navadna sužnja. Prosta nisem bila nikdar. Največ dela sem imela, ko so prišli gostje. Prihajale so same »ve-like živine«, n. pr. Göring, Himmler..., sami Hitlerjevi najozgiji sodelavci. Včasih ni smela v pisarno niti tajnica, ko so imeli svoje posvete.

Francka Požar z mamo, fotografija je bila posneta pred odhodom v taborišče.

Pri Streicherju sem videla številne fotografije Židov, ki so jih Nemci preganjali in pobijali. Streicherjevi pajdaši so preiskovali celo, ali ni morda tudi v meni kaj židovske krvi. Šele potem so mi zaupali, da sem smela hoditi po Streicherjevo pošto. Ko ni bilo tajnice, sem morala nacisti tudi oblačiti in končno sem mu morala dati v roke celo palico. Kuharica mi je zaupala, da so nanj napravili že večkrat atentat. Slišala sem, da ga bo prišlo varovat ter stražiti več vojaštva. Pred koncem vojne je bil čedalje bolj živčen. Opazila sem, da se je zelo spremenil. Tudi tajnica je bila čedalje bolj molčeča in očitno v skrbeh. Čudila sem se, da ima lahko takšen zločinec koga rad. Kazalo pa je, da je imel rad tajnico, pa tudi ona ga je imela rada. V domačem krogu sta se poročila. Streicher ni zdaj nikomur več zaupal. Tudi obiski njegovih pajdašev niso bili več tako pogosti. Služinčad se je začela krčiti. Izginili sta tudi obe kuharici in tako sem postala končno še kuharica.

Nekega jutra je Streicher zgodaj vstal in zaklical: »Danes bomo imeli nekaj mrzlega za kosilo, ker moram uničiti velik kup knjig.«

Tiste knjige smo znosili na vrt, kamor je pokazal Streicher. Morali smo jih sežgati. Nekateri druge pa smo zakopali. Zakopavali pa smo tudi dragocene predmete, srebrnino, jedilni pribor, posodo... Med knjigami so zgoreli tudi dokumenti in številni njegovi rokopisi. Izšli smo morali tudi alkoholne pijače.

V pritličju je bila velika soba, kamor ni smel vstopiti nihče razen Streicherja in žene. Verjetno so bile tam velike dragocenosti. Šest dni pred odhodom sta sama pospravila reči iz tiste sobe v posebne zaboje. Potem sta prišla od nekdaj dva moža, zaboje skrbno zabila, da bi bilo vse kar najbolj varno spravljeno. Zaboj je odprl s ključem, ki ga je imel pri sebi. Delali smo še nadalje brez počitka, toda nismo mogli vsega uničiti. Delo pa smo morali večkrat prekiniti, ker so zadnje dni pogosto krožila nad nami letala. Streicherjevo hišo so že obstreljevali, da je ko-

maj ušel smrti. Tri dni pred njegovim odhodom smo bili noč in dan v zaklonišču. Imela sem občutek, da me bodo umorili. Se zmeraj se živo spominjam dneva, ko je odhajal ta veliki zločinec. Hodil je skrušeno kot starec in se težko poslavljaj od velikega premoženja. Ni takoj sedel v avtomobil, ki ga je čakal. Omahoval je, ko je pristopil. Potem se je še enkrat obrnil in obhodil vrt. Stopal je počasi in se vrnil s solznimi očmi. Jaz pa sem pomislila na tisoče in tisoče žrtev, nedolžnih ljudi, ki so morali zaradi njega zapustiti svoje drage domove, pahnjeni v strahovito trpljenje. Njegova žena, oskrbnik in jaz smo stali ob avtomobilu. Streicher je zabodel pogled vame, kakor da je bral moje misli. Premagala sem se in ostala mirna, resna. Čutila sem, kako me je opazoval, ali se mu posmehujem. Preden je stopil v avtomobil, mi je izročil vse ključe. Nikdar poprej jih še nisem imela v rokah. Dal mi je tudi 500 mark in ukazal, naj vse lepo pospravim in da se bosta z ženo čez osem dni vrnila. Žena pa je glasno zajokala in se me oprijela, kakor bi hotela reči, da sva si zdaj vlogi zamenjali. Vstopila je v avtomobil, prišla za krmilo in počasi odpeljala.

V dvorcu je bilo vse razmetano, kamorkoli sem pogledala. — Na posestvu, ki ga je vodil oskrbnik, so poprej delali francoski, poljski, češki in ruski ujetniki. Med njimi je delala dva meseca celo moja mama. Že tistega dne, ko je odšel Streicher, je prišla k meni oskrbnikova žena in me vprašala, kaj delam in premisslujem. Odgovorila sem ji, da ne vem, kako bom mogla vse to pospraviti. Nato je rekla s tresočim glasom: »Veš, vojno smo izgubili... Kaj bo z nami? Vse nas bodo pobili!« je tarnala. Pogledala sem jo in jo potolažila, češ da ne bo tako hudo; naši niso takšni kot Nemci. Izročila sem ji ključe Streicherjevih sob, ker jih je hotela imeti. Napravili sva obhod. Odklepala je sobo za sobo. Vstopili sva tudi v sobo, kamor ni smel poprej vstopiti nihče razen Streicherja in žene. Kakšno bogastvo!

Poslej mi ni nihče več ukazoval in ne rekel, naj se vrnem domov. Že naslednji dan je prišlo veliko vojakov, ki so bili menda na begu. Za njimi se je slišalo streljanje. Prevzel me je strah pred vojaštvom. Zatekla sem se k oskrbnikovim. Vsi so bili popolnoma zbegani.

Peti dan po Streicherjevem odhodu sem nenadoma zaslišala: »Hände hoch!« Pogledala sem na dvorišče in zagledala velik avtomobil, poln vojakov.

Saj to niso Nemci! sem vzkliknila na ves glas. Bili so Američani. Osvobodili so me. Najprej so me vprašali, kje je Streicher. Povedala sem, da je pobegnil. Kljub temu so preiskali sleherni kotiček, če bi morda ne bil kje skrit.

Po odhodu Američanov sem bila prosta. Najprej sem pomislila, kako bi prišla v taborišče k mami in sestri, saj sem ju želela čimprej videti, a nisem vedela, ali sta bili sploh živi. Ceste pa še niso bile proste. Američani niso pustili nikogar nikamor. Kljub temu sem sedla na kolo in se odpeljala. Na cesti so me vojaki ustavljali na vsakih sto metrov. Vsem sem odgovarjala, da sem Slovenka in da grem po mater in sestro v taborišče. Pustili so me dalje, a me opominjali, da ni varno na cestah. Srečno sem prispela in presrečna objela ubogo, onemoglo mater in sestro... FRANCKA POŽAR

MORSKO DNO JE TEŽE RAZISKOVATI KOT PA POVRŠJE LUNE. Luna je sicer od Zemlje oddaljena kakšnih 400.000 km, medtem ko so največje morske globine »le« približno 10 km, tako da so dandanes karte o luninem površju natančnejše kot pa o morskem dnu. Raziskovanje morskega dna je med drugim precej težavno in drago, ker doslej v morske globine niso mogli spustiti avtomatskih naprav, vozil z vsemi potrebnimi instrumenti, kakršne izstreljujejo s tako imenovanim lunohodi na Luno. Na Luni je namreč mogoče z Zemlje z radijskimi valovi voditi lunohod, tako da prejemajo dolge mesece najrazličnejše podatke o luninih tleh, kameninah, o oblikah tal, o temperaturi, o sončnem izžarevanju itd. Z morskega dna pa ni mogoče dobiti nobenih signalov po radijskih valovih, ker voda ne prepušča te vrste valov. Zato morajo biti raziskovalci, ki se spuščajo v posebnih »posodah«, v nekakšnih kovinskih balonih (imenujejo jih batiskafi) v morske globine, povezani z matično raziskovalno ladjo po kablu. Ladja mora biti seveda zaradi tega v bližini odprave, ki se spusti v morje. Zdjaj so sovjetski oceanologi — raziskovalci oceanov — začeli že redno uporabljati podmorskega robota, nekoliko podobnega lunohodu. Krmilijo ga od znotraj iz ladje, toda po kablu. Robot se premika ubogljivo po signalih, oddaja pa na gladino med drugim tudi dobre slike, posnetke morskega dna. Najprej so v Tirenem morju, severno od Liparskih otokov, raziskali podmorsko goro, ki 2000 m visoka štrli 60 m pod morsko gladino. S številnimi barvnimi posnetki so natančno ugotovili, kakšno je morsko dno, ter dobili tudi izvrstne slike o morskem živalstvu in rastlinstvu.

BAJE IMAMO IZVRSTEN AVTOMOBILSKI MOTOR, IZUM DOMACEGA STROKOVNJAKA, akademika prof. dr. inž. Slobodana Radosavljevića iz Beograda. Radosavljević je priznan strokovnjak za motorje, zato novica zasluži primerno pozornost. Nova vrsta Radosavljevićevega motorja ima lastnosti, ki so zlasti zaželene zaradi prizadevanj, da bi ne bilo več onesnaževanja zraka. Motor je Radosavljević sestavljal na podlagi več izumov, ki jih je dal že poprej postopno patentirati v državah z razvito avtomobilsko industrijo. Izumitelj je hudi sovražnik sedanjih bencinskih motorjev, češ da so najhujši zastrupljevalci ljudi. Nujno je, da sedanje motorje kar najhitreje zamenjajo ustrezajoči. Prav takšen motor pa je Radosavljević izdelal, kakor trdi izumitelj. Izjavil je, da ga je pripravljen nemudoma dati avtomobilski industriji, ki bi pokazala primerno zanimanje. To bi ji lahko zelo koristilo, saj ima nove vrste motor res izredne lastnosti, tako da vsestransko prekaša vse dosedanje motorje. Cilindri novega motorja bi vzdržali najmanj 150.000 km vožnje, medtem ko se pri dosedanjih motorjih bolj ali manj izrabijo že po 50.000 km. Motor je preprost, tako da ni potrebno za vsako malenkost klicati mehanika. Velika prednost je, da bi bili motorji te vrste tudi v majhnih serijah poceni. Nič manjšega pomena pa ni, da novi motor lahko poganjajo vse vrste tekočega goriva — od bencina do mazuta. Deluje skoraj neslišno. Po velikosti in teži pa se ne razlikuje od dosedanjih motorjev. Konstrukcijo motorja po Radosavljevićevih načrtih je prevzel beograjski inštitut »Kililo Savić«. Republiški sklad za znanstveno dejavnost SR Srbije pa je dal denar za izdelavo tehnične dokumentacije za serijsko izdelavo motorjev. Upanje je, da bodo Radosavljevićev motor uvedli že do konca leta.

VELIKE ZEMELJSKE ZAKLADE SE ZMERAJ ODKRIVAJO PO NASI DRZAVI, zlasti v pokrajinah, ki doslej niso bile še primerno geološko raziskane. Tako so v zadnjih letih na prostranem področju pogorja Cera v Podrinju odkrili pomembna ležišča kovinskih rud, med njimi celo redkih kovin. Tam bo v bližnji prihodnosti kazalo odpreti rudnike tantal, niobija in kositra. Cenijo, da ležišča vsebujejo več milijonov ton rude.

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji »slovenski dnevnik« »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

EKIPA ZRVS ZMAGALA

Dne 3. t. m je bilo v Panovcu pri Novi Gorici zaključno tekmovanje ekip rezervnih vojaških starešin, ki so tekmovali na orientacijskih patrolnih pohodih. Združenja ZRVS so priredila enaindvajset pohodov, ki je na njih sodelovalo 136 patrolj s 1178 udeleženci iz trinajst organizacij novogoriške občine. Razen obveznih vaj so priredili tudi predavanja o novem orožju, ki so ga prekusili rezervni vojaški starešine (med tistimi, ki niso obvezno prihajali na vaje). Vaje pa se je udeležilo 142 članov. Patrolnih pohodov, streljanja in opravljanja drugih nalog so se udeležili še 104 mladinci in mladinke. Vseh udeležencev je bilo tako 1424. Strelski uspehi so bili prav dobri.

Zaključno tekmovanje je bilo uvod v praznovanje občinskega praznika Nove Gorice in 25-letnice priključitve Primorske k Jugoslaviji. Tekmovalo je deset ekip. Najuspešnejša je bila ekipa ZRVS iz Nove Gorice (340 točk), za njo pa so se zvrstile: ekipa iz Dobrovoja, Grgarja itd. Zmagovalna ekipa je prejela prehodni pokal občinskega odbora ZRVS Nova Gorica, druga in tretja ekipa pa sta prejeli pismeno priznanje. Med posamezniki je bil najboljši Emil Hvala, član ZRVS iz Grgarja pred Viljemom Debrejem in Marjanom Križmanom (oba iz Nove Gorice). KOTAR

V boj skupaj s sinovoma

Na Kamni gorici v Cerknici preživljata samotne dni svoje starosti dva človeka z nenavadnim priimkom in nenavadno usodo. Usoda jima ni bila posebno prizanesljiva, vzela jima je sad njune krvi in njune ljubezni, ki pa ni umrla. V ljubezni do rodne grude, do vseh poštenih, zatiranih in ubogih sta iz idilične preproščane zrasla v prava partizanska junaka.

Ta človeka z nenavnim priimkom in nenavadno usodo sta Ana in Ivan Szopko. Ivan je po rodu Slovak. Rodil se je 5. julija 1895 v Spiski Lubici ob vnožju Karpatov. Tam se je tudi izučil za čevljarja. Začela pa se je 1. svetovna vojna in tudi Ivan je moral na fronto. Na fronti proti Rusom mu je granata raztrgala nogo, da se je le stežka pozdravil. Kot invalida so ga dodelili k železnici za pomožnega kurjača. Ana pa se je rodila 16. julija 1894 v Cerknici pri Sv. Roku. Bila je dninarka in pomožna delavka. Ta dva nenavadna proletarja sta se spoznala na železniški postaji v Ljubljani ob koncu 1. svetovne vojne, ko je bila Ana za čistilko v kurilnici. Blagi slovanski duši sta se vzljubili in postala sta mož in žena. Še istega leta, ko je šla prva svetovna morija h koncu, se jima je rodil sin Ivan, leto pozneje pa Mirko že na Vrhniki pri Ljubljani.

Na Vrhniki je Ivan Szopko delal v opekarni le nekaj let. Potem so se vsi skupaj preselili v Anin rojstni kraj. Ivan je dobil delo pri podjetniku Renku. Izdeloval je cementno strešno opeko, upoštevali pa so ga tudi kot spretnega zidarja. Bil je garač, ki mu je šlo od rok vse, česar se je lotil. Zato so ga vsi imeli radi. Celotni delodajalec ga je zelo cenil in se potožal zanj. Tiste čase je Ana delala kot dninarka, občasno pa tudi tihotapila čez mejo. Družinica je živela skromno in srečno. Fanta sta odrasčala. Tudi onadva sta se morala preživljati s priložnostnimi deli in tihotapstvom, postala pa sta zavedna delavca in zavedna Slovenca.

Pa je prišla zelena okupatorska svojat in na Notranjskem se je razplametela uporna misel. Sin Ivan, ki je bil že od vsega začetka duša uporništvu, je že decembra 1941 pohitel v Koziški bataljon. Na spomlad 1942 se je poslovlil še Mirko, ki je odšel k partizanom skupaj z Blažičevim Ludvikom. Njuno vojaško opremo je mimo italijanskih straž prenesla Ana Szopko, ki se je tudi sama z vso vmeno vključila v osvobodilno gibanje. To junaško mater so poznali zlasti borci bataljona, ki mu je poveljeval Jože Merlak-Milan. Pogosto je prihajala in prinašala obvestila ter do partizanov vodila nove prostovoljce. Pozabljala je na nevarnost. Toda na delu so bili tudi laški ovađuhi, tako sta morala naposled oditi sredi leta 1942 k partizanom tudi Ivan in Ana Szopko, oba že priletna, na pragu petdesetih let. Ana je kuhala, Ivan pa je šival in popravil čevlje.

Tiste čase pa je družino že zadela prva klofuta žalosti. Partizan Ivan Szopko je bil po izdaji ujet, ko je na Primorsko vodil skupino partizanov. Fašisti so ga privlekli zvezanega v Cerknico, ga mučili in zasilševali, potem pa so ga odvedli k begunjskemu transformatorju in ga ustrelili.

Na Notranjskem je tiste čase steklo potoke krvi. Fante in može, pa tudi ženske, so Lahji pobijali kakor živino v klavnici, požigali so partizanske domačije in cele vasi, v farovžih in cerkvah pa se je šopirila izdajalska bela vojska, da je bilo gorja še

več. Med borbe v gozdovih se je naselil stradež. A glad in malodušje je premagala volja za boj. V oktobru se je tudi na Notranjskem ustanovila brigada. Dobila je ime po junaku Ljubu Serceju. Vanjo sta skupaj z Jožetom Merlakom-Milanom stopila tudi Ana in Ivan Szopko. Prevzel ju je tisti zanosni udarni duh, da sta kljubovala vsem naporom. Pa je bilo le prehudo posebno za Ivana, ki je bil invalid. Še iz prejšnje vojne. Zaradi tega so ju na zimo poslali v »Civilni logar« pod Snežnikom. Tam pa nista marala biti.

Marca 1943 sem ju srečal v 2. četi Notranjskega odreda, kjer je Ivan krpal obutev, Ana pa je kuhala. Mnogokrat mi je skrivaj dala skromen priboljšek krompirjeve čorbe. Bila mi je kakor mati in nekoč se ji je izvil pridružen vzklík: »O, moj otrok!«

Premišljuje, kako nesebična je prava ljubezen in kako čudovita je mogla biti preprosta delovna žena in partizanka Ana Szopko, da je z mano ravnala kakor s svojim lastnim otrokom. Morda to niti ni nenavadno, zakaj le tista mati, ki je svoje otroke zredila ob pomanjkanju in jih vzgojila v ljubezni do domovine, je mogla ljubiti tudi otroke drugih staršev, le tista žena, ki je skušala strahotno gorje vojne, je mogla razumeti tudi tegobe osirotelih. In takrat smo bili vsi partizani kakor ena družina...

Ob vključitvi v Tomšičevo brigado sem Ano in Ivana Szopkova pogrešil in nisem ju več srečal vse do nedavnega. Kakšna je bila njuna usoda in kje vse sta hodila, bo le težko ugotoviti. Kaže, da je Ana spet prišla za kuharico v Sercejevo brigado, zakaj zelo hatančno se spominja nekaterih dogodkov ob uničenju plavogardiščne postojanke v Grčaricah. Ivan pa si je poškodoval nogo, pa so ga po okrevanju dodelili vodstvu Centralne vojnopartizanske bolnišnice v Kočevskem rogu, kjer je imel nekaj časa na skrbeh preskrbo. Vodil je zelo pametnega konjička-bosančeka, ki je kar sam našel pot v bolnišnico. A na eni takih poti se je pripetila huda nesreča. Ivan Szopko je padel ponoči v prepad, v neko kraško brezno. K sreči so ga tovariši pogrešili in ga potem iz jame izvlekli. Toda noga je bila tako poškodovana, da so mu morali kirurgi večkrat vso razrezati in jo spet sešiti.

Po tistem, ko si je Ivan spet opomogel, pa je bil za vsakršno hojo nesposoben, sta se z Ano spet šela v Starih žagah. Ana je tam kuhala, Ivan pa je delal v čevljarški in ortopedski delavnici za roške partizanske bolnišnice. Malo pred koncem vojne so morali na pot proti Srbskim Moravicam, od tam pa so čez Grčarice odšli proti Ribnici na Dolenjskem in od tam z vlakom v osvobodeno Ljubljano. Še prej pa je na srca teh dobrih ljudi kanila grenka kaplja pelina. Mirko Szopko, junaški partizanski kurir, je s tovarišem pri Žumberku zapeljal v domobransko zasedo. Oboroženi izdajalci so oba pokosili, da sta obležala v mlaki krvi.

Ana in Ivan Szopko sta se vrnila v Cerknico. Ivan je tam pomagal pri obnovi do upokojitve, pa tudi pozneje ni miroval. Vse do nedavnega sta odhajala na partizansko srečanja, zdaj pa ju pesti revma in sladkorna, da ne moreta več do svojih vojnih tovarišev. Toliko bolj se zato razveselita vsakega obiska.

FRANCI STRLE

Prihajala je zima z dolgimi mrzlimi in burjeviti večeri. Zima 1931. Za nenehnim novembrskim deževjem je planoto ob Trnovskem gozdu pobelil prvi sneg. Nаметlo ga je do kolen in pritisknil je oster decembrski mraz. Mladi smučarji, od meteža in urfincev burje zarđeli v obraz, so se z veselimi živčavom kobacali po prhkem snegu.

Bilo mi je šestnajst let. Tudi mene je vleklo k smučkam. Ob dolgih večerih, pa vse močnejše h knjigam. Prebrskal sem vse domače in sosedove skrinje, da bi slaknil kje še kakšno neprebrano knjigo. A kako priti do novih knjig?

Fašisti, ki so tedaj v naših krajih kruto vladali, so noč in dan srepo belili nad vsem, kar je bilo slovenskega, še posebno mrzno so izkazovali do slovenskih knjig. Imeti jih rad, je zanje pomenilo pravi smrtni greh.

To so bili časi polni hudih stisk, ponižanj in zatiranja. V hiše je skozi vse špranje lezla revščina. Pogostoma se je slišala beseda — gospodarska kriza. Les in živina, edino, kar so ljudje

Ilustracija: Evgen Sajovic

Črt Šinkovec: MOJ OBISK PRI BEVKU

premogli, nista imela nobene cene. Ker ni bilo denarja za davke, je marsikje zapel boben. Na prenekatere domačije se je uselila tuja banka. Skopo so nam bili odmerjeni kosi črnega kruha. In nove knjige — lo so bile prave pravice sanje, dežela za devetimi gorami.

Zgodi se, da v najtemnejši mrak včasih znenada posije svetel žarek. Takšen žarek je bilo meni v tistih dneh pismo pisatelja Bevka:

»Oprostite mojemu molku! Imel sem res veliko dela, da se dihati nisem utegnil. Zdaj pa sem bolj prost in če me obiščete, mi boste dobrodošel gost, da se kaj pomeniva...«

Zdelo se mi je, da me je s tem pismom obiskala nenavadna sreča. Toda ob njej se je brž zastavilo vprašanje: kako je uresničiti. Kako se v snegu in mrazu odpraviti na pot iz domače samote v daljno Gorico, ko pa dotlej še nisem bil dlje od sosednje vasi, če vzamem to, da sem bil nekoč z očetom v bližnjem mestecu. Zadevo sem tehtal in misel v sebi. Naposled sem stisko glede denarja, ki ga nisem imel niti za prebiti paro, zaupal materi, ki mi je vselej stala ob strani. Tudi ona je bila revna kakor cerkvena miš, pa glej, ne vem, kje ga je dobila, da mi je stisnila toliko drobiža, kolikor sem ga potreboval za vožnjo iz Čepovana do Gorice.

Sklep, da se odpravim na pot, je dozoreval med bujno domišljijo in stvarnostjo sredi decembra. Nekega jutra kmalu po polnoči sem se natihoma odpravil v zasneženo pokrajino. V kopnem je bilo do Čepovana pet ur hoda, v snegu toliko več. Zaustavila bi me ne bila še taka prepreka. Zagazil sem po samotnih rupah, v mrzlo zvezdnato noč. Ko se je svet nagnil v trebuško grapo, je korak po brežini drsel kar sam od sebe, toda iz dna soteske, kjer je žuborela voda, se je bilo treba povzpeti v brežino Kobilice. Bil sem popolnoma sam, nikjer nisem srečal živga človeka, le tu pa tam se je od v snegu skritih domačij zagljal pasji lajez. V Čepovan sem skoraj pritekel še v jutranjem mraku, zasopen in upehan, tik pred odhodom avtobusa.

Vožnja po pustih Pušalah proti Grgarju me je spremljala z utisi iz grozljivih pripovedov vojakov iz prve svetovne vojne. Po teh krajih so pustili mladost, v strelskih jarkih. Sveta gora... Gabrijel... in potem Soča in Sabotin, pod njim pa sta se v jutranjem soncu svetlikala Solkan in Gorica.

Zdelo se mi je, da sem se znašel v popolnoma novem svetu. O snegu tu ni bilo sledu, le burja je pometala ulice, ko sem se bližal številki 26 na Solkanski cesti, kjer je bilo v tretjem nadstropju Bevkovo stanovanje.

Kljub zadregi in plahosti sem pozvonil na vratih z Bevkovim imenom. Ni mi bilo treba čakati. Na pragu se je pojavil človek, ki sem ga doslej poznal samo s slik: močne obrvi in kosati lasje, v njegovi besedi je zvenelo mehko tolminsko narečje, v besedi, v kateri je bilo toliko prisrčnosti, da sta iz mene na mah splahneli plahost in zadrega, da se nisem več počutil tako ničevega in drobnega, pač pa sem brez besed sledil njegovemu vabilu. Bevk me je sprejel kot starega znanca. To sicer ni prihajalo toliko iz najinega dopisovanja, kolikor iz njegove zavzetosti do mladega rodu.

Ko sva sedla v njegovi delovni sobi — spotoma me je predstavil ženi Davorini — se je najin pogovor kmalu zakusil z vsakdanjih dogodkov in politike (Bevk je bil pod policijskim nadzorstvom) na književnost in pisateljevanje. Ker je Bevk vedel za moje prve literarne poizkuse, vedel, kje me čevlji žuli, kakor se temu reče, je najino kramljanje hitro preusmeril v to smer. Ob tem moram reči, da je bil Bevk odličen mentor in prijatelj. V njegovih besedah, čeprav niso bile prizanesljive v ocenah in kritiki, je bila odkritost, prisrčnost in dobrohotnost dobrega tovariša.

»Svetujem vam, da se učite pri Tavčarju,« se še danes spominjam njegovih nasvetov. »Visoška kronika« je doslej najboljši slovenski roman. In seveda, berite Cankarja. To so vrhovi naše umetne besede. Ob tem pa vnaprej povem, da vaš rokopis (neka črtica) še ni goden, pa sem tudi že vnaprej vedel, da ne bo. Stvar je namreč ta, da imate po mojem mnenju talent, to je tisti božji dar, ki se ga ni mogoče naučiti, vse drugo, kar se je treba še naučiti, pa vam manjka. Pa to ni samo slovnič in take reči, ki jih je mogoče dobiti iz knjig in iz šole, ampak je tisti pogled na življenje, ki vam ga bodo dale šele mnogoletne izkušnje. Da me boste laže razumeli, vam povem nekaj o sebi. Z mano je bilo nekoč približno tako, kot je zdaj z vami. Ko sem bil v sedemnajstem letu, sem bil kmečki fant, kot ste zdaj vi. Pisal sem vse večere in pošiljal v vse mogoče liste, a mi seveda z eno izjemo (Zofka Kvedrova) nihče ni kaj sprejel ne odgovoril. Tudi jaz sem bil obupan, a nisem vrgel puško v koruzo in nisem mogel razumeti, kaj je tisto, ko so mi rekli, naj se učim.

Bevk si je prižgal cigareto, nato pa nadaljeval:

»Nato sem šel v šolo, preteklo je šest let, da se mi je nenadoma odprlo, ne vem kaj, in sem začel, kolikor toliko dobro pisati, da mi je sprejel Izidor Cankar v »Dom in svet«, prej mi je natisnil le nekatere pesmi. Pa tisto, kar sem toliko let čakal, ni bila učnost, saj slovnič in drugih stvari se človek lahko nauči tudi doma in v krajšem času, ampak glavno je, da mora človek prej dozoreti, da ve kaj povedati človeštvu...«

Tih, droben in ničev sem poslušal Bevka; njegove besede so padale vame, kakor dobra setev. Tedaj se je na vratih oglasila Davorina:

»Pojdita, kosilo je pripravljeno!«

H kosilu smo sedli v kuhinji. Bilo je skuhanu za dva, razdeljeno za tri. Kljub temu, da sem bil lačen kakor volk, tega nisem pokazal, zadržan in neroden sem počasi srebalo in prigrizoval, medtem ko je Davorina kar žarela od njej lastne goriške šegavosti in smeha. Pozneje sem ju imel priložnost spoznavati tudi pri partizanih.

Med prijetnim kramljanjem se je bilo sonce kar prehitro nagnilo globoko nad furlansko ravnino. Prihajal je čas mojega odhoda. Bevk mi je še potstregel s knjigami, med katerimi so bila nekatera Krleževa dela in Remarqueov roman »Na zahodu nič novega«, tedanji evropski bestseller. Še kozarec črne na zdravje in v slovo. Edino pomarančo, ki je ostala na krožniku na

Nadaljevanje na 15. strani

Ana in Ivan Szopko sta čudovita človeka, ki sta storila za partizansko vojsko vse, kar sta mogla. Ne samo da sta vzgojila dva junaška sinova, ki sta oba padla, ampak sta tudi sama prispevala velike napore za zmago revolucije.

berilo za mlade

Zapis s taborjenja

Nase taborjenje gre li koncu. Tri najst dni smo taborniki odreda »Srebrnih krtov« iz Idrije že preživeli na taborjenju v majhni, ljubki obmorski vasi, ki leži med Novigradom in Umagom.

Ves čas smo bili kot velika, nerazdružljiva družina. Vsak član taborniške organizacije pozna zakone, ki govorijo: da mora biti tabornik ubogljiv, marljiv, discipliniran in da mora ljubiti naravo, jo varovati in uživati v njej. Med nami so vznikle mnoge nove prijateljske vezi. Združeval nas je program počitniškega taborjenja, ki je bil za vse enako pester in zanimiv. Imeli smo razna tekmovalna, pohode, kvize, zabave ob tabornih ognjih... No, najbolj veseli smo bili seveda vsakodnevnega kopanja, pa tudi gozdno šolo smo imeli radi. Marsikaj smo se naučili ta čas. Seznanili smo se z osnovami topografije, signalizacije, spoznali specialko in končno razkrili moč kompasove igle, ki je bila doslej marsikomu izmed nas neznanka. Da smo bili na taborjenju

Ivan Čuk med vojno

res dobri učenci, so pokazali rezultati orientacijskega tekmovalja, ki niso bili slabi. Največ veselja pa smo imeli z opravljanjem taborniških veščin, na primer pevca, igralca, higieničarja, plavalca. Vsakdo bi imel rad pristihi čimveč oznak raznih veščin nad levim žepom taborniške uniforme (po tem se namreč vidi pridnost tabornika) in zato smo se na taborjenju trudili, da bi jih osvojili, kolikor je v tolikem času mogoče.

Med taborniškiimi veščinami je ena najtežjih, a tudi najzanimivejših PARTIZANSKI KURIR, ki jo je opravljal več naših tabornikov. Ta veščina zahteva: da tabornik prepešači 30 do 50 km, prevozi s kolesom 50 km oziroma s čolnom ali smučmi 20 km, da en dan molči

in prav tako ves dan nič ne je. Zapomniti si mora stavek osmih besed za en dan, ne da bi si ga kam zapisal; sporočilo na listku pa mora biti skrito tako, da ga kontrola v treh minutah ne najde. En dan mora preživeti sam, vsaj 1 km stran od ljudi ter opraviti nočni orientacijski pohod. Vse to so naši taborniki izpolnili. Danes jih pa čaka še najprijetnejši del opravljanja veščine. Poznati morajo tudi nekaj dogodkov iz druge svetovne vojne in o tem jim bo danes pripovedoval tovariš Ivan Čuk — udeleženec narodnoosvobodilnega boja in zdaj predsednik občinskega odbora ZZB NOV Idrije, ki je prav tako z nami preživljal prijetne dneve pod šotori.

Vrnili smo se s kopanja in že nas je zvonec klical iz šotorov na zaključni taborniško-partizanski kviz, po katerem naj bi naši kurirji poslušali pripoved tovariša Čuka. Kviz je potekal v napetem vzdušju in ob sklepu je tovarišica taborovodja oznanila, da »nekurirja« lahko zapustimo prostor, kamor je že prišel tovariš Čuk. Toda nihče izmed nas se ni zganil, saj dogodki iz narodnoosvobodilnega boja zanimajo prav vsakogar izmed nas. Več kot petdeset oči je bilo uprtih v tovariša Čuka, ki je začel pripovedovati.

Povedal je nekaj o predvojnem delu, o samem začetku oziroma vzrokih druge svetovne vojne... Ob tem pripovedovanju sem se zamislila. Spomnila sem se slik iz mnogih vojnih filmov: potepana Poljska, pa vodor v Francijo, Dansko, Norveško... To so bili tisti strašni dnevi, o katerih nam je pravkar pripovedoval tovariš Čuk, čigar besede o mladih kurirjih so me zadržale iz premišljevanja. »Da, ti so nam res veliko pomagali. Prav taki, kot ste vi danes ali pa še mlajši so bili. Toda njihovo življenje je bilo drugačno. Niso imeli tople obleke, lačni so bili in šol zanje ni bilo. Občutili so jarem preganjanega in želeli so svobodo. Zato so pomagali v boju, čeprav so poznali ceno, ki jo ta zahteva. Skrbeli so za ranjene, obveščali so. Mnogokrat so delali to, kar odraslim ni bilo mogoče. Prebijali so se mimo straž: tako je bilo tudi takrat, ko smo dobili od tovariša Janka Premrla-Vojke naročilo, da moramo priti v Vipavo. Krenili smo malo stran od Brinovega griča in v mraku prispeli do prvih hiš, kjer nam je pot naprej zastavila voda, most pa je bil zaseden od sovražnika. Toda zvezo z drugo stranjo smo morali dobiti. Naša rešitev so bili otroci, ki so nam zelo radi pomagali. Vzeli so steklenice in šli čez most s pretvezo, da gredo v sosedno vas po mleko. Tako niso vzbujali pozornosti, a čez so nesli naše važno ustno sporočilo. Omogočili so nam tudi, da smo prišli čez reko ob vrvi, ki so nam jo preskrbeli.«

»Še kakšen dogodek iz narodnoosvobodilnega boja nam povejte,« so tovariša Čuka prosili mlajši taborniki, če tudi se je kazalec na uri približeval času, ki je bil namenjen večerji.

»Povedal bi vam lahko mnogo o tovarištvu v tistih dneh... Vse kar smo imeli, smo si razdelili med seboj. Če je imel kdo klobaso, smo jo razrezali na toliko kosov, kolikor nas je bilo. Delitev je bila pravična in čeprav je dobil vsak le ocvirek, smo bili veseli. Želeli

potnici je bilo napisano, da bo odhod ob osmi uri. Vse se je srečno končalo. Zato se zahvaljujem tudi prizadevnemu osebju na viški občini, ki je meni in Miri Ložar iz Dola pri Ljubljani (tudi ona je imela napisan napačen čas odhoda) z osebnim avtomobilom omogočilo prihod v Pacug. Med prijetno vožnjo proti Jadrani, je bilo to neprijetno razočaranje kaj kmalu pozabljeno.

Ob koncu bi vam povedala, da živim pri teti Jožici Škofca v Mariboru, ki je naročnica »TV 15«. Zelo rada ga prebira, posebno mladinsko stran. Se enkrat bi vas prosila, če pisemce objavite v eni prihodnjih števil.

S tovariškimi pozdravi!
Cvetka Bogovič,
Frankolovska 11
62000 Maribor

Draga Cvetka!

Tudi teti hvala za pohvalne besede. Samo: če tako rada prebira »TV 15«, bi jo s prispevkom za na-

Moj obisk pri Bevku

nadaljevanje s 14. strani

mizi, je Davorina stisnila v žep moje ga plašča.

V Cepovanu smo izstopili v trdem mraku. Bil sem poln doživetij tistega dne in niti pomislil nisem na dolgo pot, ki jo ima pred seboj. Spet sem se jadrno zagrizel v strmino Koblice in se z lahkotnimi koraki spustil v trebuško globel. Nastajala je noč, polna gostih, mrzlih zvezd. Hiše ob cesti pod Govci so bile tihe, stisnjene v snegu. Iz majhnih oken so mežikale luči. Nikjer nisem srečal živga bitja; mraz jih je nagnal v tople izbe, sem pomislil.

Kmalu za mostom, pod katerim je žuborela v led uklenjena Trebuščica, me je spet sprejela strmina. Pobiral sem jo korak za korakom, ki so postajali proti Rezaziji težji in težji. Začela se je oglašati žega, ki sem jo tešil s suhim snegom. Nato se je prebudila še lakota — pila mi je moči kot vampir. Kljub temu sem vztrajno rnil proti Bendijskim jamam, v čedalje samotnejši breg in globlji sneg. Daleč za menoj so ostale zadnje hiše, sredi samote in snega sem se znašel popolnoma sam, toda moral sem naprej, kljub slabosti, ki me je obhajala, da so se mi začeli zapletati koraki kakor pijancu. Z zadnjimi močmi, oblit od mrzlega potu, sem počasi prirnil do Bendijskega vrha. Oddahnil sem se in da bi si olajšal hojo, sem knjige zabasal za pas. Pred menoj je bilo kak kilometer

poti po zločnejšem svetu, to mi je vilo novega poguma. Toda najhujša strmina tam spredaj, je strlela navzgor kakor pošast. Racionalni krevsal sem po snegu in se znašel z občutkom popolne nemoči na njenem vnožju. Zdelo se mi je, da ne bom zmogel niti koraka več. Prešinila me je misel na kruh. O, da bi imel vsaj kosček kruha, skorjico trdega ovsenega kruha!

Z grozo sem spoznal, v nekakšnem meglenem občutku breztežnosti, da nisem več gospodar svojih nog. Klecale so mi, kakor brez kosti. Sedel sem v sneg in obsedel, a volja je venomer kljuvala: »Ne smeš obležati, zaspal boš in zmrnil!« Strah pred smrtjo me je dvigal iz ledene utrujenosti. Zbral sem zadnje moči, po vseh starih lezel, meter za metrom v brežino... Nisem od nehal. Ko sem se priplazil na rob sem se prekobatil in usedel v sneg. Premrle roke sem utaknil v žep plašča in tedaj o, čudo vseh čudes! v žepu sem dotipal pomarančo. Davorinino pomarančo! Občutek nedopovedljive sreče Rešitev!

V pomarančo sem se zagrizel kot volk, v ta najbolj čudežni sadež v mojem življenju, ki sem ga okusil na robu smrti. V noge in roke se je polagoma začelo vračati življenje, po žilah je zaplala kri. Se trenutek sem obsedel v snegu, nato sem se skobacal na noge, ki so me spet držale in se še vedno kot pijan napotil proti domu čez zasnežene in samotne rupe, kjer me je čakala v skrbeh moja mati.

smo si prav tako pravično urejeno novo domovino in to nas je vzpodbujalo v boju. Tudi opreznost in točnost sta v gozdovih mnogo pomenili. Nekoč, ko smo iskali zvezo z Notranjsko, naj bi prišli na javko, ki je bila v gozdu pod Hrušico. Ob točno določeni uri bi nas na točno določenem kraju čakali tovariši z komandirjem Karlom Leskovcem na čelu. Toda mi smo malo zakasneli. Skrili so se in nas na smrt prestrašili.

Tako je tovariš Čuk pripovedoval tabornikom svoje vojne doživljanje, ki jih kar ni bilo konca, saj so ga mladi poslušalci vedno znova in znova prosili

ga pri opoldanskem počitku, pa me je kljub temu zelo prijazno sprejel.

Najprej je spregovoril o svoji mladosti:

»Ni bilo lahko takrat. Mati je bila dninarica in ko mi je bilo pet let, sem že moral stran od nje. Bil sem za pastirja. Tako sem vseskozi živel pri tujih ljudeh, vojno pa sem dočakal v Predjambi.«

»Zakaj ste se odločili za sodelovanje v NOB?«

»Zgodaj sem spoznal krivice, ki jih je naš narod trpel pod tuji. Želel sem svobodno domovino. Čutil sem neustavljivo željo, da grem k partizanom. Odhod so pospešile razmere, v katerih sem živel. Družina, pri kateri sem služil, je bila proti nam sovražno usmerjena. Vendar zveze s kako partizansko enoto dolgo nisem uspel dobiti. Iz Predjame sem odšel v Črni vrh, kjer je živela moja mati in še vedno iskal zvezo. Toda, bilo mi je osemnajst let in od Italijanov sem dobil poziv za v vojsko. Uvidel sem, da moram nemudoma nekaj ukreniti. Končno sem le dobil zvezo in se priključil Vojkovi četi. Bilo je to novembra leta 1942.

Pripeljali so me v nek bunker oziroma bivak na Brinovem griču, kjer so me sprejeli trije pripadniki Vojkove čete. Bil sem zelo zmeden in razburjen. Sprva sem bil kar razočaran nad tako skromnim številom partizanov in njihovo oborožitvijo, kajti v gozdove sem prišel dokaj nepoučen. Prve uspele akcije Vojkove čete so me potolažile. Predvsem napad na bunker nad Črnim vrhom, ki so ga izvedli pri belem dnevu in v mimo vseh sovražnikovih zaprek. Vedel sem, da je to akcijo moralo organizirati več ljudi. In res! Ko se je v taborišče vrnil tovariš Vojko in sklical zbor, sem bil nermalno presenečen nad številom partizanov. Tovariš Vojko mi je dodelil ilegalno ime Slavko. »Puško si boš pa že sam priboril!« mi je rekel. Videl sem, kako vsi borci spoštujejo tovariša Vojka, svojega komandirja. Tudi sam sem ga pozneje spoznal, do brega in pravičnega. Ljubili smo ga kot očeta in zaupali vanj. Ko je v akciji v Beli dobil smrtonosni strel in mu v majhni koči na Brinovem griču nismo mogli več pomagati, nam je bilo hudo, strašno hudo.«

Tovariš Čuk mi je veliko pripovedoval tudi o delovanju kurirskih postaj med vojno. »Kot kurir in pozneje komandir teh postaj sem res veliko doživel,« je rekel. Mene pa je taborniški zvonček že klical v zbor za malico. Naj povem le še to, da je bil tovariš Ivan Čuk v začetku leta 1945 po uspešno opravljenem tečaju v Semiču imenovan za obveščevalnega oficirja te relejne linije. Morala sem se posloviti od tovariša Ivana Čuka, kajti taborniški red je strog. Bila sem bogatejša za marsikatero spoznanje in zato sem bila vesela, da sem se odločila za ta obisk. V Idriji sem ga še enkrat obiskala. Pripovedoval mi je še o tem in onem. Pokazal mi je tudi nekaj še zelo dobro ohranjenih spominov iz vojnih dni. Tudi nekaj fotografij ima, eno od le-tih vam danes predstavljam. Tovarišu Čuku pa se ob sklepu zapisa še enkrat zahvaljujem.

SLAVICA DRAGOŠ

kramljanje

Spoštovana urednica!

Na tem mestu bi se rada zahvalila Zvezi prijateljev mladine Slovenije, ki mi je kot nagrado omogočila štirinajstredno letovanje v Pacugu pri Portorožu. Zelo sem bila presenečena in vesela, ko sem dobila obvestilo, saj si niti misliti nisem upala, da bo prav mene doletela ta sreča.

V Pacugu je bilo prav lepo, vsi smo bili zadovoljni. Naučila sem se plavati, dobila sem lepo rjavo barvo, predvsem pa nabrala novih moči in volje za učenje. Do sedaj se nisem bila na morju, zato so bile letošnje počitnice zame nepozabno doživetje in hkrati spoznanje, kako naša družba lepo skrbi za nas mlade.

Povedati vam še moram, da mi je šlo kar na jok, ko sem 7. avgusta prišla že pred osmo uro zjutraj na Vič, pa so mi povedali, da je avtobus že odpeljal. Na moji na-

šo stran lahko razveselila že kdaj prej.

Lepo pozdravljena!

Draga Milena!

MILENA

Danes vam pošiljam prispevek »Pismo s počitnice, v katerem sem napisala nekaj besed o mednarodni razstavi »SOCIFILEKS 72« v Sofiji.

Prejmite iskrene pozdrave!

Darja Bugar,
Kajuhova 46,
61000 Ljubljana

Draga Darja!

Vesela bi bila, če bi o dokumentih zbirke »Boj za svobodo in mir« napisala kaj več. Konec koncev je to delo, ki bi ga morali že predstaviti in to podrobneje. Nekaj besed o tako visokem priznanju je res premalo, zato ti v imenu našega uredništva še enkrat iskreno čestitam; »Srebrno priznanje« pa bom objavila v prihodnjih številki.

Lepo pozdravljena!

MILENA

UKREPATI JE TREBA UČINKOVITO

Vzemimo vprašanje bogatstva, o čemer ste govorili tukaj. Ne bi se čudil, če bi se take reči dogajale zunaj ZK. A tudi ned komunisti so zelo bogati ljudje, katerih bogastvo ne znaša nekaj deset ali sto milijonov, temveč celo milijardo starih dinarjev. Toliko ni mogoče zaslužiti. To je odtujevanje dela drugih. Ni sem proti temu, da si kdo postavi hišo ali počitniško hišico, če pošteno dela. So pa tudi taki, ki si zidajo hiše in vile na raznih koncih Jugoslavije. To ljudi upravičeno bode v oči. Delavci se razburjajo in se sprašujejo, kako lahko kaj takega dovolimo. Potem valijo krivdo na nas, komuniste. In smo tudi res mi krivi.

Proti takim rečem namreč ne smemo nastopati samo z besedami, temveč moramo sprejemati učinkovite ukrepe, se zanimati, od kod takim ljudem vse to bogastvo, jim odvzeti tisto, kar ni njihovo in vrniti skupnosti, v prvi vrsti delavskemu razredu.

Iz govora predsednika Tita na Reki —
5. IX. 1972

ZAVOLJO ZAMRZNITVE

Izgube jugoslovanskih železnic znašajo v letošnjem prvem polletju blizu 500 milijonov dinarjev. Najbolj so se izgube povečale zaradi povečane amortizacije — kar za 258 milijonov dinarjev. Odgovorni ljudje v JZ pravijo, da bi imela železnica v tem času le 50 milijonov dinarjev izgube, če bi nove tarife vpeljali že 1. januarja letos.

Ali kažejo s to trditvijo tudi že na plačnika izgub?

Delavska enotnost — 2. IX. 1972

94.000 DELAVCEV IMA MANJ KOT 1000 DIN OD

Člani komisije so ugotovili, da je osebnih dohodkov po 800 din mesečno, ki se največkrat omenja kot najnižji zaslužek, prve tri mesece letos v BiH prejemale nad 27.000 zaposlenih. Od tega 23.300 v gospodarstvu, a v negospodarski dejavnosti pa 3700 delavcev. V tej republiki je še vedno nad 94 tisoč zaposlenih, ki imajo manj kot 1000 dinarjev mesečnega dohodka.

borba — 5. IX. 1972

PROIZVODNJA NARAŠČA

Zavod SRS za statistiko je na podlagi napovedi industrijskih podjetij ocenil, da bo fizični obseg industrijske proizvodnje avgusta za 9,7 % večji od julijskega, od povprečne mesečne proizvodnje v lanskem letu za 5,2 %, v primerjavi s istim mesečem lanskega leta pa za 4,1 %.

Raven industrijske proizvodnje v osmih mesecih letos bo po tej prognozi za 7,8 % višja kot lani v istem času.

POISKATI IN KAZNOVATI

Potem, ko je pobegnil Laza Vračarić, bivši direktor »Metalijuma« se naša javnost sprašuje, kako se je moglo to zgoditi, a za nameček ima sedaj v tujini še svojo privatno firmo, ustanovljeno s kapitalom svojega nekdanjega podjetja.

Koliko podjetij so širom po svetu ustanovili naši gospodarstveniki, tega ne moremo s gotovostjo povedati nihče. Poleg 383 legalnih firm so zvezni devizni inšpektorji odkrili, da jih v tujini ilegalno posluje še kakih trideset. — Ilegalne firme so še posebno nevarne, ker ne moremo kontrolirati kako poslujejo, čeprav je v njih vložen jugoslovanski kapital. Tako se tudi ne ve, koliko kapitala so prenesli iz države in še manj ali poslujejo z dobičkom ali z izgubo — je rekel devizni inšpektor Kostadin Pušara.

Večernje novosti — 5. IX. 1972

GIAP, profesor - gverilec - 3

Tako se je začelo tovarištvo dveh sila različnih osebnosti: na eni strani Ho Si Minh, nenadkriljivi ljudski tribun, oborožen z nezmotljivim občutkom za vladanje, ki je že slutil, kako dolga in težka bo pot do neodvisnosti in enotnosti; na drugi strani vihravi Giap, pripravljen tvegati, prepričan, da bo vojna postala svetovna, da se bodo kolonialisti in kapitalisti med sabo poklali in da bo osvobodilna vojska to lahko izkoristila za to, da bo iz Vietnoma izgnala Francoze in vzpostavila komunizem.

Ko pa so poleti 1941 Ho Si Minh, Giap, Hoang Quoc Viet in Truong Chinh ustanovili najslavnejše gibanje sodobne zgodovine, Vietminh (kratica za »Viet Nam Doc Lap Dong Minh«, Zveza za neodvisnost Vietnoma), je bilo geslo Centralnega komiteja daleč od tistega, kar je pričakoval Vo Nguyen: preden se začne boj, je potrebna enotnost vseh družbenih razredov, vseh revo-

lucionarnih organizacij, vseh narodnostnih manjšin: samo skupaj z vsemi drugimi zatiranimi ljudstvi Indokine in ob sodelovanju z vsemi francoskimi antifašisti bo moč uničiti kolonializem in fašistični imperializem.

Giapa so prevzele protifrancoske in protijaponske vstaje, ki so izbruhnile v Tonkingu, in je predlagal ustanovitve oboroženih enot, začel je govoriti o topovih, o množičnih napadih, o prebijanju frontnih linij. Ho Si Minh pa ga je potrpežljivo zavrnil ter ga imenoval za poveljnika »brigade za oboroženo propagando«, ki jo je sestavljalo 34 ljudi, »seme revolucionarne vojske«. V tej funkciji ga je na skrivaj poslal v anamsko pokrajino Cao Bang, z naslednjo nalogo: »Razlagati, razpravljati, delovati in nadzorovati in nato znova razlagati, razpravljati, delovati in nadzorovati«.

Tako je potem Giap v naslednjih štirih letih, s svojo izredno sposobnostjo za odločitve, organizacijo in nepopustljivost, ustvarjal temelje »ljudske vojske za ljudsko vojno«, neusmiljeno čistil gibanje nekomunističnih nacionalistov, premagal francosko vichysko vojsko in japonske zavojevalce. V teh letih se je oblikovala njegova genialna strategija, ki se je potem uveljavila pri Dien Bien Fuju. Tisto, kar se je zgodilo kasneje — v prvih mesecih tega leta — ko so njegove čete, oklepniki in izstrelki prodri na ulice Quang Trija, koder se je bil kot otrok sprehajal z očetom, je samo preprosta in logična posledica vsega tega.

Ko je prišel v Indokino, je Giap živel v neki votlini, zakriti z ovijalkami in polni strupenih kač in pajkov: »Vstajali smo zgodaj«, je pripovedoval kasneje. »Malo smo telovadili, potem pa takoj na delo. Jedli smo malo, največ riž s sojo. Vsi smo imeli močvirsko mrzlico«. Delo, ki ga omenja, je bilo potrpežljivo tkanje vezi med posameznimi pokrajinami, da bi zagotovili popolno oblast in nadzorstvo Vietminha nad področji ob meji s Kitajsko: to naj bi bila nekakšna popkovina, ki ne bo smela biti nikoli prerezana. Giap in njegova brigada so delovali sredi ljudstev »Ngu«, »Tho« in »Mhai«, zaostalih, pogostih upornih in vselej nezaupljivih, in od vasi do vasi ustvarjali mrežo obveščevalcev, postavljali zdaj tu zdaj tam svoje zaupnike in se, da bi dosegli svoj cilj, prilagajali in zbliževali z ljudmi, s katerimi so prihajali v stik.

Pokrajina Cao Bang, zatočišče razbojnikov, tihotapcev in dezertirjev, je bila v rokah poglavarja »Thojev« Chu Van Tana, toda Giap je z njim sodeloval in mu obljubil, če bi pomagal Vietminhu, ministrski položaj (ki ga je tudi dobil). »Mhaiji« so zavračali vsakega tujca, toda Giapovi ljudje so, da bi se z njimi spoprijateljili, prevzeli njihove običaje, kot je recimo tista

grozna navada, da si pulijo zobe. Če je potrebno, se Giap zateče tudi k sili. Tiste ljudi, ki se ne strinjajo z Vietminhom, opleni in oropajo, kdor se upre s silo, ga ubijejo. »Vsako minuto umre po svetu 100.000 ljudi«, pravi Vo Nguyen. »Življenje in smrt nimata nobenega pomena«.

Ob koncu leta 1942 je njegova »propagandna brigada« postala divizija. 30.000 dobro oboroženih mož (ki pa niso imeli niti enega poljskega telefona: prvega, za Giapove potrebe, so dobili poleti 1945), ki so odlično poznali teren in bili najboljše taktično pripravljeni. Ker pa se je kljub vsemu zavedal inferiornosti svojih sil na odprtem bojišču — na primer v tonkinški delti — jih je Giap izuril za edini način bojevanja, ki so ga dovoljevala sredstva: gverilo, ki se je razširila okoli »odporniških centrov« (čen ku) v goratih predelih. Ti centri so služili kot izhodišča za akcije, ki so jih opravljali v ravnini.

To je tisto, kar sta že leta 1928 izvedla Mao in Cu De na Kitajskem. Iz goratih predelov so Giapove sile nezaustavljivo prodrale v dolino, povzročale dezertiranje vojakov iz garnizij, zaplenjale težko in avtomatično orožje, skladišča streliva, oklepni ke in gorivo, se spuščale v ozki gorski prelaz Dinh Ca v pokrajini Thai Nguyen. Japonci in Francozi so bili večkrat premagani in Vo Nguyen se je lahko upravičeno priglasi za »prvega upornika Vietnoma«.

Četudi sicer presenetljiva, pa ta preobrazba Giapa iz profesorja zgodovine v poveljnika zmagovalne partizanske vojske ni potekala brez napak, kakršna je bila »pu-stolovski duh«, ki mu ga je očital Ho Si Minh, in pa »greh napuh«, zaradi katerega je spoznal vso grenkobo vojaškega poraza. »Pustolovstvo« je bila napaka iz leta 1944 in 1945. Dvakrat je Giap, ki je bil tako rekoč gospodar severnega Vietnoma, predlagal splošno vstajo (»Ljudska vstaja. Pohod na Jug«, je bilo njegovo geslo na kongresu partizanov dan po nemški kapitulaciji), dvakrat je Ho Si Minh čvrsto zategnil uzde (»Obdobje mirne revolucije je mimo«, je rekel, »toda ura splošne vstaje mora šele napočiti«) in obakrat je Giap poslušno — kot je bil vselej poslušen — ubogal.

Čas je, da kasneje prav »stricu Hoju«. S koncem druge svetovne vojne se je vlada Vietnoma znašla pred problemom sporazuma s Francijo, ki se je na silo vrnila v Indokino. Francozi so bili pripravljeni priznati Vietnamu neodvisnost, vendar so jo pojmovali kot »svobodo dežele v sklopu narodov pod vodstvom Pariza«; Vietminh pa jo je razlagal dobesedno: »doc lap« pomeni namreč »stati sama«. Giap je bil pripravljen presekat ta voz, tako da bi se zatekel k orožju, in je februarja 1946 izjavil novinarjem: »Če pogoj, od katerih ne bomo nikoli odstopili in ki jih je moč povzeti v dveh besedah, neodvisnost in zavezništvo, ne bodo sprejeli, če bo Francija toliko kratkovidna, da bo povzročila vojno, tedaj vedite, da se bomo borili vse do smrti in pri tem nas ne bo mogel nihče zaustaviti«. Četudi je bila Moskva daleč in četudi Mao tedaj še ni izbojeval zmage, ni nihče dvomil v besede »močnega človeka« režima.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Vo Nguyen Giap (v sredini) med častniki vrhovnega štaba severnovietnamske vojske v prvih mesecih leta 1968. Ho Si Minh je Giapu očital »pustolovski duh«, vendar pa se mu je Giap vselej pokoraval.

Neverjetna predrznost

Pred kratkim je občinski komite ZK Srbije iz Leskovca razpravljala o dejavnosti sovražnikov na območju občine. Podatke o razpravi je objavilo tudi časopisje in po njem smo posneli nekaj podrobnosti. Predvsem je komite komunistom zameril nebudnost in popuščanje.

Tako so se pred kratkim v okolici Leskovca zbrali nekdanji četniki in priredili celo nekakšno zborovanje. Pri tem so nekateri celo odkrito povedali, kaj želijo. Govorili so, da bo prišlo tudi »njihovih pet minut« in da bodo tedaj šli vsi komunisti »na drugi svet«. Očitno je tudi, da so nekdanji četniki še zdaj tesno povezani s tujino in da delujejo po dobro premišljenih načrtih.

Tudi pravoslavna cerkev je začela delovati mimo zakonov. Del mladih duhovnikov zelo napadalno nastopa zoper družbeno ureditev. Junija je bilo na območju občine zborovanje duhovnikov, ki se ga udeležil tudi vladika. Razpravljali so o vzgoji mladine, kar samo po sebi ne bi bilo nič nedovoljenega. Toda vladika je med drugim delal duhovnikom, naj ostanejo pravi Srbi in da se morajo bolj politično uveljavljati. Kam pes tace molji, ni posebno težko ugotoviti. Eden izmed duhovnikov, ki je bil po vojni zaprt zaradi sodelovanja z okupatorjem in udeležbe v bojih z NOV, pogosto govori v nacionalističnem duhu. Med drugim tudi pravi, da je bil kot duhovnik na Kosovu in da ni mogel tam več obstati, ker preganjajo Srbe. Neki drugi duhovnik pa obiskuje šole in tam agitira za udeležbo pri verskih obredih, deli križce itd.

Zanimivi so tudi podatki o nekakšni slogi med raznovrstnimi sovražniki naše sedanje družbene ureditve. Predvsem ni potrebnega

sodelovanja med sodišči, tožilstvi, milico in javno varnostjo. Zaradi tega je precej kaznivih dejanj, ki jih ne odkrijejo. Razen tega pa razni ljudje z dvomljivo preteklostjo, ki so se že pregrešili zoper družbeno imetje ali zoper naš družbeni red, lahko spet pridejo na odgovorne položaje, ne da bi bilo kakšno jamstvo, da ne bi svojih dejanj kdaj spet ponovili. V občini Leskovac je tako kar 21 oseb, obsojenih zaradi dejavnosti proti družbenemu imetju ali zoper ljudstvo in državo, ki so na raznih vodilnih položajih. Med njimi so tudi nekdanji pristaši Informbiroja. Značilno je, da včasih nastopajo vsi ti navidez popolnoma nasprotni ljudi enotno, tako nekdanji informbirojevci, rankovičevci, četniki in nezadovoljneži, odstavljene zaradi nesposobnosti. Slednji so postali zlasti glasni po 4. plenumu CK Zveze komunistov Srbije.

Tako v občini Leskovac...

(Po Večernjih novostih)

"bien-être"

eau de cologne naturelle

70° et 85°

TKI HRASNIK - DIPARCO PARIS

IBT